

Doen vrouwen meer en vaker
vrijwilligerswerk dan mannen in
Nederland en zo ja, waarom?
Verschillen mannen en vrouwen in
het type vrijwilligersorganisaties
waarvoor zij vrijwilligerswerk doen?
En verschillen mannen en vrouwen
in de taken die zij binnen
vrijwilligersorganisaties vervullen?

Vrijwilligers gezocht (m/v)

Een onderzoek naar de
relatie tussen geslacht en
vrijwilligerswerk in
Nederland

Masterscriptie Sociologie
Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid
Erasmus Universiteit Rotterdam

Gai Vegter
299487

Begeleid door dr. Pamala Wiepking
Tweede beoordelaar: dr. Theo Veld

Vrijwilligers gezocht (m/v)

Dankwoord

Deze scriptie is mede tot stand gekomen door de hulp van enkele mensen, aan wie ik bij deze mijn dank wil betuigen. Allereerst wil ik mijn scriptiebegeleidster Pamala Wiepking bedanken. Zonder Pamala's professionele kennis, hulp, begeleiding en geduld was een goede afronding van dit slotstuk van mijn masterstudie nooit mogelijk geweest. Ik wil daarnaast Evelien Boonstoppel en de werkgroep Filantropische Studies van de VU bedanken voor het beschikbaar stellen van de data van het *Geven in Nederland*-onderzoek. Ook wil ik Brigitta Partoredjo bedanken voor haar assistentie bij de analyses met Stata. Ik wil Miranda Geelhoed bedanken voor haar steun en geloof in een goede afloop en voor het overnemen van mijn huishoudelijke taken in de weken dat ik hier geen tijd voor kon vinden. Mijn ouders, Joop en Zohara, zijn mijn dank verschuldigd voor zowel de financiële als morele steun die ik tijdens mijn gehele studie heb mogen ontvangen. Tenslotte ook een dankwoord voor mijn familie, vrienden en studiegenoten die altijd achter mij hebben gestaan.

Inhoudsopgave

1. Inleiding onderzoeksveld.....	6
1.1 Introductie.....	6
1.2 Filantropie in onderzoek	7
1.3 Probleemstelling.....	10
1.4 Opbouw van het onderzoek	11
2. Theoretisch kader	13
2.1 Vrijwilligerswerk gedefinieerd.....	14
2.1.1. Vrijwilligerswerk internationaal	15
2.1.2 Vrijwilligerswerk in Nederland	17
2.2 Vrijwilligerswerk en geslacht.....	18
2.2.1 Motivatie	20
2.2.2 Sociaal kapitaal	29
2.2.3 Middelen	34
2.3 Sekse en geslacht en vrijwilligerswerk	41
2.4 Vrijwilligersorganisaties en geslacht	42
2.5 Vrijwilligerstaken en geslacht.....	46
2.6 Van theorie naar empirie	50
3. Methodologische verantwoording.....	53
3.1 Operationalisatie kernbegrippen	54
3.1.1 Afhankelijke variabelen	54
3.1.2 Onafhankelijke variabelen.....	57
3.2 Analysetechnieken	62
4. Resultaten.....	65
4.1 Beschrijvende analyses.....	65
4.1.1 Vrijwilligers en geslacht.....	65
4.1.2 Vrijwilligersorganisaties en geslacht	66
4.1.3 Vrijwilligerstaken en geslacht.....	68
4.1.4 Motivatie	69
4.1.5 Sociaal kapitaal	70
4.1.6 Middelen	71
4.2 Logistische regressieanalyse.....	72

4.3 Toets voor mediatie (KHB-methode)	77
4.4 Hypothesen	80
5.0 Conclusie en discussie	86
Bibliografie	97
Bijlage 1: Tabellen	111

Vrijwilligers gezocht (m/v)

1. Inleiding onderzoeksveld

1.1 Introductie

Elk jaar, tijdens het derde weekend van maart, vindt de grootste vrijwilligersactie van ons land plaats onder de naam NL DOET. Het initiatief, dat in 2005 begon als Make A Difference Day en sinds 2010 NL DOET heet, is gericht op het stimuleren van vrijwilligerswerk. Tijdens de landelijke vrijwilligersactie, georganiseerd door het Oranje Fonds, MOVISIE en Vereniging NOV (Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk), worden individuen, families, sportteams, serviceclubs, bedrijven, scholen en gemeenten opgeroepen de handen uit de mouwen te steken voor een klus in de regio. Zo waren tijdens de NL DOET editie van 2011 ruim 300.000 vrijwilligers actief bij ongeveer 6.000 klussen¹, variërend van het voorlezen van kinderen en reinigen van een dierenambulance tot het bouwen van nestkastjes voor vleermuizen of het verven van een bejaardentehuis. De verdubbeling van het aantal vrijwilligers ten opzichte van de NL DOET editie van 2010 heeft in totaal 1,2 miljoen vrijwillige uren voor de samenleving opgeleverd. Onder de vrijwilligers bevonden zich ook vele prominente personen, zoals ministers, staatssecretarissen, Tweede Kamerleden, burgemeesters, bekende Nederlanders en leden van het Koninklijk Huis. Ronald van der Giessen, directeur van het Oranje Fonds, ziet in vrijwilligerswerk “(...) een belangrijke bouwsteen van onze samenleving, waarmee maatschappelijke organisaties heel erg geholpen zijn.”²

Het zijn niet alleen nationale organisaties die zich bezighouden met vrijwilligers en vrijwilligerswerk. Op 17 december 1985 namen de Verenigde Naties resolutie A/RES/40/212 aan. Sindsdien wordt elk jaar wereldwijd op 5 december International Volunteer Day for Economic and Social Development gevierd. Nationale overheden, betrokken organisaties en de Secretaris-Generaal van de VN wijden deze dag aan de promotie van en erkenning van het belang van vrijwilligerswerk. Ook de rijksoverheid ziet het belang van vrijwilligerswerk in. Om meer betrokkenheid bij de samenleving te creëren, wil het kabinet daarom ook stimuleren dat mensen zonder betaalde baan, jongeren, allochtonen en ouderen vrijwilligerswerk doen. Zo is vanaf het schooljaar 2011/2012 een maatschappelijke stage (het doen van vrijwilligerswerk) van minimaal dertig uur een vast onderdeel in het curriculum van het voortgezet onderwijs geworden. Op die manier wil het kabinet dat jongeren niet alleen kennismaken met de samenleving, maar ook een onbetaalde bijdrage leveren aan de samenleving.³ Naast de inmiddels verplichte maatschappelijke stage voor middelbare scholieren, had het kabinet-Rutte in 2010 vergaande plannen om mensen met een bijstandsuitkering

¹ Persbericht NL DOET: [‘1,2 miljoen vrijwillige uren tijdens NL DOET’](#)

² Persbericht NL DOET: [‘Al 3067 klussen voor NL DOET’](#)

³ Rijksoverheid: [Meer vrijwilligerswerk mogelijk maken](#)

te verplichten vrijwilligerswerk te verrichten in ruil voor hun uitkering.⁴ De belangrijke bijdrage van vrijwilligers aan de maatschappij wordt ook onderkend door de Europese Commissie. Om een stimulerende omgeving voor vrijwilligerswerk in de EU te creëren, de positie en kwaliteit van vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerswerk te verbeteren, vrijwilligersactiviteiten te belonen en erkennen en om mensen meer bewust te maken van de waarde en het belang van vrijwilligerswerk heeft de Europese Commissie op 3 juni 2009 het jaar 2011 uitgeroepen tot het Europees jaar van het vrijwilligerswerk.

Het belang van vrijwilligers en vrijwilligerswerk wordt dus niet alleen erkend door maatschappelijke organisaties, maar ook door nationale overheden, supranationale overheden en internationale organisaties. Wetenschappelijk onderzoek in het veld van filantropie, waartoe het verrichten van vrijwilligerswerk behoort, is daarom belangrijk en nuttig voor maatschappelijke organisaties en overheden. Door middel van onderzoek kunnen maatschappelijke organisaties en overheden hun beleid namelijk beter afstemmen op de behoeften en motivaties van vrijwilligers.

1.2 Filantropie in onderzoek

Filantropie is sinds de jaren '70 van de vorige eeuw veelvuldig het onderwerp van onderzoek geweest binnen verschillende wetenschappelijke disciplines, waaronder de sociologie, economie en psychologie. Maar wat is filantropie precies? De negende uitgave van het Van Dale Nieuw Nederlands Handwoordenboek hanteert de omschrijving 'menslievendheid, weldadigheid, streven om de armoede te verminderen'. Bob Payton (1988), autoriteit op het gebied van filantropische wetenschappen en een van de grondleggers van het, in de Verenigde Staten gevestigde, 'Center on Philanthropy' omschrijft filantropie als 'vrijwillige actie voor het algemeen belang'. Hoewel beiden omschrijvingen correct zijn, ontbreekt het de eerste omschrijving van het Van Dale Nieuw Nederlands Handwoordenboek aan allesomvattendheid en de tweede van Bob Payton aan detail. Een meer allesomvattende en gedetailleerde omschrijving is te vinden in het boek *Geven in Nederland 2011*, waarin filantropie omschreven wordt als "bijdragen in de vorm van geld, goederen en/of tijd (expertise), vrijwillig ter beschikking gesteld door individuen en organisaties (fondsen, bedrijven, kerken), waarmee primair algemeen nut doelen worden gesteund." (Schuyt, Gouwenberg & Bekkers, 2011; pp. 22). In het algemeen is er nauwelijks of geen sprake van interactie tussen de gever en ontvanger. Filantropie, voortkomend uit 'prosociaal gedrag', uit zich in verschillende tastbare vormen, waaronder in het doneren van geld of het doen van vrijwilligerswerk.

⁴ Persbericht Volkskrant 9 december 2010 ['Kabinet: ook voor bijstand moet \(vrijwillig\) gewerkt worden'](#)

Er verdient echter ook aandacht te worden besteed aan een precieze definiëring en onderscheid tussen filantropie, pro sociaal gedrag en altruïsme. Handeling kunnen tot pro sociaal gerekend worden wanneer deze consensueel beschouwd worden als gunstig voor het welzijn en welbevinden van een ander. Pro sociaal gedrag omvat zodoende meer dan alleen het doneren van geld of het verrichten van vrijwilligerswerk. Het omvat alle acties gericht op helpen, delen, troosten, begeleiden, redden en verdedigen van anderen. Daarnaast is pro sociaal gedrag niet noodzakelijkerwijs toegespitst op individuen, maar kan het ook worden gericht op het ondersteunen van een collectief, zoals een groep, organisatie of natie. Hoewel dergelijke acties niet noodzakelijkerwijs altruïstisch zijn, in de zin dat zij verstoken zijn van zelf-gerichte motivaties, resulteren ze wel in hulp aan anderen (Eagly, 2009). Altruïstisch gedrag kan ideaaltypisch worden gedefinieerd als gedrag dat een niet nauw verwante persoon ten goede komt, terwijl het de uitvoerende persoon geen voordeel oplevert (Trivers, 1971).

Onderzoek heeft getracht inzicht te verkrijgen in de pro sociale daad van het verrichten van vrijwilligerswerk. Dat dit niet geheel onsuccesvol is gebleken, wordt duidelijk uit wat er inmiddels bekend is over vrijwilligers en vrijwilligerswerk. Zo heeft de wetenschap een steentje kunnen bijdragen door onderzoek te doen naar determinanten voor participatie in vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerswerk (Smith, 1994). Daarnaast zijn persoonlijke motivaties van vrijwilligers om vrijwilligerswerk te verrichten in kaart gebracht (Clary & Snyder, 1991; 1992; 1998; 1999). Wilson en Musick (1997) hebben, onder andere, aangetoond dat vrijwilligerswerk en informeel hulpgedrag onderling verbonden zijn, maar dat zij verschillen in samenhang tussen verschillende vormen van kapitaal. Uit ander onderzoek komt naar voren dat mensen die vrijwilligerswerk doen empathischer zijn dan mensen die dit niet doen (Wymer, 1996; Davis *et al.*, 1999). Cross-nationaal onderzoek naar het verrichten van vrijwilligerswerk heeft laten zien dat de inrichting van de verzorgingsstaat een belangrijke rol speelt (Anheier & Salamon, 1999). Dit zijn slechts enkele voorbeelden van verschillende facetten van pro sociaal gedrag, vrijwilligers en vrijwilligerswerk waar uitgebreid onderzoek naar is gedaan. Er zijn vooralsnog echter weinig wetenschappelijke onderzoeken die zich specifiek focussen op geslacht in relatie tot vrijwilligerswerk. Dit is opvallend, omdat pro sociale motivaties, waarden, persoonlijkheidskenmerken en gedrag van mannen en vrouwen verschillen (Eagly, 2009). Uit onderzoek is naar voren gekomen dat vrouwen niet alleen eerder gevoelens van empathie toegeschreven krijgen dan mannen (Diekmann & Goodfriend, 2006; Williams & Best, 1990), vrouwen beschouwen zichzelf ook als empathischer en altruïstischer dan mannen (Greeno & Maccoby, 1993). Zo schatten vrouwen zichzelf hoger in dan mannen op het gebied van empathische zorg (Davis, 1994; Eisenberg & Fabes, 1998; Mesch, Brown, Moore & Hayat, 2011), het hebben van een pro sociale rolidentiteit (Piliavin & Callero, 1991; Lee, Piliavin & Call, 1999), morele verplichting (Schwartz, 1977; Schwartz & Flieshman, 1978; Lee, Piliavin & Call, 1999; Nock, Kingston & Holian,

2008), zorgzaamheid (Skoe, Cumberland, Eisenberg, Hansen & Perry, 2002; Wilhelm & Bekkers, 2010; Mesch *et al.*, 2011) en religiositeit (Cnaan, Kasternakis & Wineburg, 1993; Musick & Wilson, 2008). Vrouwen vinden het daarnaast ook belangrijker dan mannen om hulp te bieden aan anderen (Wilson & Musick, 1997a). Al deze kenmerken hebben een positieve invloed op het doen van vrijwilligerswerk (Wilson & Musick, 1997; Musick & Wilson, 2008). Het is daarom plausibel dat mannen en vrouwen verschillen vertonen ten aanzien van, een specifieke vorm van pro sociaal gedrag, het doen van vrijwilligerswerk. Dit maakt onderzoek naar de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk zowel interessant als relevant.

Pas in de laatste dertig jaar hebben wetenschappers vanuit verschillende disciplines zich nadrukkelijker gericht op sekseverschillen in relatie tot het vertonen van pro sociaal gedrag. Er bestaan belangrijke verschillen tussen mannen en vrouwen in termen van pro sociaal en hulpgedrag (Eagly, 2009). Dit heeft implicaties voor de relatie tussen vrijwilligerswerk en geslacht. Zo verschillen mannen en vrouwen bijvoorbeeld in het type maatschappelijke organisatie waarvoor zij vrijwilligerswerk verrichten of de taken die zij binnen deze organisaties hebben. Onderzoeken naar sekseverschillen in relatie tot vrijwilligerswerk zijn daarnaast veelal gebaseerd op Amerikaanse data. Echter, het aantal landen waarin hiernaar onderzoek wordt gedaan neemt toe en zo is er inmiddels bijvoorbeeld ook Brits, Australisch, Canadees en Japans onderzoek verricht. De resultaten verkregen uit deze onderzoeken naar vrijwilligerswerk en geslacht schetsen een wisselend beeld wanneer deze vergeleken worden met elkaar. Studies verricht in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk laten zien dat meer vrouwen vrijwilligerswerk doen dan mannen, maar dat mannen meer uren vrijwilligerswerk doen dan vrouwen (Wilson & Musick, 2008). In Australië doen meer vrouwen vrijwilligerswerk dan mannen en besteden hier daarnaast ook meer tijd aan (Australian Bureau of Statistics, 2002). In Canada is er geen verschil wat betreft het aantal mannen en vrouwen dat vrijwilligerswerk doet, maar mannen doen wel meer uren vrijwilligerswerk dan vrouwen (Goddard, 1994; Reed & Selbee, 2000; Boraas, 2003). In Japan verrichten iets meer vrouwen dan mannen vrijwilligerswerk (Statistics Bureau, 2002). Onderzoek op basis van Nederlandse data is nog niet gedaan en dit zou daarom een relevante aanvulling zijn op de bestaande literatuur.

Voor vrijwilligersorganisaties is onderzoek naar de relatie tussen geslacht en zowel pro sociaal gedrag in het algemeen als vrijwilligerswerk in het bijzonder ook van belang. Om de werving van vrijwilligersorganisaties beter te laten aansluiten op de behoeften van potentiële vrouwelijke en mannelijke vrijwilligers, is het voor hen belangrijk te weten hoe en in welk opzicht mannen en vrouwen verschillen in hun motieven en voorkeuren voor vrijwilligerswerk. Geslacht zou in die zin kunnen werken als segmentatie instrument voor wervingsbeleid. Onderzoek zou tevens een bijdrage kunnen leveren aan de vermindering van de uitstroom van vrijwilligers. Tenslotte, in economisch slechte tijden wordt, door toenemende overheidsbezuinigingen, het belang van vrijwilligers voor de

maatschappij groter. Om te bezuinigen worden steeds meer taken van geschoolde werknemers overgeheveld op vrijwilligers, zoals in de thuiszorg waarop door het Kabinet-Rutte €140 miljoen wordt bezuinigd^{5 6}. Zodoende is onderzoek op het gebied van vrijwilligers en vrijwilligerswerk, vooral nu, erg belangrijk.

1.3 Probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om meer inzicht te krijgen in de geslachtsverschillen in pro sociaal gedrag. Hiertoe zal alleen gefocust worden op één vorm van pro sociaal gedrag, te weten vrijwilligerswerk. Uit onderzoek verricht in de Verenigde Staten blijkt dat meer vrouwen dan mannen vrijwilligerswerk doen, maar ook dat vrouwen dit intensiever doen (Einolf, 2011; Themudo, 2009; Wilson & Musick, 2008). Onderzoek uitgevoerd in Europa wijst het tegenovergestelde uit, dus dat mannen zich meer en intensiever bezighouden met vrijwilligerswerk. Het zou daarom allereerst interessant zijn om te onderzoeken hoe dit beeld er in Nederland uit ziet. Zodoende wordt de volgende probleemstelling geformuleerd:

Wat is de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland?

Omdat deze probleemstelling breed geformuleerd is, zullen enkele gespecificeerde deelvragen opgesteld worden. Deze deelvragen belichten elk een ander aspect van de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland. De eerste deelvraag zal zich richten op de vraag welke van de geslachten meer en vaker vrijwilligerswerk doet in Nederland. Dit is interessant omdat wereldwijd uitgevoerd onderzoek hiernaar wisselende resultaten laat zien. Daarnaast zal dit onderzoek zich richten op de keuzes die mannen en vrouwen in Nederland maken ten aanzien van vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerstaken. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat mannen en vrouwen verschillen in de vrijwilligersorganisaties waarvoor zij vrijwilligerswerk verrichten en welke taken zij binnen deze organisaties vervullen (Musick & Wilson, 2008). Omdat hierover echter nog weinig bekend is zal dit tweede deel van het onderzoek exploratief van aard zijn. De tweede deelvraag zal zich daarom richten op geslachtsverschillen in de keuze voor vrijwilligersorganisaties. De derde laatste deelvraag, tenslotte, zal onderzoeken of er in Nederland verschillen bestaan tussen en mannen en vrouwen in de taken die zij hebben als vrijwilliger. De drie deelvragen zijn:

⁵ Persbericht: [Vrijwilligerswerk onmisbaar bij toenemende bezuinigingen](#)

⁶ Persbericht: ['Vrijwilligers vangen de bezuiniging op'](#)

1. Doen vrouwen meer en vaker vrijwilligerswerk dan mannen in Nederland en zo ja, waarom?
2. Verschillen mannen en vrouwen in het type vrijwilligersorganisaties waarvoor zij vrijwilligerswerk doen?
3. Verschillen mannen en vrouwen in de taken die zij binnen vrijwilligersorganisaties vervullen?

1.4 Opbouw van het onderzoek

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 bevat de theoretische achtergrond van dit onderzoek, waarin de concepten vrijwilligerswerk en geslacht alsmede het theoretisch perspectief, waarmee de hoofdvraag en deelvragen beantwoord worden, uitgebreid behandeld zullen worden. In hoofdstuk 3 zal de methodologische verantwoording van dit onderzoek uiteengezet worden. Hier wordt beschreven op welke manier de afhankelijke en onafhankelijke variabelen geoperationaliseerd worden en welke analysetechnieken voor dit onderzoek gebruikt zullen worden. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de analyses gepresenteerd, waarna tenslotte afgesloten wordt met de conclusie en discussie in hoofdstuk 5.

Vrijwilligers gezocht (m/v)

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zullen diverse aspecten van vrijwilligerswerk nader behandeld en beschreven worden. Globaal valt dit hoofdstuk in twee delen in te delen. Het eerste deel is voornamelijk beschrijvend en is er op gericht de lezer informatie te bieden over vrijwilligerswerk. In het eerste deel zal daarom allereerst het begrip vrijwilligerswerk nader gedefinieerd worden, gevolgd door een uiteenzetting van vrijwilligerswerk in internationaal en nationaal perspectief.

Het tweede deel van dit hoofdstuk biedt de lezer inzichten in verklaringen voor vrijwilligerswerk en zal zich richten op de theoretische benaderingen waarmee getracht zal worden de probleemstelling en deelvragen te beantwoorden. Dit onderzoek is erop gericht de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk in Nederland in kaart te brengen. Sociologisch onderzoek heeft laten zien dat prosociaal gedrag, waar het doen van vrijwilligerswerk een voorbeeld van is, beïnvloed wordt door drie conceptuele factoren: motivatie, sociaal kapitaal en middelen (Einolf & Chambré, 2011; Wiepking & Maas, 2009; Bryant et al. 2003; Wilson & Musick 1997). Deze concepten die prosociaal gedrag beïnvloeden bestaan op zichzelf uit meerdere samenhangende deelconcepten. Zo bestaat het concept motivatie uit de concepten empathisch vermogen of betrokkenheid, altruïstische waarden, gegeneraliseerd vertrouwen, het principe van zorg en religiositeit. Sociaal kapitaal wordt gevormd door de concepten algemeen sociaal netwerk en religieus sociaal netwerk. Middelen bestaat uit de concepten opleiding, inkomen, vrije tijd en de perceptie van financiële zekerheid. De manier waarop deze concepten prosociaal gedrag beïnvloeden verschilt voor mannen en vrouwen (Davis 1994; Lee et al. 1999; Mesch et al. 2011; Skoe et al. 2002). Omdat geslacht een belangrijke invloed heeft op bovenstaande conceptuele factoren zijn juist deze concepten, motivatie, sociaal kapitaal en middelen, relevant in onderzoek naar de relatie tussen vrijwilligerswerk en geslacht. Het theoretisch kader van dit onderzoek bevat daarom een uiteenzetting van deze concepten alsmede een beschrijving van hun relatie tot mannen en vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk.

Zoals hierboven al gesteld is, heeft sociologisch onderzoek uitgewezen dat de concepten motivatie, sociaal kapitaal en middelen invloed hebben op prosociaal gedrag en tevens onderhevig zijn aan geslachtsverschillen. Dit gegeven ligt ten grondslag aan de keuze om in dit onderzoek de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland aan de hand van deze concepten te verklaren. Er dient echter een belangrijke kanttekening geplaatst te worden bij de verklarende waarde van deze concepten evenals bij de relaties die deze concepten hebben met geslacht. Net als in hoofdstuk 1 besproken is, is het grootste deel van het onderzoek naar vrijwilligerswerk uitgevoerd

in de Verenigde Staten⁷. De verklarende waarde van deze concepten en de manier waarop zij beïnvloed worden door geslacht zijn daarom ook voornamelijk gebaseerd op Amerikaans onderzoek. Of deze relaties ook gevonden worden in Nederland is een vraag die in de conclusie van dit onderzoek beantwoord zal worden.

2.1 Vrijwilligerswerk gedefinieerd

In wetenschappelijke literatuur over vrijwilligerswerk verschilt de precieze formulering en definitie van dit concept. “Volunteering means any activity in which time is given freely to benefit another person, group, or organization” is de definitie die Wilson (2000: p. 215) in zijn onderzoek gebruikt. Einolf en Wiepking (2012: p. 4) gebruiken in hun onderzoek een ruimere omschrijving van Vrijwilligerswerk, zoals gedefinieerd door Musick en Wilson (2008): “(..) the voluntary donation of time to an organization that benefits others beyond one’s own family”. Thoits and Hewitt (2001: p. 116) stellen: “volunteer work includes not only the unpaid provision of services directly to others in need, but also political activism and community representation on boards of various agencies”. En in het rapport *International Year of the Volunteer 2001* van de Verenigde Naties (1999: p. 2), tenslotte, wordt vrijwilligerswerk omschreven als “contributions that individuals make as non-profit, non-wage, and non-career action for the well-being of their neighbours, and society as large”. Bovenstaande definities kennen naast raakvlakken ook verschillen. Zij overlappen elkaar wanneer het gaat om de vrijwillige en kosteloze donatie van tijd aan derden. De verschillen in formulering en definitie van het concept vrijwilligerswerk komen voort uit een verschil in voorwaarden en perspectief. Een economisch perspectief hanteert weer andere criteria dan bijvoorbeeld een sociologisch of psychologisch perspectief. Wat betreft de voorwaarden bestaat onenigheid op een aantal punten. Zo bestaat bijvoorbeeld discussie over het feit of sociaal activisme wel of niet tot vrijwilligerswerk gerekend moet worden. Daarnaast is er ook geen consensus over het feit of vrijwilligerswerk alleen formele hulp (georganiseerd door een maatschappelijke organisatie) betekent of dat ook informele hulp (bijvoorbeeld hulp in de huishouding bij de bejaarde buren) tot vrijwilligerswerk gerekend wordt. Met betrekking tot de afstand van vrijwilliger tot begunstigen bestaan er tenslotte ook verschillen. Sommige definities spreken alleen van vrijwilligerswerk wanneer deze is gericht aan onbekende derden, dus mensen buiten de eigen kring van familie, vrienden en kennissen, terwijl andere definities ook hulp aan deze laatstgenoemde groepen als vrijwilligerswerk beschouwen. Wilson en Musick (2008) zien een oplossing voor dit probleem in het herdefiniëren van het concept ‘werk’, daar vrijwilligerswerk een vorm van ‘onbetaald werk’ is. Hiervoor halen zij een citaat van

⁷ Onderzoek van Einolf en Wiepking (2012) vormt hier een uitzondering op.

Taylor (2004: p. 38) aan: “What constitutes an activity as work, as opposed to something else such as leisure, is not whether it is paid but whether it involves the provision of a service to others or the production of goods for the consumption of others”.

In dit onderzoek zal dezelfde definitie van vrijwilligerswerk gebruikt worden als in het *Geven in Nederland*-onderzoek. Dit om methodologische moeilijkheden te voorkomen, gezien het feit dat bij de beantwoording van de geformuleerde probleemstelling uitsluitend gebruik zal worden gemaakt van de data verkregen uit het *Geven in Nederland*-onderzoek. In het onderzoek *Geven in Nederland 2011* (Schuyt *et al.*, 2011) wordt vrijwilligerswerk omschreven als de “betrokkenheid bij maatschappelijke organisaties (...) waarvoor men geen salaris of loon ontvangt, maar eventueel wel een kleine onkostenvergoeding” (p. 97). Dit is een ruime definitie, omdat ‘betrokkenheid’ zich uit in verschillende vormen zoals in het deelnemen aan activiteiten van een organisatie, in het doen van onbetaald werk voor een organisatie, maar ook alleen al in het lid zijn van organisatie. Er wordt echter wel onderscheid gemaakt tussen onbetaalde werkzaamheden die men voor een organisatie verricht en onbetaalde hulp en diensten die men aan een naaste verleent, zonder enige vorm van bemoeienis van een organisatie. Dit laatstgenoemde, onbetaalde hulp en diensten verleend aan naasten, worden namelijk gezien als een vorm van informele hulp. Tot informele hulp worden activiteiten als helpen in het huishouden, oppassen, emotioneel ondersteunen of begeleiden naar een huisarts gerekend. Van belang is echter wel dat deze hulp geboden wordt aan mensen buiten het eigen huishouden of gezin, zoals ouders, broers, zussen, burens of vrienden.

Vrijwilligerswerk is een vorm van hulp die verschilt van informele hulp en hulp in geval van een noodsituatie. Het verschilt, zoals hierboven uiteengezet, van informele hulp in de zin dat vrijwilligerswerk georganiseerd wordt vanuit een organisatie en gericht is op derden buiten de kring van naasten. In tegenstelling tot het bieden van hulp in een noodgeval, moet vrijwilligerswerk eerder gezien worden als een vorm van geplande hulp, waarin de noodzaak actie te ondernemen minder urgent is. In plaats daarvan maken mensen op basis van hun eigen disposities, motieven en persoonlijke kenmerken die invloed hebben op hun gedrag een weloverwogen keuze óf ze hulp bieden, aan welke doelen zij hulp bieden en voor welke periode (hoe lang) zij hulp bieden (Clary *et al.*, 1998).

2.1.1. Vrijwilligerswerk internationaal

Anheier en Salamon (1999) hebben uitgebreid onderzoek verricht naar de ontwikkeling van vrijwilligerswerk in verschillende landen, de positie die vrijwilligerswerk en de non-profit sector innemen binnen verschillende verzorgingsstaatarrangementen en cross-nationale verschillen in

vrijwilligerswerk. In deze paragraaf zullen hun bevindingen uiteen worden gezet. De meeste landen wereldwijd kennen geen traditie van vrijwilligerswerk en daarom werd in veel landen vrijwilligerswerk nog tot enkele decennia geleden gezien als iets dat een lage prioriteit had op de politieke agenda. Er bestond nauwelijks beleid gericht op het werven van vrijwilligers en het stimuleren van vrijwilligerswerk. Echter, vanaf de jaren '80/'90 zagen steeds meer nationale overheden het belang van vrijwilligerswerk in en ontwikkelden beleid en programma's om dit te stimuleren. Ondanks het feit dat nationale overheden het belang van vrijwilligerswerk pas vanaf het eind van de 20^e eeuw inzagen, werden de eerste vrijwilligersorganisaties al in de 19^e eeuw opgericht, zoals het Rode Kruis in 1864. Tegenwoordig zijn vrijwilligerswerk en vrijwilligersorganisaties bijna niet meer weg te denken en zijn zij net als vele andere onderdelen, van bijvoorbeeld economieën en samenlevingen, onderhevig aan globaliserende trends. Naast globalisatie hebben ook een toegenomen individualisatie en secularisatie invloed op vrijwilligerswerk. Het doen van vrijwilligerswerk is tegenwoordig veel eerder verbonden aan individuele behoeften, eigenbelang en eigen keuze. Nationale overheden en non-profit organisaties trachten, in het licht van stagnerende vrijwilligerscijfers (ook) in landen waar vrijwilligers voorheen uitgebreid aanwezig waren, nieuwe institutionele structuren te ontwikkelen die beter aansluiten op de meer postmaterialistische en uit eigen belang opererende samenleving, zoals door vrijwilligers meer steun te bieden en ze meer erkenning te geven. Om in te spelen op toenemend individualisme en materialisme moeten vrijwilligers tegenwoordig, zo stellen Anheier en Salamon, door overheden gezien en behandeld worden als de 'sociale lijm' die samenlevingen bij elkaar houdt, zoals De Tocqueville (1835) ooit beschreven heeft.

Op basis van Esping-Andersen's (1990) model van verzorgingsstaten ontwikkelen Anheier en Salamon vier verschillende non-profit stelsels. De classificatie wordt gemaakt op basis van de manier waarop de non-profit sector zich binnen het land heeft ontwikkeld en de plaats die de non-profit sector en vrijwilligers(werk) inneemt binnen de samenleving, ofwel de *social origins theory*. De verschillen in sociale krachten tussen verschillende landen en samenlevingen brengen verschillen in de perceptie en het waargenomen belang van vrijwilligers teweeg. De social origins theory verklaart de relatie tussen vrijwilligerswerk, de nationale non-profit sector en de verhouding tussen de staat en samenleving. Op basis van de uitkomsten van Anheier en Salamons (1999) analyses van de social origins theory ontwikkelen zij vier ideaaltypische non-profit stelsels: (1) in een liberaal non-profit stelsel (Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk) speelt vrijwilligerswerk in economisch en politiek opzicht de belangrijkste rol. In (2) corporatistische non-profit stelsels (Duitsland) is vrijwilligerswerk een minder geprononceerd concept en heeft het een meer instrumentele verhouding met de staat. In (3) sociaal democratische stelsels (Zweden) staat vrijwilligerswerk veel minder in instrumentele relatie tot de staat, omdat de staat op basis van een breed gedragen

politieke consensus verantwoordelijk wordt geacht voor de provisie van diensten. Tenslotte, in (4) 'statist' stelsels (Japan) wordt de rol van vrijwilligerswerk niet in beschouwing genomen en is daarom nauwelijks ontwikkeld. Nederland kent evenals Zweden een sociaal democratisch stelsel.

Nederland, met een sociaal democratisch stelsel, kent een uitgebreid sociaal vangnet. Een verzorgingsstaat als Nederland draagt de verantwoordelijkheid voor het welzijn van zijn burgers op het gebied van gezondheidszorg, werkgelegenheid, onderwijs en sociale zekerheid. Hierdoor zijn zowel de noodzaak als 'werkruimte' van non-profit organisaties om mensen hulp te bieden door bepaalde diensten te verlenen klein, omdat de staat de verlening van het merendeel van deze diensten op zich neemt. Dit model is kenmerkend voor samenlevingen waar de arbeidersklasse een sterke invloed heeft kunnen uitoefenen op en binnen politieke partijen. Deze sterke invloed in combinatie met een verzwakte, door de staat beheerde kerk en een beperkte monarchie stelde de arbeidersklasse in staat om een uitgebreid sociaal vangnet te realiseren. Als gevolg hiervan is de dienstverlenende non-profit sector van beperkte omvang. Dit wil echter niet zeggen dat de non-profit sector in het algemeen van beperkte omvang is. De non-profit sector heeft simpelweg een andere functie in sociaal democratische stelsels dan in liberale, corporatistische of statistische stelsels. In plaats van een dienstverlenende functie ligt de nadruk meer op belangenbehartiging en persoonlijke expressie (sport, recreatie, hobby's). Sociaal democratische stelsels kennen naast een non-profit sector, bestaande uit een uitgebreid netwerk van vrijwilligersorganisaties gericht op belangenbehartiging, sport, recreatie en hobby's, een sterk ontwikkelde verzorgingsstaat gericht op dienstverlening. Anheier en Salamon (1999) stellen dat dit stelsel het dichtst in de buurt komt van het ideaal van een 'civil society'-sector.

2.1.2 Vrijwilligerswerk in Nederland

In *Geven van tijd: vrijwilligerswerk* presenteren Bekkers en Boezeman (2011) de cijfers ten aanzien van vrijwilligers en vrijwilligerswerk in Nederland. In het hoofdstuk over vrijwilligerswerk in *Geven in Nederland 2011* bespreken de auteurs het percentage vrijwilligers in Nederland, de maatschappelijke organisaties waarvoor zij actief zijn, de intensiteit van hun deelname, het takenpakket van vrijwilligers, meningen over vrijwilligerswerk, motieven van vrijwilligers, het profiel van vrijwilligers en de dynamiek in vrijwilligerswerk.

Op basis van cijfers uit het Geven in Nederland-onderzoek 2011 wordt geschat dat 41% van de Nederlandse bevolking vrijwilligerswerk verricht voor één of meer maatschappelijke organisaties. Vrijwilligers in Nederland zijn veelal mensen die hoog opgeleid zijn, geen betaald werk hebben (door werkloosheid of pensioen), een protestantse kerkelijke achtergrond hebben, meerdere inwonende

kinderen in het huishouden hebben, geboren zijn tussen 1941 en 1950, sterke altruïstische waarden hebben en mensen die een sterkere sociale druk om vrijwilligerswerk te doen ervaren. Maatschappelijke organisaties binnen de sector sport en recreatie tellen de meeste vrijwilligers. De sector religie en levensbeschouwing volgt op een tweede plaats, maar laat sinds 2002 een dalende trend zien.

Als gevolg van een olopende werkloosheid door de economische crisis kan een toename in het aantal vrijwilligers verwacht worden en hoewel vrijwilligerscentrales in Nederland in 2009 een toename in het aantal aanmeldingen waarnamen, laten de cijfers uit het Geven in Nederland-onderzoek toch een lichte daling zien in het aantal vrijwilligers in de periode 2008-2010. Desondanks vindt bijna de helft van de Nederlandse bevolking dat iedereen tenminste één keer in zijn leven vrijwilligerswerk moet doen. Vrijwilligers in Nederland besteden maandelijks gemiddeld 19 uur aan vrijwilligerswerk. Ongeveer driekwart van alle vrijwilligers werkt niet langer dan 20 uur per maand voor vrijwilligersorganisaties. Wat betreft het aantal organisaties waarvoor men vrijwilligerswerk doet, geeft 61% van de Nederlandse vrijwilligers aan slechts voor één organisatie actief te zijn.

Wat betreft het takenpakket van vrijwilligers valt op te merken dat bestuurlijke taken verruit het populairst zijn, gevolgd door klussen, kantoorwerk/administratie en het bieden van vervoer. Opmerkelijk is een relatief sterke afname van een aantal taken, zoals het bieden van vervoer, het geven van informatie of advies, het bieden van gezelschap of bezoek, het geven van persoonlijke raadgeving en het werven van fondsen en/of collecteren. Een andere opvallende ontwikkeling is de afname van het aantal taken dat vrijwilligers op zich nemen. Steeds meer vrijwilligers kiezen ervoor om zich met slechts één taak bezig te houden.

Motieven van vrijwilligers om vrijwilligerswerk te doen zijn het sterkst verbonden aan aspecten van waarden, leren en zelfbevestiging. Het meerendeel van de vrijwilligers ervaart trots en respect door hun rol als vrijwilliger. Inwoners uit de drie grote steden en mensen met een middeninkomen of hoger inkomen stoppen vaker met vrijwilligerswerk. Mensen met een protestants kerkelijke achtergrond en mensen die een sterkere sociale druk tot het doen van vrijwilligerswerk ervaren, stoppen minder vaak met vrijwilligerswerk.

2.2 Vrijwilligerswerk en geslacht

Waarom doen mensen vrijwilligerswerk? Hoe komt het dat sommige mensen wel en anderen geen vrijwilligerswerk doen? Hiervoor bestaan verschillende verklaringen vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines: een sociologische verklaring, een psychologische verklaring, een economische verklaring en biologische verklaring. Dit eerste deel van het onderzoek naar de relatie

tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland zal alle vier de verklaringen combineren om op die manier tot een completer beeld van deze relatie te komen.

De wetenschappelijke discipline psychologie leert ons dat relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk sterk afhankelijk is van de 'subjectieve disposities' van mensen. Deze term van Moen (1997) is een verzamelnaam voor endogene factoren die invloed hebben op de manier waarop mensen zichzelf en de wereld om hen heen interpreteren. Het gaat hier om de attitudes, motieven, waarden en normen van mensen die gevormd worden door de volgende endogene factoren: empathische betrokkenheid, altruïstische waarden, gegeneraliseerd vertrouwen, religiositeit en het principe van zorg. Deze endogene factoren kennen een positief verband met het doen van vrijwilligerswerk en vormen samen het hoofdconcept 'motivatie'. Recente onderzoeken in de biologie hebben aangetoond dat geslachtsverschillen ten aanzien van endogene factoren beïnvloed worden door hormonale invloeden op het mannen- en vrouwenbrein in de baarmoeder (Wymer, 2011).

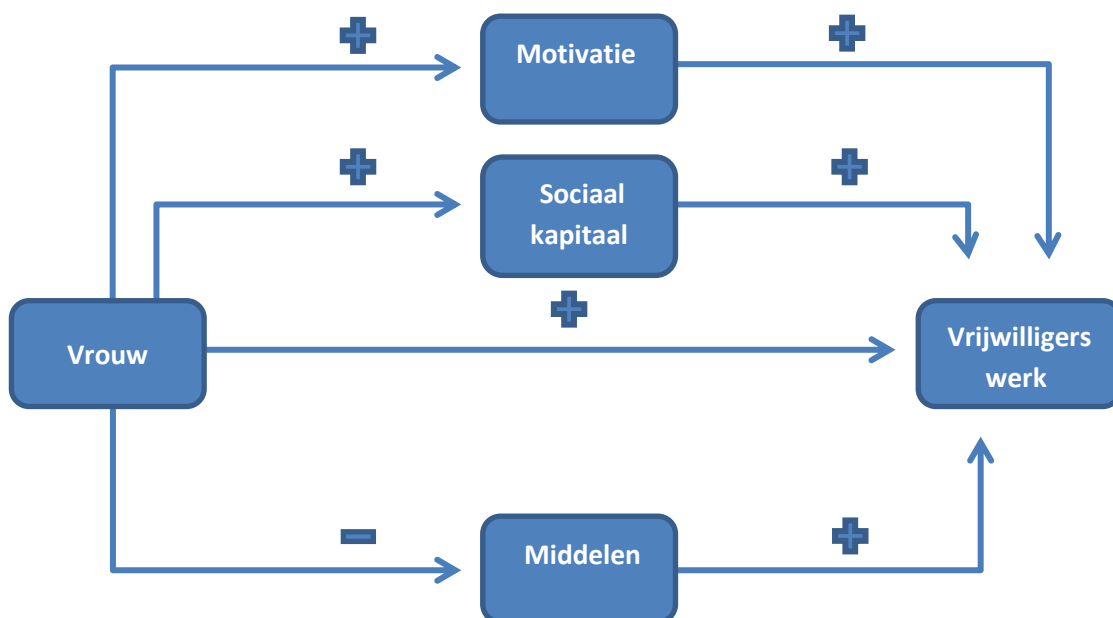
Een sociologische verklaring stelt dat het sociale kapitaal van mensen belangrijk is in het verklaren van de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk. Door middel van ons sociale netwerk komen we in aanraking met mensen die vrijwilligerswerk doen, ons informeren over vrijwilligerswerk, die het belangrijk vinden dat wij ook vrijwilligerswerk doen of ons zelfs benaderen met de vraag om vrijwilligerswerk te doen (Musick & Wilson, 2008). De sociale druk die mensen vanuit hun sociale netwerken ondervinden om vrijwilligerswerk te doen kan daarnaast een verklaring bieden waarom mensen ervoor kiezen vrijwilligerswerk te doen. In dit onderzoek zal daarbij onderscheid gemaakt worden tussen algemene sociale netwerken en religieuze sociale netwerken, omdat verwacht kan worden dat binnen religieuze sociale netwerken sterkere normen gelden ten aanzien van het doen van vrijwilligerswerk die voortvloeien uit het religieuze dogma compassie te hebben met/voor anderen (Fischer & Schaffer, 1993; Wuthnow, 1994). Het concept algemene sociale netwerken en religieuze sociale netwerken vormen tezamen het hoofdconcept 'sociaal kapitaal'.

Uit het veld van de economie zal gebruik worden gemaakt van de 'rational choice theory'. Deze stelt dat mensen van nature egoïstisch zijn (Smith, 1982) en daarom altijd de afweging maken of de 'kosten' van het doen van vrijwilligerswerk opwegen tegen de 'opbrengsten' van het doen van vrijwilligerswerk. Wanneer dit niet het geval is, zal men dus ook geen vrijwilligerswerk doen volgens de rational choice theory. Handy *et al.* (2000; p. 48) stellen "For an individual to undertake any volunteering activity the benefits must be greater than the costs incurred for that activity". Mensen die over voldoende middelen beschikken kunnen het zich dus eerder veroorloven om vrijwilligerswerk te doen, omdat zij zich minder zorgen hoeven te maken over het feit of de opbrengsten zwaarder wegen dan de kosten. De middelen die het doen van vrijwilligerswerk

makkelijker maken zijn geld, maatschappelijke vaardigheden en tijd. Deze drie elementen zitten daarom in het hoofdconcept 'middelen'.

Omdat deze drie hoofdconcepten onderling weer zijn opgebouwd uit verschillende deelconcepten zal in de volgende paragrafen aandacht besteed worden aan de samenstelling van de concepten motivatie, sociaal kapitaal en middelen. Figuur 1 laat het conceptueel model van de eerste deelvraag 'Verrichten vrouwen meer en vaker vrijwilligerswerk dan mannen in Nederland en zo ja, waarom?' en de onderlinge relaties tussen de variabelen zien.

Figuur 1: Conceptueel model voor de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk met motivatie, sociaal netwerk en middelen als mediërende variabelen

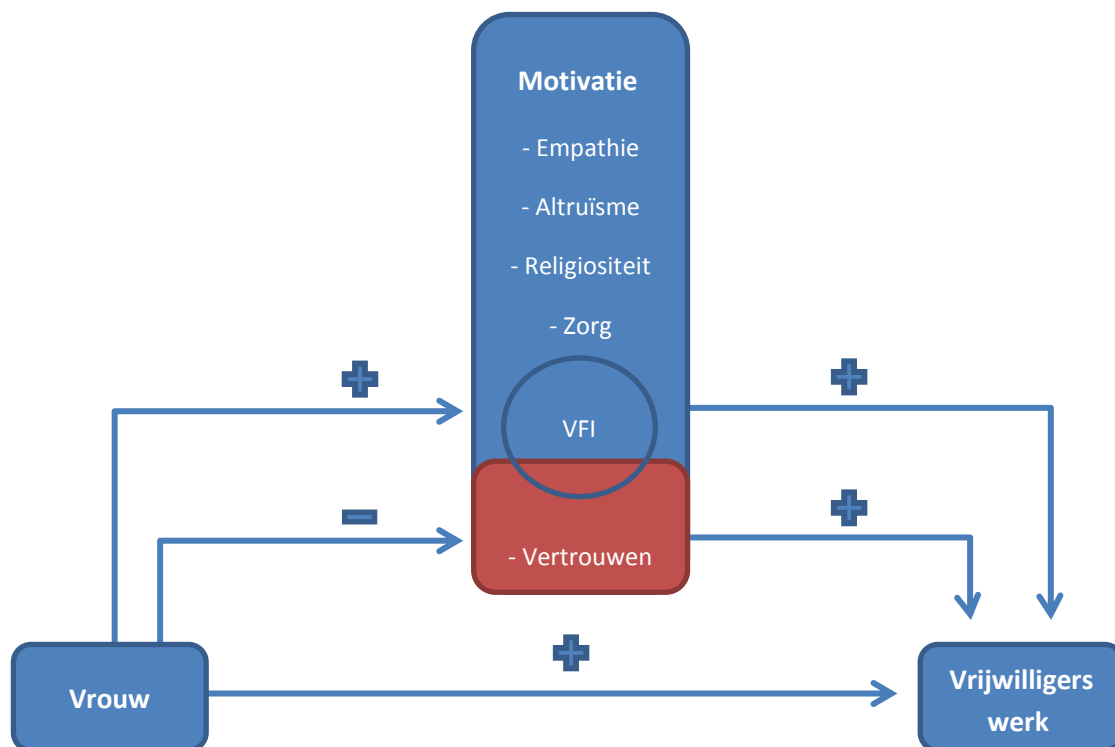

2.2.1 Motivatie

Het psychologische concept motivatie behelst de endogene factoren empathie, altruïstische waarden, vertrouwen, religiositeit en principe van zorg. Deze eigenschappen, waarmee vrouwen zich in het algemeen sterker identificeren dan mannen (op vertrouwen na), beïnvloeden pro sociaal gedrag (Davis, 1994; Lee et al., 1999; Mesch et al., 2011; Skoe et al., 2002). Zo doen mensen die zichzelf empathische en behulpzame eigenschappen toekennen vaker vrijwilligerswerk (Batson, 1998; Wilhelm & Bekkers, 2010). Volgens Bekkers & Wiepking (2011) komt dit doordat deze mensen sterke gevoelens van cognitieve dissonantie ondervinden met hun zelfbeeld wanneer zij, bijvoorbeeld, een verzoek om vrijwilligerswerk te doen afwijzen. En omdat vrouwen zich, zoals

gezegd, sterker identificeren met de meeste motivaties en vaker de overtuiging hebben dat hulp bieden aan anderen belangrijk is (Themudo, 2009), zullen zij eerder een gevoel van cognitieve dissonantie ondervinden dan mannen wanneer hun gedrag strijdig is met hun overtuigingen, waarden en normen. Hierdoor hebben motivaties een sterkere positieve invloed op de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk dan op de relatie tussen mannen en het doen van vrijwilligerswerk. De Volunteer Functions Inventory (VFI) is een instrument, ontwikkeld door Clary, Snyder *et al.* (1998), dat de motivaties of endogene factoren die ten grondslag liggen of gediend worden door het doen van vrijwilligerswerk meten. Ook de functie(s) die vrijwilligerswerk vervullen voor mannen en vrouwen zullen onderzocht worden. Figuur 2 toont de relaties in een conceptueel model.

Figuur 2: Conceptueel model voor de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk met motivatie als mediërende variabele

Noot: Het deelconcept VFI bestaat uit de zes factoren VFI sociaal, VFI waarden, VFI zelfbevestiging, VFI leren, VFI carrière en VFI zelfbescherming

Empathie en altruïsme

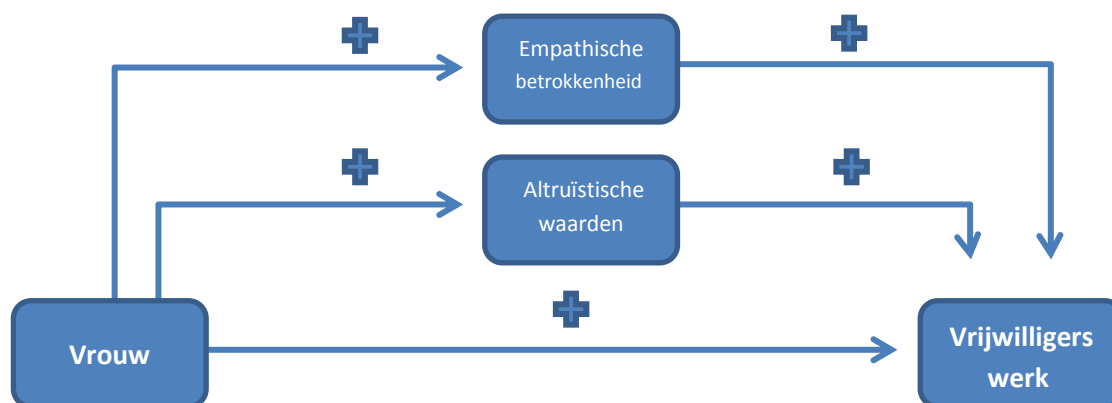
Hoewel deze twee concepten nauw met elkaar samenhangen, betekenen en omvatten ze niet hetzelfde. Het empathisch vermogen is de vaardigheid je in te leven in de gevoelens van anderen, je te verplaatsen in de situatie van anderen, het inlevingsvermogen. Het is een emotionele reactie op het leed van anderen (Niezink, 2008). Altruïsme, ofwel altruïstisch gedrag of altruïstische waarden, is een mogelijk gevolg van empathie. Niezink (2008) stelt dat wanneer mensen het leed van anderen zien zij gevoelens van empathie ervaren, hetgeen kan leiden tot altruïsme wanneer men bij het waarnemen van andermans leed de wil ontwikkelt dit leed op te heffen. Niezink (2008) bestrijdt overigens het idee dat altruïstisch gedrag de uitvoerende persoon geen voordeel op mag leveren zoals de ideaaltypische definitie van Trivers (1971). Dat een actie positieve consequenties kan hebben voor anderen *en* jezelf, betekent niet dat hier geen altruïstische waarden aan ten grondslag zouden kunnen liggen. Empathische betrokkenheid wordt gemeten aan de hand van stellingen als “Ik word vaak geraakt door wat andere mensen meemaken” of “Ik voel vaak bezorgdheid voor mensen die het minder goed hebben dan ik”, duidend op een bepaalde emotie die ontstaat bij het inleven in andermans situatie. Stellingen die altruïstische waarden meten drukken meer een zekere wil uit om te handelen in het belang en ten behoeve van anderen, zoals “Ik vind het belangrijk mijn bezittingen met andere mensen te delen”, “Ik vind het belangrijk mij in te spannen voor anderen” of “Ik streef ernaar te werken voor het welzijn van de maatschappij”.

Zoals eerder in dit onderzoek is besproken hebben vrouwen een sterkere empathische betrokkenheid en altruïstische waarden dan mannen, schatten vrouwen zichzelf hoger in op verschillende kenmerken van empathie en altruïstische waarden dan mannen en worden vrouwen eerder empathische en altruïstische gevoelens toegeschreven dan mannen (Greeno & Maccoby, 1993). Mensen met een sterke empathische betrokkenheid doen vaker vrijwilligerswerk dan mensen die dit niet doen (Musick & Wilson, 2008), omdat de eerstgenoemde groep sterker het gevoel heeft te moeten conformeren aan hun zelfbeeld (Bekkers & Wiepking, 2011). Ook altruïsme kent een sterke positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk (Batson & Powell, 1998). Er kan daarom verwacht worden dat vrouwen vanwege hun sterkere identificatie met deze twee prosociale motivaties, waarden en persoonskenmerken dan mannen ook eerder geneigd zouden zijn vrijwilligerswerk te doen dan mannen. Omdat de verwachting is dat vrouwen een sterkere empathische betrokkenheid en altruïstische waarden hebben dan mannen, worden de volgende hypothesen geformuleerd:

H1: Omdat vrouwen sterkere empathische betrokkenheid hebben dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.

H2: Omdat vrouwen sterkere altruïstische waarden hebben dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.

Figuur 3: Conceptueel model hypothesen 1 en 2

Gegeneraliseerd vertrouwen

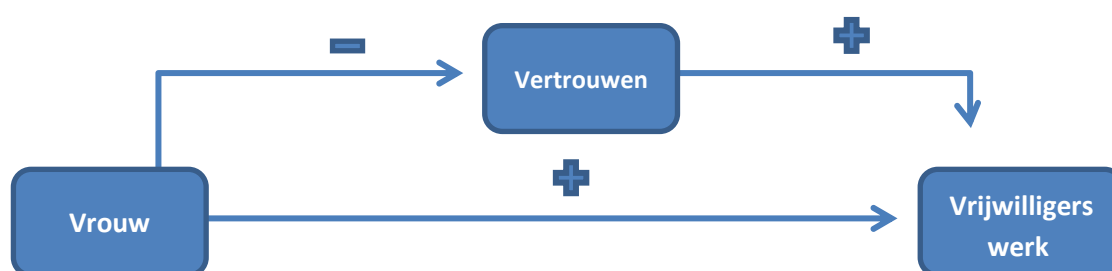
Samenwerking wordt bemoeilijkt wanneer men niet het vertrouwen in een ander heeft dat hij of zij ook een deel van het werk op zich nemen. Vertrouwen in anderen vermindert de perceptie van anderen als 'free riders' (vrijbuiters) en helpt barrières tussen hulpbiedende en hulpontvangende mensen overkomen (Brown & Ferris, 2007; Musick & Wilson, 2008; Wilson, 2000). Men is dus eerder geneigd samen te werken of zich ergens voor in te zetten als er sprake is van vertrouwen. Vertrouwen dat andere mensen ook hun 'sociale verantwoordelijkheden' nemen, zorgt ervoor dat men zelf eerder geneigd is de handen uit de mouwen te steken. Het gaat uit van het idee van wederkerigheid: we helpen iemand, omdat we er van uitgaan dat die persoon ons ook zou helpen, mocht dit ooit nodig zijn. Vertrouwen in mensen en het geloof dat mensen eerlijk zijn kent daarom een positieve associatie met vrijwilligerswerk, ongeacht opleiding en frequentie van kerkbezoeken (Smidt, 1999). Een stelling die typisch gebruikt wordt om vertrouwen te meten is de stelling "In het algemeen zijn de meeste mensen wel te vertrouwen".

Vrijwilligers hebben, ongeacht sociaal-economische verschillen, over het geheel genomen meer vertrouwen in andere mensen en dit beeld is consistent voor de meeste landen opgenomen in

de 'World Values Survey' (Anheier & Kendall, 2002).⁹ Onderzoek in Nederland bevestigt dit beeld ook. Dekker (2004) heeft een positief verband gevonden tussen vertrouwen en regelmatig vrijwilligerswerk doen. Uit een Noorse studie is tenslotte naar voren gekomen dat mensen die meer dan een uur per week vrijwilligerswerk doen meer vertrouwen in anderen hebben dan mensen die minder of geen vrijwilligerswerk doen (Wollebaek & Selle, 2003). In Europa scoren mannen in het algemeen hoger dan vrouwen op gegeneraliseerd vertrouwen (Einolf & Wiepking, 2012). Daarom luidt hypothese 3 als volgt:

H3: Omdat mannen meer gegeneraliseerd vertrouwen in anderen hebben dan vrouwen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.

Figuur 4: Conceptueel model hypothese 3

Religiositeit

Het hebben van religieuze overtuigingen wordt in onderzoek naar prosociaal gedrag beschouwd als een motivatie. Dit komt omdat de meeste religieuze stromingen het hebben van compassie met/voor anderen als een belangrijke waarde zien. Deze waarden worden daarom ook nadrukkelijk gepredikt in gebedshuizen, zoals kerken, moskeeën, tempels en synagogen (Wilson & Musick, 2008). Door altruïstische waarden te prediken en prosociaal gedrag aan te moedigen, wordt het belang van naastenliefde en de zorg voor een ander verheven tot een fundamenteel belang binnen deze godsdiensten (Fischer & Schaffer, 1993; Wuthnow, 1994). Religiositeit kan op twee manieren een

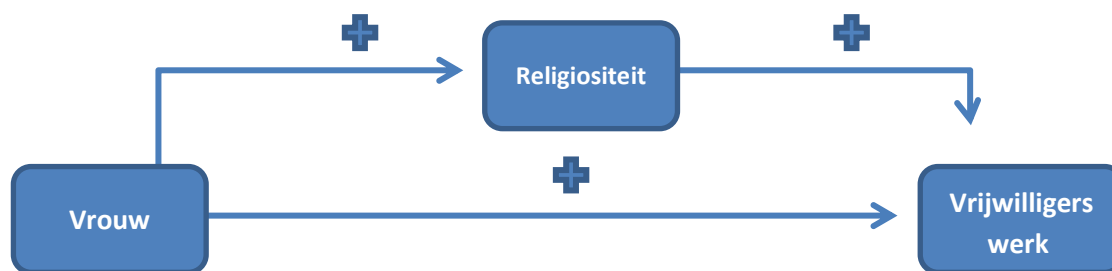
⁹ Een positieve relatie tussen vertrouwen en lidmaatschap van vrijwilligersorganisaties is gevonden in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Italië, Spanje, Nederland, België, Denemarken, Zweden, IJsland, Noord-Ierland, Ierland, Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Bulgarije, Kroatië, Griekenland, Malta, Luxemburg, Slovenië en de Verenigde Staten. Deze positieve relatie is zwak of niet bestaand in Roemenië, Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland (Anheier & Kendall, 2002).

positief effect hebben op het doen van vrijwilligerswerk. Enerzijds zorgt de compassie voor anderen ervoor dat mensen vanuit hun religieuze overtuigingen andere mensen helpen door middel van vrijwilligerswerk (Wilson & Musick, 2008). Anderzijds heeft religiositeit, en dan met name frequent bezoek van religieuze diensten, een positief effect op het doen van vrijwilligerswerk doordat een frequenter bezoek aan religieuze diensten een groter religieus netwerk oplevert. Dit groter religieus netwerk resulteert weer in vaker gevraagd worden om vrijwilligerswerk te doen. Dit effect zal echter uitgebreider behandeld worden in paragraaf 2.3 *Sociaal Kapitaal*.

Uit onderzoek is gebleken dat religieuze mensen en mensen die regelmatig naar de kerk gaan ook meer vrijwilligerswerk doen dan niet-religieuze mensen, ongeacht tot welke geloofsovertuiging zij behoren (Wilson & Musick, 2008). Liberale Protestanten doen het meest vrijwilligerswerk, meer dan evangelische Protestanten, Katholieken en Joden (Chambre, 1987; Wilson & Janoski, 1995; Greeley, 1997; Hoge, Zech, McNamara & Donahue, 1998; Ladd, 1999; Lam, 2002). Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat vrouwen in het algemeen sterkere religieuze waarden hebben dan mannen (Argyle & Beit-Hallahmi, 1975; Batson, Schoenrade & Ventis, 1993; Beit-Hallahmi & Argyle, 1997; Brown, 1987; Francis, 1993; Paloutzian, 1996). Echter, het feit dat vrouwen sterkere religieuze waarden hebben is cultureel-specifiek gebleken, omdat veel religieuze tradities onderscheid maken tussen de rol en bijkomende religieuze verplichtingen van mannen en vrouwen (Loewenthal, MacLeod & Cinnirella, 2001). Een onderzoek van Loewenthal, Macleod en Cinnirella (2001), uitgevoerd in het Verenigd Koninkrijk, heeft laten zien dat er sekseverschillen bestaan in religiositeit onder Christenen, Hindoes, Joden en Moslims. De auteurs hebben dit onderzocht door te kijken in welke mate Christelijke, Hindoeïstische, Joodse en Islamitische mannen en vrouwen religieus actief zijn. Alleen binnen de niet-Christelijke groepen waren mannen meer religieus actief dan vrouwen, omdat binnen deze religies de rol en de daarbij geldende religieuze verplichtingen voor mannen sterker gelden dan voor vrouwen. Christelijke vrouwen in het Verenigd Koninkrijk bleken sterker religieus actief te zijn dan Christelijke mannen. Om te onderzoeken of dit beeld ook voor Nederland opgaat en invloed heeft op het doen van vrijwilligerswerk wordt hypothese 4 geformuleerd:

H4: Omdat vrouwen religieuzer zijn dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.

Figuur 5: Conceptueel model hypothese 4

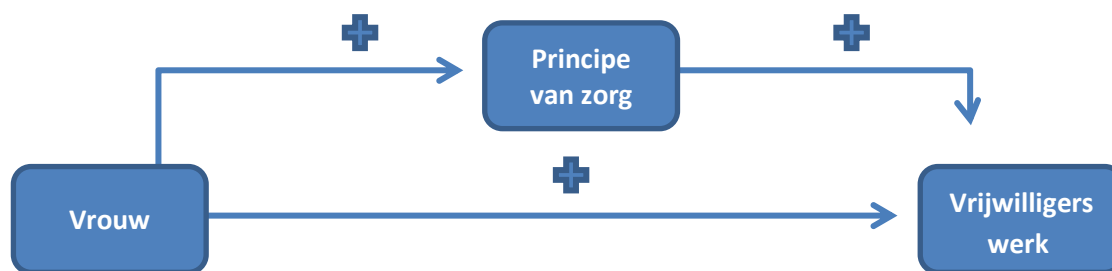
Principe van zorg

Het principe van zorg (Batson, 1994) omvat de motivatie om zekere morele principes ten aanzien van de zorg voor anderen hoog te houden en te waarborgen. Het principe van zorg komt, in tegenstelling tot andere motieven, niet voort uit empathie of sympathie. Het is mogelijk dat mensen niet op basis van empathie iemand helpen, maar op basis van de geïnternaliseerde overtuiging dat het helpen van mensen *an sich* belangrijk is (Wilhelm & Bekkers, 2010). Het principe van zorg is nauw verbonden met ideeën over rechtvaardigheid en de plicht die mensen jegens een ander hebben (Wilson & Musick, 2008).

Het doen van vrijwilligerswerk wordt volgens Batson (1994) ook gemotiveerd vanuit dit beroep op ons moreel: het principe van zorg. Wanneer het op de zorg voor anderen aankomt, geven vrouwen aan dit belangrijker te vinden dan mannen (Skoe *et al.*, 2002; Wilhelm & Bekkers, 2010; Mesch *et al.*, 2011). Daarom luidt hypothese 5:

H5: Omdat vrouwen een sterker principe van zorg hebben dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.

Figuur 6: Conceptueel model hypothese 5

Volunteer Functions Inventory

De 'Functional Theory of Motives' is een psychologische theorie die een functionele benadering omhelst wat betreft de motieven van vrijwilligers om vrijwilligerswerk te doen. Deze theorie wordt gemeten aan de hand van de Volunteer Functions Inventory (VFI), een schaal ontwikkeld door Clary en Snyder *et al.* (1998) waarin de zes meest voorkomende functies of motieven, gebaseerd op empirisch getoetste concepten in de wetenschap van de psychologie, gemeten worden waarom mensen vrijwilligerswerk doen. De zes motivaties gemeten in de VFI houden verband met de aspecten van waarden, leren, zelfbevestiging, zelfbescherming, carrière en sociaal.

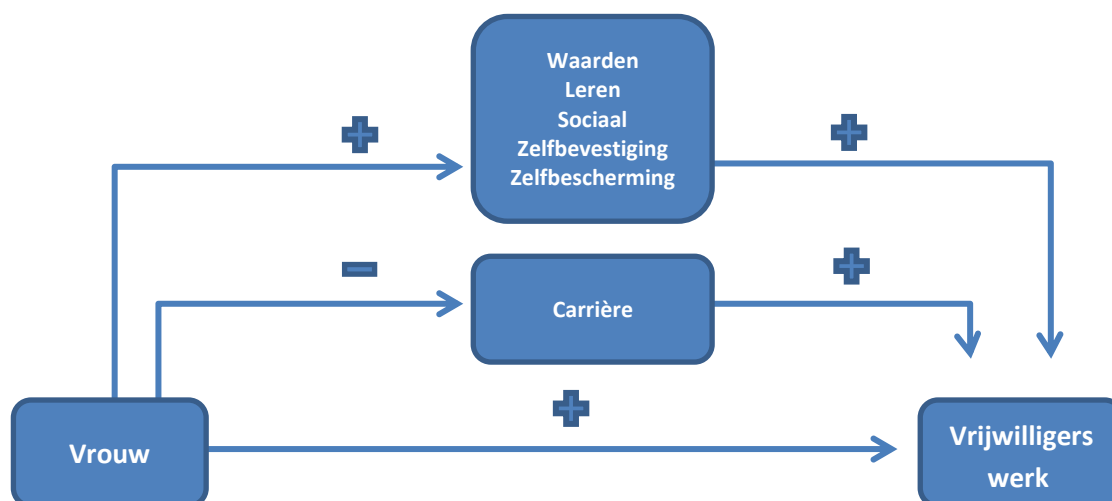
Het doen van vrijwilligerswerk kan een aantal functies dienen: mensen die het helpen van anderen als een belangrijke **waarde** beschouwen, kunnen deze waarde door het doen van vrijwilligerswerk uitdragen. Een andere functie van vrijwilligerswerk is **leren**. Mensen die vrijwilligerswerk doen leren of krijgen nieuwe inzichten in bijvoorbeeld de mensen, maatschappelijke organisaties of sociale problemen waarmee zij middels het doen van vrijwilligerswerk in aanraking komen. Het doen van vrijwilligerswerk kan men ook **carrière** perspectieven bieden, doordat men door het doen van vrijwilligerswerk bepaalde vaardigheden, ervaringen en kennis opdoet. Daarnaast kan het voor mensen ook een manier zijn om het sociale netwerk uit te breiden ten gunste van hun carrière. Het doen van vrijwilligerswerk kan voor mensen ook een manier zijn om te voldoen aan **sociale** verwachtingen of normen van mensen die zij hoog in achting hebben, zoals vrienden of familie. De functies **zelfbevestiging** en **zelfbescherming** richten zich specifiek op de eigen opvattingen, waarden en normen. Zij zijn er eigenlijk op gericht cognitieve dissonantie, zoals hierboven beschreven, terug te dringen of te elimineren. Het doen van vrijwilligerswerk kan zelfbevestiging en zelfvertrouwen bieden doordat mensen zich beter over zichzelf voelen omdat ze het gevoel krijgen nuttig en belangrijk te zijn. De laatste functie, zelfbescherming, helpt mensen te

ontsnappen van en beschermen tegen negatieve zelfgevoelens of een negatief zelfbeeld. De VFI zal daarom ook gebruikt worden om de motivaties van respondenten vast te stellen. De functies en motivaties van de VFI overlappen op één punt met de eerder besproken motivatieconcepten (empathisch vermogen, altruïstische waarden, vertrouwen, religiositeit en principe van zorg). Aan de functie 'waarde' uit de VFI ligt altruïsme ten grondslag. Het is overigens niet zo dat deze motivaties elkaar uitsluiten. Vrijwilligerswerk kan tegelijkertijd verschillende motivaties dienen (Wilson & Musick, 2008; Clary & Snyder *et al.*, 1998). De VFI zou in principe de potentie kunnen hebben om een psychologische, sociologische en economische verklaring voor het doen van vrijwilligerswerk te toetsen. Een psychologische verklaring voor het doen van vrijwilligerswerk houdt verband met een sterke nadruk op de functie of motivatie **waarde**, terwijl een sociologische verklaring eerder zal aantonen dat de **sociale** verwachtingen en normen van anderen zwaarder wegen. De rational choice theory (daarmee een economische verklaring) stelt dat de enige motivatie die mensen hebben om vrijwilligerswerk te doen hun eigenbelang is. Een economische verklaring zou dus bevestigd kunnen worden door een sterke nadruk op motivaties waarbij men 'iets terug krijgt' (materieel of immaterieel) uit het doen van vrijwilligerswerk. Hierbij valt te denken aan de motivaties **carrière**, **zelfbevestiging** en **zelfbescherming**.

Wanneer mensen die in het afgelopen jaar vrijwilligerswerk hebben gedaan vergeleken worden met mensen die in het afgelopen jaar geen vrijwilligerswerk hebben gedaan, komt naar voren dat de vrijwilligers consistent alle VFI motivaties hoger beoordelen, behalve de motivaties verbonden met het concept carrière (Clary & Snyder *et al.*, 1998). Wanneer de motivaties die mannen en vrouwen aandragen vergeleken worden, valt op dat vrouwen in het algemeen hoger 'scoren' op alle motivaties van de VFI schaal, behalve op het aspect 'nieuwe zakelijke contacten maken' toebehorend aan het concept carrière waar mannen hoger op scoren (Wilson & Musick, 2008). Omdat mannen vaker de hoofdkostwinnaar in het huishouden vormen, zijn de carrière gerelateerde motivaties vaker belangrijk voor hen. Door middel van het vrijwilligerswerk dat ze doen kunnen ze nieuwe en nuttige vaardigheden leren, een nieuwe baan vinden of hun zakelijk netwerk uitbreiden. Hypothese 6 luidt:

H6: Omdat vrouwen sterker gemotiveerd zijn op de concepten waarde, leren, sociaal, zelfbevestiging en zelfbescherming uit de VFI dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.

Figuur 7: Conceptueel model hypothese 6

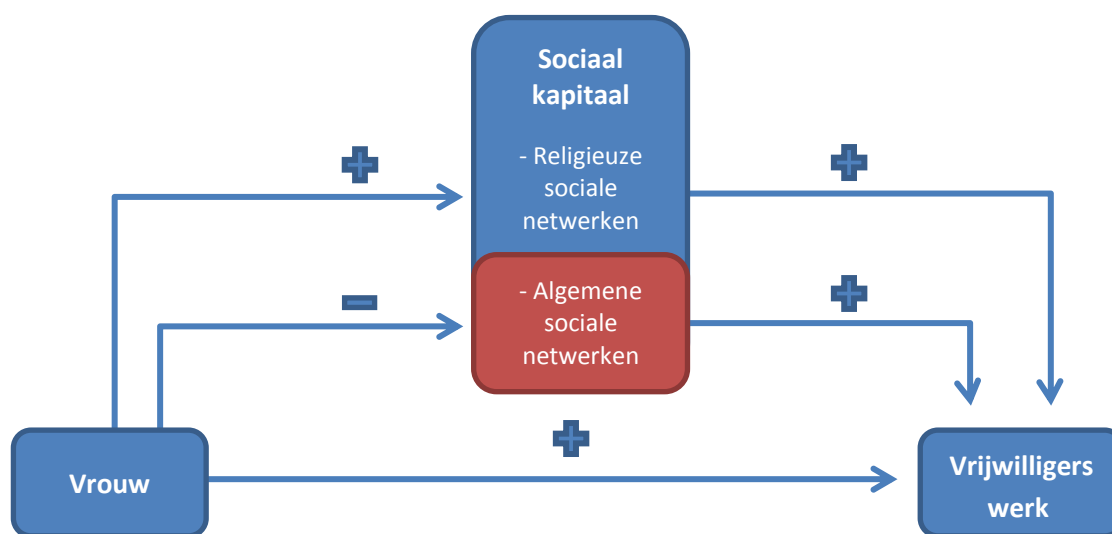
2.2.2 Sociaal kapitaal

Sociale relaties en netwerken zijn evenals de verschillende motivaties die hiervoor beschreven zijn een ander belangrijk aspect in de verklaring van de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk (Musick & Wilson, 2008). Over sociale netwerken zeggen Musick en Wilson (2008):

“The more social ties we have beyond our immediate circle of friends and family the more likely we are to meet people who are volunteering, have information about volunteering, expect us to volunteer, ask us to volunteer, and support (or condemn) our decision to volunteer.” (p. 268)

Sociaal kapitaal heeft een sterke positieve relatie met vrijwilligerswerk voornamelijk vanwege de verzoeken die men vanuit het sociaal netwerk krijgt om vrijwilligerswerk te doen of de druk die men vanuit het sociale netwerk ervaart om te conformeren aan bepaalde gedeelde waarden (Wilson & Musick, 1997, 2008; Brown & Ferris, 2007; Wiepking & Maas, 2009). Er dient echter wel een kanttekening geplaatst te worden in de bespreking van sociale netwerken. Omdat de samenstelling, gedeelde waarden en sociale druk verschilt per sociaal netwerk kunnen de effecten van sociale netwerken op individuen verschillend zijn. Voor dit onderzoek zullen twee typen sociale relaties onderzocht worden, namelijk algemene sociale netwerken en, meer specifiek, religieuze sociale netwerken. Figuur 8 illustreert de onderlinge relaties in een conceptueel model.

Figuur 8: Conceptueel model voor de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk met sociaal kapitaal als mediërende variabele

Algemene sociale netwerken

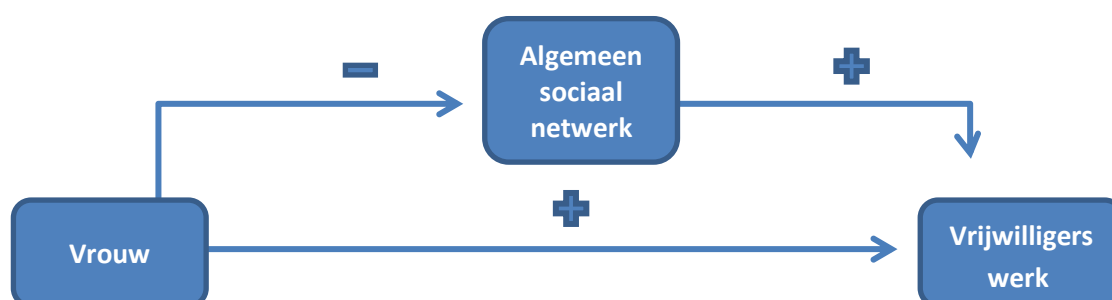
Sociale netwerken kunnen formeel en informeel zijn. Informele sociale netwerken kunnen bestaan uit zaken als vriendschappen of regelmatige contacten met burens. Alleen mensen buiten het eigen huishouden, zoals gezinsleden, behoren tot informele contacten. Tot formele sociale netwerken horen bijvoorbeeld werk gerelateerde contacten en lidmaatschappen van clubs, politieke partijen of vrijwilligersorganisaties.

Mensen die meer vriendschappen en zodoende grotere informele sociale netwerken hebben, doen meer vrijwilligerswerk (Rossi, 2001). Dit komt, zo stelt Rossi, omdat mensen vrienden die wel vrijwilligerswerk doen niet teleur willen stellen. Niet alleen vriendschappen zijn van belang. Er is gebleken dat hoe meer mensen iemand in de directe omgeving persoonlijk kent des te groter de kans is dat iemand vrijwilligerswerk doet (Smith, 1998). Ook de frequentie van contacten met anderen heeft invloed op doen van vrijwilligerswerk. Hoe vaker men contact heeft met anderen, des te meer uren men vrijwilligerswerk doet en des te meer vrijwilligersorganisaties waarvoor men dit doet (Wilson & Musick, 1997). Wat de grootte van informele sociale netwerken en de intensiteit van informele sociale interacties betreft bestaan er volgens Musick en Wilson (2008) geen geslachtsverschillen (Musick & Wilson, 2008).

Formele netwerken, zoals lidmaatschappen van clubs en organisaties, beïnvloeden de relatie met het doen van vrijwilligerswerk op een aantal manieren. Mensen kunnen binnen de clubs en organisaties waarvan zij lid zijn gevraagd worden om bijvoorbeeld eens een bardienst te draaien of voor een periode penningmeester te zijn. Het doen van vrijwilligerswerk is in die zin een kwestie van ‘aan de beurt komen’. Daarnaast krijgen leden via clubs en organisaties, bijvoorbeeld van andere leden, informatie over problemen in de gemeenschap en worden op die manier aangezet tot het doen van vrijwilligerswerk (Wuthnow, 1998). Mannen kennen doorgaans een uitgebreider formeel netwerk dan vrouwen (Verba, Schlozman & Brady, 1995; Musick & Wilson, 2008). Het voordeel van mannen ten aanzien van de grootte van het algemeen sociaal netwerk resulteert in hypothese 7:

H7: *Omdat mannen een groter algemeen sociaal netwerk hebben dan vrouwen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.*

Figuur 9: Conceptueel model hypothese 7

Religieuze sociale netwerken

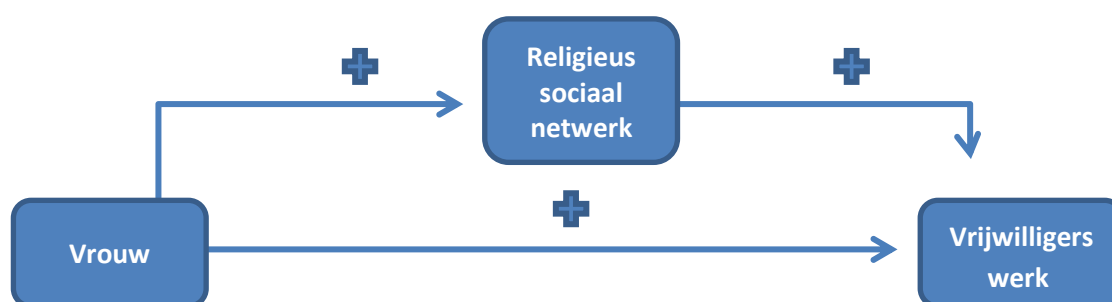
Zoals in het vorige punt, algemene sociale netwerken, en bij de bespreking van religiositeit in paragraaf 2.3.1. beschreven is, bestaat er een positief verband tussen de frequentie van bezoek aan religieuze diensten en het doen van vrijwilligerswerk. Binnen de verschillende religieuze stromingen wordt het belang van het doen van vrijwilligerswerk benadrukt en mensen die regelmatig een kerk bezoeken zouden daarom ook sterker een sociale druk ervaren om vrijwilligerswerk te doen. Mensen die regelmatig religieuze diensten bezoeken, doen dus meer vrijwilligerswerk omdat zij tot een sociaal netwerk behoren waar het belang van vrijwilligerswerk onderkend wordt en waarin veel mensen vrijwilligerswerk doen. Becker en Dhingra (2001) stellen echter wel dat het sociale netwerk component meer effect heeft dan het compassie component. Hoge *et al.* (1998: p. 480) verwoorden het als volgt: “Volunteering through the church is not only a rewarding form of personal

participation, a way of making friends within a like-minded community, but it is also easier if friends made through the church encourage and support it.”

In Europa kennen vrouwen over het geheel genomen een frequenter bezoek aan religieuze diensten dan mannen en hebben daardoor een groter religieus sociaal netwerk dat het doen van vrijwilligerswerk stimuleert (Einolf & Wiepking, 2012). Vrouwen worden daarom ook vaker via religieuze netwerken gevraagd om vrijwilligerswerk te doen en dit is dan ook een van de redenen dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen (Musick & Wilson, 2008). Hypothese 8 luidt daarom ook:

H8: *Omdat vrouwen een groter religieus netwerk hebben dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.*

Figuur 10: Conceptueel model hypothese 8

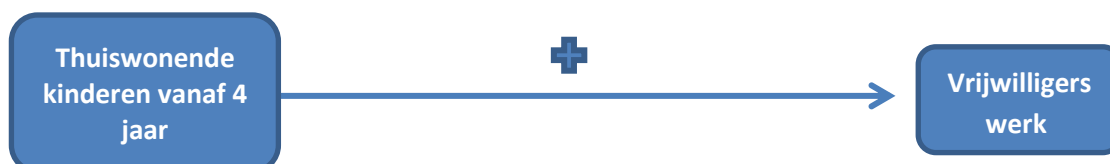
Thuiswonende kinderen

Het wel of niet hebben van kinderen speelt ook een belangrijke rol in de sociale netwerken van ouders. Kinderen kunnen ouders 'meetrokken' in sociale netwerken waarin vrijwilligerswerk aangemoedigd wordt (Einolf & Wiepking, 2012), zoals ouder- en sportverenigingen. Daarentegen kost een kind dat nog te jong is om naar school te gaan (0-4 jaar) een ouder gemiddeld 3½ uur vrije tijd (Brady, Verba & Schlozman, 1995). Hele jonge kinderen zouden dus een negatief effect kunnen hebben op het doen van vrijwilligerswerk, terwijl thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar oud een positief effect zouden kunnen hebben. Zodoende worden hypothesen 9 en 10 geformuleerd:

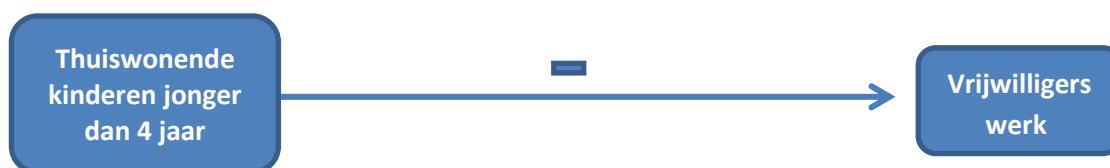
H9: *Het hebben van thuiswonende kinderen van 4 jaar of ouder heeft een positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk.*

H10: *Het hebben van thuiswonende kinderen jonger dan 4 jaar heeft een negatieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk.*

Figuur 11: Conceptueel model hypothese 9

Figuur 12: Conceptueel model hypothese 10

Gevraagd worden voor vrijwilligerswerk

Waar het in zowel formele als informele sociale netwerken om gaat, zijn de verzoeken, danwel direct of indirect, die men ontvangt om vrijwilligerswerk te doen (Musick & Wilson, 2008; Bekkers & Wiepking, 2011). Verzoeken om vrijwilligerswerk te doen blijken een belangrijke drijfveer te zijn voor mensen om ook daadwerkelijk vrijwilligerswerk te doen (Bryant, Jeon-Slaughter, Kang & Tax, 2003), zeker wanneer de persoon die het verzoek doet iemand is die men goed kent (Wymer, 1999; Rossi, 2001; Bekkers, 2005; Okun, Pugliese & Rook, 2007; Apinunmahakul & Devlin, 2008). Vrouwen worden over het geheel genomen vaker gevraagd om vrijwilligerswerk te doen dan mannen, ook al hebben zij een minder uitgebreid algemeen netwerk dan mannen (Musick & Wilson, 2008). Een van de redenen hiervoor is dat vrouwen vaker religieuze diensten bezoeken dan mannen en zij derhalve een groter religieus sociaal netwerk hebben. Echter, zelfs wanneer wordt gecontroleerd voor religieuze verschillen tussen mannen en vrouwen worden vrouwen vaker gevraagd om vrijwilligerswerk te doen dan mannen (Musick & Wilson, 2008). Dit punt en de bijbehorende

hypothese zullen bij het volgende onderdeel van het concept sociaal netwerk, 'religieuze sociale netwerken', uitgebreider behandeld worden. Omdat de grootte en intensiteit van informele en formele algemene en religieuze sociale netwerken invloed hebben op het krijgen van verzoeken om vrijwilligerswerk te doen, wordt de volgende hypothesen geformuleerd:

H11: *Omdat vrouwen vaker gevraagd worden om vrijwilligerswerk te doen dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.*

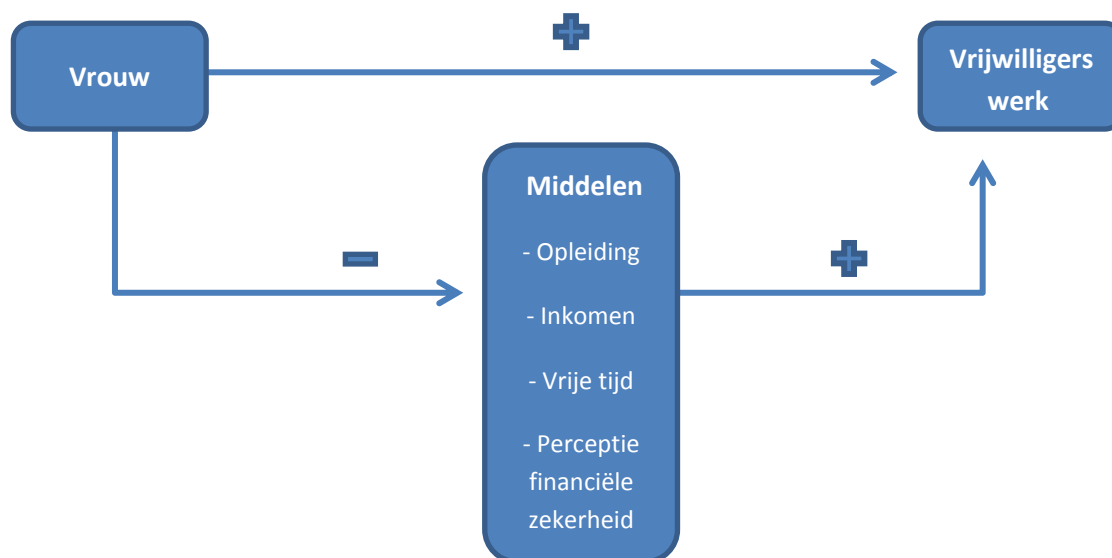
Figuur 13: Conceptueel model hypothese 11

2.2.3 Middelen

Sociaaleconomische middelen zijn volgens de rational choice theory van groot belang voor het wel of niet doen van vrijwilligerswerk (Musick & Wilson, 2008). Omdat vrijwilligerswerk bijvoorbeeld een vorm van onbetaald werk is, is het plausibel dat het doen van vrijwilligerswerk voor mensen die over voldoende sociaaleconomische middelen beschikken, makkelijker te veroorloven is. Sociaaleconomische middelen moeten dus gezien worden als hulpbronnen die het doen van vrijwilligerswerk makkelijker maken. De sociaaleconomische middelen, of hulpbronnen, die in deze paragraaf besproken zullen worden zijn 'opleiding', 'inkomen', 'vrije tijd' en 'perceptie financiële zekerheid'. In onderstaand figuur worden de relaties overzichtelijk weergegeven in een conceptueel model.

Figuur 14: Conceptueel model voor de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk met middelen als mediërende variabele

Opleiding

Musick & Wilson (2008) stellen dat opleiding de meest consistente en sterkste voorspellende factor is voor het verrichten van vrijwilligerswerk. Vrijwilligers zijn over het geheel genomen hoger geschoold dan niet-vrijwilligers en dit om verschillende redenen (Brady *et al.*, 1995; Cohn, Barkan & Whitaker, 1993; Downton & Wehr, 1997; Eisenberg, 1992; Herzog & Morgan, 1993; Nie, Junn & Barry, 1996; Rosenthal, Feiring & Lewis, 1998). Scholing bevordert een kosmopolitische houding, zelfvertrouwen, empathische betrokkenheid met minder bedeeden, het cognitief functioneren, een beter geïnformeerd wereldbeeld, bewustzijn van sociale problemen, een kritische en analytische houding ten opzichte van sociale problemen en tenslotte hoe groepen en organisaties werken en bestuurd kunnen worden (Musick & Wilson, 2008). Hoe hoger iemand geschoold is, des te groter en heterogener zijn of haar sociale netwerk is, hetgeen de kansen vergroot dat die persoon gevraagd wordt om vrijwilligerswerk te doen (2008).

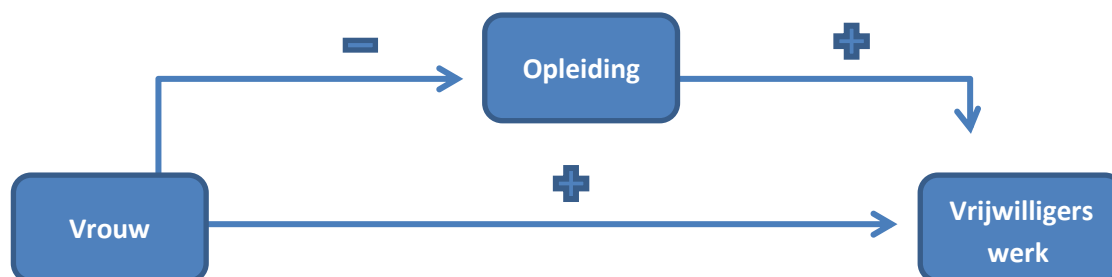
Wanneer gekeken wordt naar de relatie tussen geslacht, opleiding en het doen van vrijwilligerswerk zijn de resultaten wisselend. Waar sommige studies uitwijzen dat opleiding een sterker effect heeft op het doen van vrijwilligerswerk door mannen (Caiazza & Hartmann, 2001; Schlozman, Burns & Verba, 1995) laten anderen zien dat opleiding juist een sterker effect heeft op het doen van vrijwilligerswerk door vrouwen (Barkan, 2004; U.S. Bureau of Labor Statistics, 2002). Musick en Wilson (2008) hebben, na te hebben gecontroleerd voor andere socio-demografische variabelen en religiositeit, geen effect van opleiding op het doen van vrijwilligerswerk op zowel

mannen als vrouwen gevonden. Alleen op het doen van vrijwilligerswerk in educatieve en religieuze sectoren vonden Musick en Wilson (2008) een positieve relatie tussen vrouwen en het behalen van een middelbare school diploma.

Omdat het effect van opleiding op de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk wisselend is, zoals uit bovenstaande alinea blijkt, is het juist interessant het effect van opleiding te onderzoeken in Nederland. Hoewel de resultaten van Caiazza en Hartmann (2001) en Schlozman *et al.* (1995), dat opleiding een positief effect heeft op het doen van vrijwilligerswerk door mannen, worden tegengesproken door andere onderzoeken kunnen de theoretisch plausibele argumenten die Caiazza en Hartmann en Schlozman *et al.* aandragen toch getoetst worden. Er zijn volgens hen twee redenen waarom opleiding een positief effect zou kunnen hebben op het doen van vrijwilligerswerk door mannen. Allereerst, omdat vrijwilligerswerk hoofdzakelijk als een 'vrouwenbezigheid' gezien wordt hebben vrouwen minder aan de kwalificaties die een (hogere) opleiding met zich meebrengt. Opleiding speelt daarom minder een rol van betekenis, omdat vrouwen op basis van niet-educatieve hulpbronnen, zoals hun motivaties, vrijwilligerswerk doen. De tweede reden is dat de opleiding van een man serieuzer wordt genomen dan die van een vrouw en tevens meer dan bij vrouwen wordt gepercipieerd als een getuigenis van bekwaamheid. Deze bekwaamheden zouden vervolgens makkelijker worden vertaald naar een bekwaamheid op andere gebieden en dit zou er toe leiden dat mannen eerder gevraagd zouden worden. Opleiding zou daarom dus een sterker effect hebben op mannen dan op vrouwen. De behandeling van het concept opleiding lijdt naar de volgende hypothese:

H12: *Omdat mannen in het algemeen hoger opgeleid zijn dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.*

Figuur 15: Conceptueel model hypothese 12

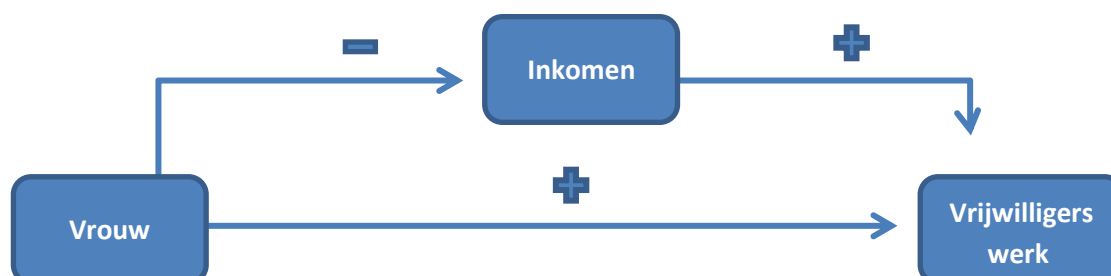
Inkomen

In de literatuur worden inkomen en het doen van vrijwilligerswerk theoretisch op twee manieren met elkaar verbonden. Enerzijds heeft inkomen een negatieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk, omdat hoe hoger iemands inkomen is, des te kostbaarder de tijd is die men weggeeft aan vrijwilligerswerk (Romero, 1986: p. 31). Anderzijds zou inkomen een positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk kunnen hebben om verschillende redenen. Mensen met een laag inkomen kunnen het zich niet of moeilijker veroorloven om onbetaald werk te verrichten (Lasby, 2004; Profile of Illinois, 2001; Reitsma-Street, Maczewski & Neysmith, 2000). Daarnaast zouden mensen met een hoog inkomen eerder benaderd en gevraagd kunnen worden door wervers om vrijwilligerswerk te doen, vanwege de 'status signalen' die ze hebben (dure auto, kleding, sieraden, etc.). Een andere reden is dat rijkere mensen meer belang hebben bij de doelstellingen van sommige maatschappelijke organisaties, zoals veilige buurten en goed scholen. Tenslotte kost het doen van vrijwilligerswerk vaak ook geld, buiten de gederfde inkomsten uit betaald werk, omdat vrijwilligers verwacht worden om bijvoorbeeld hun reiskosten zelf te vergoeden (Field & Johnson, 1993) of omdat van vrijwilligers in besturen, zoals in de raad van toezicht, verwacht wordt dat zij aanzienlijke geldbedragen schenken aan de organisatie (Ostrower, 2002). Op enkele onderzoeken (Herzog & Morgan, 1993; Prouteau & Wolff, 2006) na wordt de tweede theorie, dus dat inkomen een positief effect heeft op het doen van vrijwilligerswerk, ondersteund (Day & Devlin, 1996; Menchik & Weisbrod, 1987; Smith, 1998). Wat betreft het aantal uren dat men besteedt aan vrijwilligerswerk en inkomen, kennen deze concepten een curvilineaire relatie, waarbij de lage en hoge inkomens weinig uren doneren.

Verwacht zou kunnen worden dat inkomen minder effect heeft op vrouwen in relatie tot het doen van vrijwilligerswerk, omdat het huishouden doorgaans minder van het inkomen van vrouwen afhankelijk is dan dat van mannen (Musick & Wilson, 2008). Echter, net als bij opleiding zijn de resultaten uit onderzoek naar deze relatie wisselend. Ook Musick en Wilson (2008) hebben geen geslachtsverschillen aangetroffen in de relatie tussen inkomen en het doen van vrijwilligerswerk, maar dit is grotendeels te wijten aan het feit dat de data die zij gebruikt hebben niet beschikte over informatie ten aanzien van individuele inkomens, maar alleen het verzamelinkomen van het huishouden. *Het Geven in Nederland*-onderzoek beschikt echter wel over individuele inkomens, dus een analyse van de relatie tussen inkomen, geslacht en het doen van vrijwilligerswerk is mogelijk. Zodoende wordt in navolging van, onder andere, Day en Devlin (1996), Menchik en Weisbrod (1987), Musick en Wilson (2008) en Smith (1998) de volgende hypothese geformuleerd:

H13: Omdat mannen in het algemeen een hoger inkomen hebben dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.

Figuur 16: Conceptueel model hypothese 13

Vrije tijd

Het hebben van voldoende vrije tijd, maakt het voor mensen makkelijker om vrijwilligerswerk te doen. Daarom wordt 'vrije tijd', evenals opleiding en inkomen, gezien als een hulpbron. Vrije tijd is de tijd die men overhoudt nadat alle verplichte of noodzakelijke activiteiten, zoals werken, het huishouden doen, studeren, etc. afgerond zijn. In de discussie rondom vrije tijd zal in dit onderzoek onderscheid gemaakt worden tussen fulltime werkende mensen, parttime/deeltijd werkende mensen, gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden (AOW uitgezonderd). Een van de meest genoemde redenen door respondenten om geen vrijwilligerswerk te doen is namelijk tijdgebrek (Bass & Caro, 2001; Hall *et al.*, 1998; Musick & Wilson, 2008; Profile of Illinois, 2001; Smith, 1998). Mensen die fulltime werken hebben een twee keer zo grote kans als werkloze mensen om tijdgebrek als reden te noemen voor het niet doen van vrijwilligerswerk. Veel mensen zien vrijwilligerswerk als een veeleisende taak in termen van tijd en niet iedereen kan zich hier daarom op toeleppen. Mensen die een betaalde baan combineren met het doen van vrijwilligerswerk geven dan ook vaker aan dat ze voelen onder tijdsdruk te staan dan mensen die wel een betaalde baan hebben maar geen vrijwilligerswerk doen en mensen die geen betaalde baan hebben maar wel vrijwilligerswerk doen (Musick & Wilson, 2008).

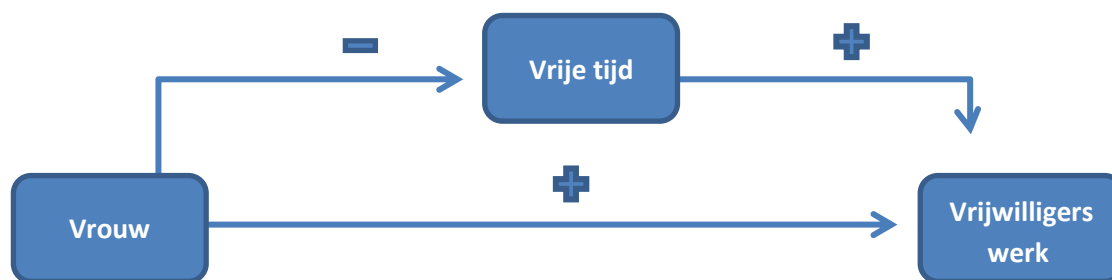
Omdat ook in dit geval onderzoeksresultaten naar de relatie tussen het hebben van een betaalde baan en het doen van vrijwilligerswerk wisselend zijn hebben Musick en Wilson (2008) zelf een analyse uitgevoerd op data uit de Independent Sector (2004). Zij concluderen dat het hebben van een baan opvallend genoeg de kans om ook vrijwilligerswerk te doen verhoogt. Dit komt omdat mensen met een betaalde baan beter sociaal geïntegreerd zijn. De tijd besteed aan vrijwilligerswerk

is echter wel sterk onderhevig aan het aantal uren dat men werkt. Zo besteden mensen met een parttime baan meer uren aan vrijwilligerswerk dan mensen met een fulltime baan. In lijn met de sociale integratie theorie doen mensen zonder betaalde baan en huisvrouwen minder vrijwilligerswerk dan mensen met een betaalde full- of parttime baan, ondanks het feit dat zij vergeleken met fulltime en parttime werkende mensen misschien wel meer vrije tijd beschikbaar hebben. De sociale integratie theorie veronderstelt immers dat hoe beter mensen geïntegreerd zijn in de samenleving, hoe meer ze participeren in de samenleving. Een voorbeeld hiervan is dat hoe groter het algemene en/of religieuze sociale netwerk van iemand is, des te vaker deze persoon gevraagd zal worden om vrijwilligerswerk te doen. Mensen die werken, fulltime of parttime, komen aannemelijk meer met andere mensen in contact dan mensen die geen betaalde baan hebben, waardoor mensen met baan eerder een kans hebben op de een of andere manier betrokken te raken bij vrijwilligerswerk.

In Nederland werken in vergelijking met andere Europese landen gemiddeld veel vrouwen parttime, namelijk twee derde van de werkende vrouwen (Sandor, 2011). Ongeveer een kwart van de werkende mannen in Nederland werkt parttime). In Nederland werken mannen gemiddeld twee en driekwart uur langer per week dan vrouwen (Bittman & Wajckman, 2000). Op basis hiervan zou verwacht kunnen worden dat vrouwen meer vrijwilligerswerk zouden doen dan mannen. Echter, omdat vrouwen meer tijd aan huishoudelijk werk en kinderen besteden, hebben mannen toch net iets meer vrije tijd over dan vrouwen (Bittman & Wajckman, 2000). Over het geheel genomen (dus alle Nederlanders) hebben mannen gemiddeld 8 minuten per week meer vrije tijd dan vrouwen (idem, 2000). Fulltime werkende mannen in Nederland hebben gemiddeld 25 minuten meer vrije tijd dan fulltime werkende vrouwen in Nederland (Bittman & Wajckman, 2000). In het algemeen wijst internationaal onderzoek uit dat mannen gemiddeld meer uren werken per week, maar gemiddeld ook meer uren vrije tijd hebben per week (Hook, 2004). Opvallend is ook dat wanneer de totale populatie vergeleken wordt met alleen fulltime werkende mannen en vrouwen, fulltime werkende mannen vaker (wat betreft het aantal landen) en meer (wat betreft het aantal uren) vrije tijd hebben (Bittman & Wajckman, 2000). Omdat mannen in het algemeen meer vrije tijd hebben dan vrouwen leidt deze verwachting, dat mannen meer vrijwilligerswerk doen, tot de volgende hypothese:

H14: Omdat mannen meer vrije tijd tot hun beschikking hebben dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.

Figuur 17: Conceptueel model hypothese 14

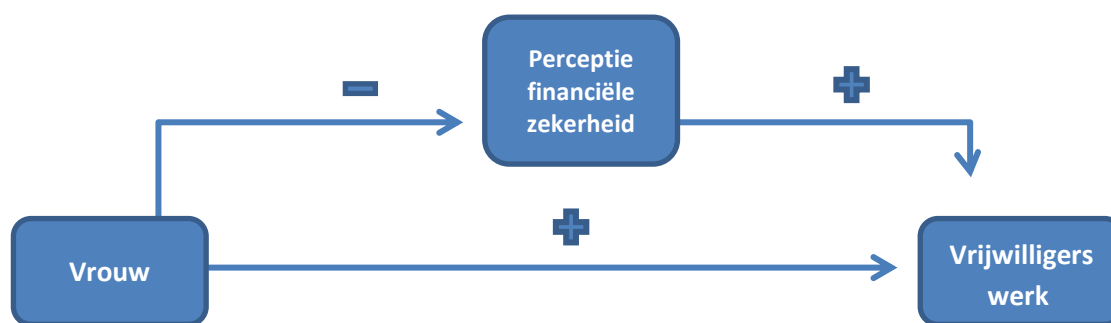
Perceptie financiële zekerheid

Tot zo ver is uit de literatuur duidelijk geworden dat mensen met een hoger inkomen, een goede opleiding en beschikbare vrije tijd vaker vrijwilligerswerk doen. Naast deze drie voorwaarden is ook de perceptie van financiële zekerheid een belangrijke voorwaarde om vrijwilligerswerk te doen (Einolf & Wiepking, 2012; Havens, 2007). Pas wanneer mensen hun eigen financiële situatie en toekomst en die van hun familie als zeker en veilig beschouwen, zullen zij vatbaar zijn voor mechanismen die filantropisch gedrag bevorderen (Bekkers & Wiepking, 2011). Het is niet alleen noodzakelijk dat men daadwerkelijk over genoeg financiële middelen beschikt, maar even noodzakelijk, en misschien wel belangrijker, is het idee dat de huidige en toekomstige financiële situatie veilig en zeker zijn. Want zelfs mensen die een vermogen hebben van, bijvoorbeeld, meer dan een miljoen kunnen zich onzeker voelen over hun financiële situatie (Wiepking & Breeze, 2012). Daarom dient er onderscheid gemaakt te worden tussen het daadwerkelijk financieel zeker zijn en het financieel zeker voelen.

Mannen verdienen meer en zijn beter opgeleid dan vrouwen (Einolf & Wiepking, 2012). Mannen voldoen in het algemeen meer dan vrouwen aan de voorwaarden die nodig zijn om zich veilig en zeker te voelen over hun financiële situatie en hun financiële toekomst. Op basis van deze informatie luidt de volgende hypothese daarom:

H15: Omdat mannen zich financieel veiliger en zekerder voelen dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.

Figuur 18: Conceptueel model hypothese 15

2.3 Sekse en geslacht en vrijwilligerswerk

In *The Implications of Sex Differences on Volunteer Preferences* behandelt Wymer (2011) de relatie tussen geslachtsverschillen en voorkeuren voor een type vrijwilligersorganisatie en het soort vrijwilligerswerk/taak. Wymer stelt dat in onderzoek naar vrijwilligerswerk vaak gebruik wordt gemaakt van een sociologisch, economisch of psychologisch theoretisch kader. Evenals Smith (1994) is Wymer van mening dat onze kennis van vrijwilligerswerk vergroot kan worden door ook theoretische concepten uit andere wetenschappelijke disciplines te gebruiken. Vrijwilligerswerk is immers, zo stelt Wymer, complex multidimensionaal menselijk gedrag. Om specifiek geslachtsverschillen in vrijwilligerswerk te onderzoeken wordt normaliter gebruik gemaakt van een theoretisch kader dat uitgaat van een socialisatieproces. Mensen leren gedrag aan door naar sekserolmodellen te kijken en dat gedrag na te doen. Gedrag dat passend is voor mannen of vrouwen wordt op een positieve manier bevestigd door de samenleving, terwijl gedrag dat niet passend is voor mannen of vrouwen door de samenleving op een negatieve manier bevestigd of zelfs gestraft wordt. Op deze manier worden vrouwen bijvoorbeeld aangeleerd zorgzaam te zijn en mannen aangeleerd competitief te zijn. Wymer verzet zich echter tegen de stelling dat geslachtsverschillen in vrijwilligerswerk alleen het resultaat zijn van deze sociale constructie. Wetenschappelijke literatuur ondersteunt namelijk niet langer een verklaring van geslachtsverschillen die uitsluitend is gebaseerd op de sociale constructie van geslacht, omdat gebleken is dat biologische invloeden (Cooke, Tabibnia & Breedlove, 1999; Filipek, Richelme, Kennedy & Caviness, 1994; Gurian, Henley & Trueman, 2001; Gurian & Stevens, 2004; Kelly, Ostrowski & Wilson, 1999; Kimura, 1996, 2000; Rhoads, 2004; Schlaepfer, Harris, Tien, Peng, Lee & Pearlson, 1995; Udry 1994, 2000; Udry, Morris & Kovenock, 1995; Woodson & Gorski, 2000) in combinatie met sociale invloeden meespelen wat betreft geslachtsverschillen in gedrag (Rossi, 1985; West & Zimmerman, 1987; Fausto-Sterling, 1987a, b, 2004; Gurian & Stevens, 2004; Eagly & Koenig, 2006; Eagly, 2009), waaronder ook vrijwilligerswerk.

Biologische invloeden komen voort uit de manier waarop hormonen doorwerken op de vorming van de hersenen in de baarmoeder. Deze hormonale invloeden, die verschillend zijn voor mannen en vrouwen, resulteren in structurele verschillen tussen mannen- en vrouwenhersenen (Sabbatini, 1997; Wizemann & Pardue, 2001; Cahill, 2005; Tyre & Scelfo, 2006). Echter, niet alle mannen hebben een typisch mannenbrein en niet alle vrouwen een typisch vrouwenbrein (Moir & Jessel, 1991; Baron-Cohen, 2003, 2005). In de behandeling van structurele verschillen tussen mannen- en vrouwenhersenen dient benadrukt te worden dat hierbij uitgegaan wordt van het gemiddelde mannenbrein en het gemiddelde vrouwenbrein. Bij het denken over mannen- en vrouwenbreinen zou daarom eerder aan een schaal gedacht moeten worden. Als gevolg van hormonale invloeden in de baarmoeder bevinden mannen- en vrouwenbreinen zich ergens op een continuüm tussen het ideaaltypische mannenbrein en het ideaaltypische vrouwenbrein.

2.4 Vrijwilligersorganisaties en geslacht

Aan de hand van kennis gebaseerd op onderzoek naar biologische en sociale geslachtsverschillen onderzoekt Wymer (2011) geslachtsverschillen in relatie tot het type vrijwilligersorganisatie waar mannen en vrouwen lid van zijn en welke taken zij binnen deze organisaties vervullen. De hypothesen, zoals geformuleerd en getoetst in Wymers onderzoek, zullen, naast een onderdeel van toetsing ook dienen als leidraad bij het beantwoorden van deze exploratieve tweede deelvraag: verschillen mannen en vrouwen in het type vrijwilligersorganisaties waarvoor zij vrijwilligerswerk verrichten? Wymer beschrijft in zijn onderzoek verschillen in hersenstructuur en hersenfuncties van mannen en vrouwen en de implicaties die deze hebben voor voorkeuren voor vrijwilligersorganisaties.

Het gemiddelde vrouwelijke brein is gestructureerd voor empathie of inlevingsvermogen, ofwel het vermogen om je te herkennen in de emoties en gedachten van anderen en om hier vervolgens met een gepaste emotie op te reageren (Baron-Cohen, 2003, 2005). Het gemiddelde mannelijke brein is daarentegen gestructureerd voor systematiek. Dit wordt door Baron-Cohen (2003) omschreven als het vermogen om systemen te analyseren, verkennen en creëren. Deze verschillen in hersenstructuur hebben implicaties voor de vorm van sociale relaties. Mannen zouden vanwege hun voor systematiek gestructureerde hersenen in het algemeen relaties gebaseerd op macht, politiek, concurrentie en relaties die hun sociale status bevestigen. Vrouwen, met hun voor empathie gestructureerde hersenen, waarderen over het geheel genomen vaker altruïstische, wederzijdse en ondersteunende relaties en zoeken daarom eerder vrijwilligersorganisaties waar ze een persoonlijke

band met anderen kunnen opbouwen (Baron-Cohen, 2003). Wymer (2011), stelt dat omdat vrouwen gemiddeld genomen meer empathisch betrokken zijn dan mannen, zij sterker de voorkeur hebben om vrijwilligerswerk te doen voor organisaties die mensen in nood helpen of hulpbehoevende mensen ondersteunen.

Het mannelijke brein wordt in de baarmoeder aan meer testosteron blootgesteld dan vrouwelijke hersenen. Als gevolg hiervan is de frontale cortex, die verbonden is met agressief gedrag (Stein, 2002) en impulsiviteit (Brizendine, 2010), bij mannen groter dan bij vrouwen. Hoewel deze gedragskenmerken in het algemeen als negatief beschouwd worden, heeft testosteron ook positieve effecten. Zo reageren mannen anders dan vrouwen op stress. Stress leidt bij mannen tot een gevoel van sensatie, terwijl dit bij vrouwen onaangename gevoelens van misselijkheid opwekt (Sax & Todd, 2005). Hierdoor houden mannen meer van risico's nemen dan vrouwen (Byrnes, Miller & Schafer, 1999; Powell & Ansic, 1997). Daarom zouden mannen meer dan vrouwen vrijwilligerswerk doen dat in zekere mate gevaarlijk is of risico's met zich meebrengt (Wymer, 2011).

Ten aanzien van de omgang met baby's en kinderen bestaan er ook belangrijke verschillen tussen mannen en vrouwen. Vrouwen voelen zich niet alleen meer dan mannen aangetrokken tot baby's en kinderen (Rhoads, 2004; Sax & Todd, 2005), ze zijn daarnaast meer gemotiveerd om tijd door te brengen met baby's en kinderen en hebben meer het gevoel dat zij een belangrijk onderdeel vormen van hun persoonlijk geluk (Rhoads, 2004). Dit komt omdat bindings- en verzorgingsinstincten zwakker zijn bij mannen dan bij vrouwen (Hrdy, 1999). Hieraan liggen verschillende hormonen ten grondslag. Progesteron, een hormoon dat ouderlijke en verzorgende gevoelens opwekt, wordt bij vrouwen aangemaakt wanneer zij een baby zien (Pease & Pease, 2001). Tijdens de zwangerschap en periode van borstvoeding wordt bij vrouwen tevens het hormoon oxytocine aangemaakt, welke een rustige en ontspannen emotionele gemoedstoestand bevordert (Brizendine, 2006; Rhoads, 2004). Progesteron wordt niet door het mannenbrein aangemaakt (Pease & Pease, 2001) en oxytocine alleen tijdens een orgasme (Brizendine, 2006; Rhoads, 2004). Omdat verhogingen in het oestrogeen- en progesteron gehalte niet bij mannen voorkomen, hebben vrouwen 'van nature' meer interesse voor baby's en kinderen (Fisher, 1999; Maccoby, 1999). Deze hormonale verschillen zouden ervoor zorgen dat vrouwen sterker de voorkeur hebben dan mannen om vrijwilligerswerk te doen voor organisaties waarin ze met baby's of kinderen om kunnen gaan (Wymer, 2011).

Wymers onderzoek biedt dus enige inzichten die van belang zijn ter beantwoording van de tweede deelvraag: verschillen mannen en vrouwen in het type vrijwilligersorganisaties waarvoor zij vrijwilligerswerk doen? Vrouwen hebben een sterkere voorkeur dan mannen om vrijwilligerswerk te doen voor organisaties die mensen in nood helpen, hulpbehoevende mensen ondersteunen, waar ze met baby's en kinderen kunnen werken of waar ze een persoonlijke band met anderen op kunnen bouwen. Mannen doen liever vrijwilligerswerk voor organisaties waarin ze geconfronteerd worden

met een zekere mate van gevaren en risico's. Deze kennis wordt aangevuld met bevindingen uit onderzoek van Musick en Wilson (2008) waarin duidelijk wordt dat mannen vaker vrijwilligerswerk doen in de sport- en recreatiesector en vrouwen voor organisaties op het gebied van religie, onderwijs en sociale hulpverlening.

Wat betreft organisaties waarin men geconfronteerd kan worden met gevaren en risico's valt moeilijk vast te stellen tot welke van de antwoordmogelijkheden deze organisaties behoren. Een aantal van de antwoordmogelijkheden zouden namelijk elementen van gevaar of risico kunnen bevatten. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan een organisatie op het gebied van dierenbescherming als de 'Sea Shepherd Conservation Society' die zich inzet in de strijd tegen (voornamelijk) de walvisjacht, hetgeen gepaard gaat met 'harde' middelen als het rammen, saboteren of tot zinken brengen van schepen. Dit is een duidelijk voorbeeld van een organisatie waarin men te maken kan krijgen met gevaren en risico's. Anderzijds zijn er andere organisaties op het gebied van dierenbescherming die deze elementen niet of minder bevatten, zoals de 'Stichting Egelbescherming Nederland'. Dergelijke contrasten zijn niet alleen voorstelbaar op het gebied van dierenbescherming, maar ook op andere gebieden. Hetzelfde geldt eigenlijk voor de voorkeur voor vrouwen om voor organisaties actief te zijn die mensen in nood helpen, hulpbehoevende mensen ondersteunen, waar ze met baby's en kinderen kunnen werken of waar ze een persoonlijke band met anderen op kunnen bouwen. De bevindingen uit Wymers onderzoek zijn dus moeilijk te vertalen naar werkbare hypothesen die compatibel zijn met de vragenlijst van het *Geven in Nederland*-onderzoek. Echter, omdat dit deel van het onderzoek exploratief van aard is en gericht is op de ontwikkeling van een theorie of scherpere formulering van hypothesen, is het ontbreken van een theorie of scherp geformuleerde hypothesen minder relevant. De theorie en bevindingen van Wymer kunnen zodoende gebruikt worden om de bevindingen uit dit onderzoek beter te verklaren.

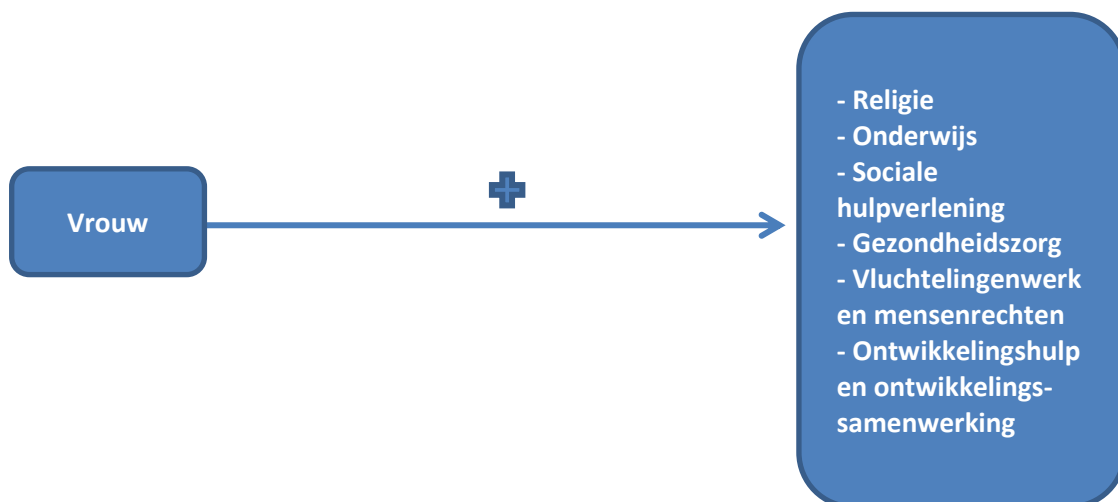
Er zal een indeling gemaakt worden in 'typische mannenorganisaties', 'typische vrouwenorganisaties' en neutrale organisaties. Bekend is al dat mannen vaker vrijwilligerswerk doen voor organisaties op het gebied van sport en recreatie en vrouwen voor organisaties op het gebied van religie, onderwijs en sociale hulpverlening (Einolf & Wiepking, 2012). Daarnaast zou verwacht kunnen worden dat mannen vaker voor organisaties op het gebied van politiek actief zijn dan vrouwen, omdat mannen meer dan vrouwen betrokken en geïnteresseerd zijn in politiek (Burns, Schlozman & Verba, 2001). Tevens bestaat de verwachting dat mannen meer dan vrouwen vrijwilligerswerk zouden doen op het gebied van vakbonden en beroepsorganisaties. Dit omdat mannen vaker vrijwilligerswerk doen dat gerelateerd is aan hun betaalde baan (Musick & Wilson, 2008). Omdat vrouwen graag vrijwilligerswerk doen voor organisaties die mensen in nood helpen of hulpbehoevende mensen ondersteunen (Wymer, 2011) lijkt het plausibel dat vrouwen vaker dan mannen vrijwilligerswerk doen op het gebied van gezondheidszorg, vluchtelingenwerk,

mensenrechten, ontwikkelingshulp en ontwikkelingssamenwerking. Deels wordt deze indeling gemaakt op basis van de bevindingen van Einolf en Wiepking (2012), Musick en Wilson (2008) en deels, misschien enigszins arbitrair, op aanwijzingen van Wymer (2011). Hieruit vloeien de volgende hypothesen:

H16: Vrouwen doen vaker dan mannen vrijwilligerswerk op het gebied van religie, onderwijs, sociale hulpverlening, gezondheidszorg, vluchtelingenwerk, mensenrechten, ontwikkelingshulp en ontwikkelingssamenwerking.

H17: Mannen doen vaker dan vrouwen vrijwilligerswerk op het gebied van sport, recreatie, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties.

Figuur 19: Conceptueel model hypothese 16

Figuur 20: Conceptueel model hypothese 17

2.5 Vrijwilligerstaken en geslacht

Binnen vrijwilligersorganisaties bestaan vele verschillende taken: van fondsenwerving tot het bieden van gratis juridische bijstand en van het trainen van een jeugdvoetbalelftal tot het dienen in de raad van toezicht van een vrijwilligersorganisatie. De taken die vrijwilligers toegewezen krijgen zijn afhankelijk van de beschikbare functies binnen deze vrijwilligersorganisaties. Musick en Wilson (2008) stellen dat vrijwilligersorganisaties in het algemeen mensen aannemen voor een specifieke functie en niet eerst mensen aannemen en vervolgens bepalen welke functie zij binnen de organisatie toegewezen krijgen. Door het patroon van functies en taken die mannen en vrouwen

binnen verschillende organisaties hebben te bestuderen, zou meer bekend kunnen worden over de voorkeuren voor vrijwilligerstaken van mannen en vrouwen. Hoewel ook dit deel van het onderzoek een exploratief doel dient zal het werk van Eagly (2009) in deze paragraaf als leidraad dienen. In *The his and hers of prosocial behavior* bespreekt Eagly mannelijk en vrouwelijk sociaal gedrag en de manier waarop dit geslachtsgedifferentieerde gedrag wordt gereproduceerd. Eagly definieert sociaal gedrag als gedrag dat ten gunste is aan anderen en dit kan zich meer concreet uiten in helpen, delen, troosten, begeleiden, redden en verdedigen.

Eagly (2009) stelt dat, hoewel mannen en vrouwen in gelijke mate sociaal gedrag vertonen, zij wel verschillen in de manieren waarop dit tot uiting komt (helpen, delen, troosten, verdedigen, etc.). Zij maakt hierbij onderscheid tussen communaal sociaal gedrag en *agentic* sociaal gedrag. Deze verschillende vormen van sociaal gedrag weerspiegelen de sociale relaties die mannen en vrouwen onderling hebben. Al op jonge leeftijd worden de sociale relaties die jongens en meisjes prefereren duidelijk. Meisjes spelen het liefst met meisjes en jongens spelen het liefst met jongens (Hines & Kaufman, 1994; Geary, 1998). Jongens zijn, zoals ook in onderzoek van Wymer naar voren kwam (2011), in het algemeen genomen geïnteresseerd in dingen en hoe ze werken of in elkaar zitten, terwijl meisjes al op jonge leeftijd geïnteresseerd zijn in mensen en sociale relaties (Baron-Cohen, 2003, 2005; Brizendine, 2006, 2010). Waar dit zich op deze jonge leeftijd uit in speelgedrag, uit dit zich in een later stadium in het leven ook in de sociale relaties die men heeft. Vrouwen zijn meer communaal, empathischer, hebben meer aandacht voor het welzijn van andere vrouwen, zijn intiemer, zorgzamer en bieden meer dan mannen emotionele ondersteuning aan anderen. Anderzijds zijn mannen instrumenteler ingesteld, hebben meer aandacht voor het ontwikkelen van dominantie en controle over groep activiteiten, zijn meer taak geïnteresseerd en nemen grotere risico's dan vrouwen (Geary, 1998). Waar het mannelijk bewustzijn zich bezig houdt met het verkrijgen van resultaten, het bereiken van doelen, het vergaren van status en macht, het verslaan van de concurrentie en het zo efficiënt mogelijk organiseren, houdt het vrouwelijke bewustzijn zich bezig met communiceren, samenwerken, harmonie, liefde, delen en interpersoonlijke relaties (Pease & Pease, 2001, 2002). Deze verschillen tussen het mannelijke en vrouwelijke brein hebben invloed op sociale relaties en vriendschappen. Zoals eerder besproken waarderen vrouwen altruïstische, wederzijdse en ondersteunende relaties tegenover relaties gebaseerd op macht, politiek, concurrentie en relaties die hun sociale status bevestigen (Baron-Cohen, 2003). In vriendschappen tussen vrouwen zal daarom praten, zelfonthulling, het delen van gevoelens en geheimen een belangrijk onderdeel vormen. Mannelijke vriendschappen zijn daarentegen gebaseerd op gedeelde interesses en activiteiten en veel minder op conversaties en zelfonthullingen (Sax & Todd, 2005).

Vrouwen vertonen meer communaal prosociaal gedrag waardoor sociale banden met anderen een relationele vorm aanneemt, terwijl het prosociaal gedrag van mannen meer gericht is op *agentic* prosociaal gedrag, waardoor sociale banden met anderen een collectieve vorm aannemen. Prosociaal gedrag van mannen is daarnaast kracht intensief, waarbij mannen hun voordeel in grootte en kracht kunnen inzetten in prosociaal gedrag.

Communaal gedrag van vrouwen kan getypeerd worden als vriendschappelijk, onzelfzuchtig, betrokken met anderen en emotioneel expressief (Eagly, 2009). Vrouwen worden vanuit opvattingen over sekse-rollen warme, sympathieke en lieve kenmerken toegeschreven, hetgeen zich uit in sociale banden die een relationele vorm aannemen: een hechte op vriendschap gebaseerde band. Het *agentic* prosociaal gedrag van mannen kan getypeerd worden als resultaatgericht, assertief, competitief, dominant en heerszuchtig. Sociale banden van mannen draaien daarom meer om het verbeteren van de eigen hiërarchische positie en het bereiken van een collectief doel (Eagly, 2009).

Deze verschillen tussen man en vrouw in prosociaal gedrag bevestigen maatschappelijk gedeelde opvattingen over sekse-rollen die voortkomen uit de verdeling van arbeid en taken in de samenleving. Deze verdeling van arbeid en taken is de uitkomst van een interactie tussen biologische kenmerken van mannen en vrouwen en de sociale structuur van een samenleving, zoals ook Wymer (2011) betoogde in zijn onderzoek naar geslachtsverschillen in relatie tot voorkeuren voor vrijwilligersorganisaties. Hormonale processen, sociale verwachtingen en individuele kenmerken hebben invloed op de effecten van sekse-rollen op gedrag. De verschillen die er in deze zin tussen man en vrouw bestaan zouden ook hun weerslag kunnen hebben op de taken die mannen en vrouwen binnen een vrijwilligersorganisatie hebben.

Op de arbeidsmarkt bestaat een zekere segregatie tussen mannen en vrouwen (Reskin, 1993). Banen die fysiek veeleisend zijn worden veelal door mannen gedaan, terwijl banen die gericht zijn op de zorg voor anderen vaak door vrouwen wordt gedaan. In de huiselijke sfeer bestaat ook een duidelijke verdeling tussen mannen- en vrouwentaken (Pressner, 1994). Koken, wassen en schoonmaken zijn enkele voorbeelden van typische vrouwentaken in het huishouden, terwijl tuinwerk, huishoudelijk onderhoud en reparaties meer typische mannentaken zijn. De vraag is in hoeverre deze takenverschillen zich ook voordoen binnen vrijwilligersorganisaties.

Uit onderzoek blijkt dat het traditionele patroon van arbeidssegregatie, zoals die voorkomt op de arbeidsmarkt en in de huiselijke sfeer, in vrijwilligersorganisaties nagenoeg niet doorbroken wordt. Vrouwen verrichten over het geheel genomen routinematige en ondergewaardeerde taken terwijl mannen vaak taken in het bestuur of commissie van de organisatie toebedeeld krijgen (Odendahl & Youmans, 1994). Voor de vervulling van sommige taken binnen vrijwilligersorganisaties worden mannen geschikter geacht, zoals de meer publieke, politieke en instrumentele taken, waar vrouwen meer geschikt worden geacht voor 'vrouwelijke' taken, zoals de zorg (Prentice & Ferguson,

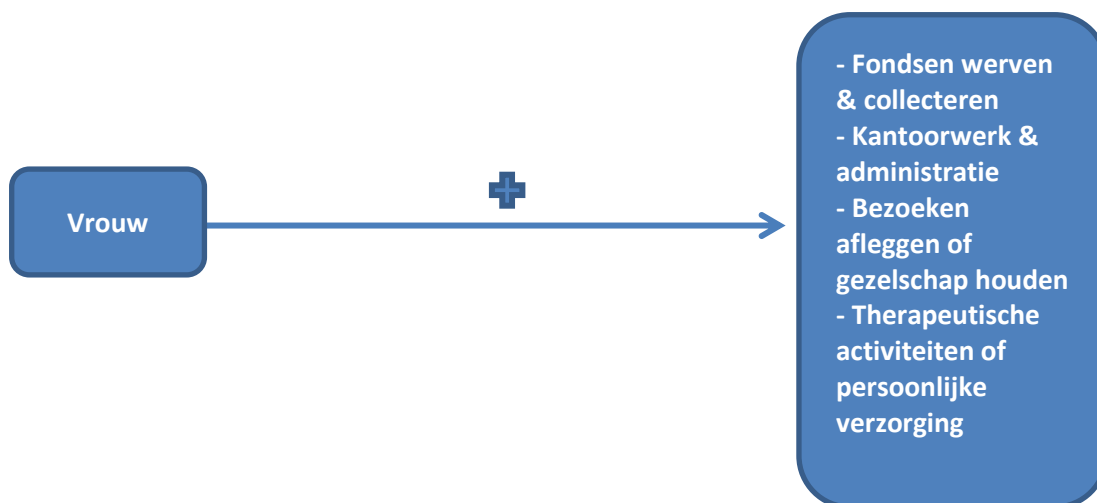
2000). In de toewijzing van taken in het 'Retired and Senior Volunteer Program' blijkt dat leiderschapstaken aan mannen voorbehouden blijven, ongeacht wat de baan van deze mannen was voor zij met pensioen gingen (Fischer, Rapkin & Rappaport, 1991). Uit weer een ander onderzoek komt naar voren dat mannen oververtegenwoordigd zijn in de raad van bestuur van verschillende organisaties (Moore & Whitt, 2000). De onderzoeken die uitwijzen dat er sprake is van een traditioneel patroon van arbeidssegregatie in maatschappelijke en vrijwilligersorganisatie zijn talloos (Blee, 2002; Cable, 1992; Gaskin & Smith, 1994; Goddard, 1994; Haezewindt, 2002; Hooghe, 2001; Mailloux, Horak & Godin, 2002; McAdam, 1992; Musick & Wilson, 2008; Rotolo & Wilson, 2007; Smith, 1998; U.S. Bureau of Statistics, 2003). Zoals uit deze onderzoeken gebleken is, omvatten typische mannentaken taken als repareren en onderhouden van gebouwen en faciliteiten, professionele consultancy, het bieden van eerste hulp, reddingswerkzaamheden, coachen van sportteams, als scheidsrechter optreden, dienen in een raad van bestuur of toezicht, onderzoeken, schrijven, toespraken houden. Typische vrouwentaken zijn taken als ledenwerving, fondsenwerving, collecteren, het bereiden en serveren van voedsel, spullen verkopen, spullen collecteren, het bieden van zorg en gezelschap, het doen van de administratie, boekhouding, bibliotheekwerk en schoonmaken. Vrijwilligerswerk kent een patriarchische structuur waarbij de meer begeerlijke taken aan mannen worden toebedeeld en de minder begeerlijke taken aan vrouwen. Mannen krijgen in het algemeen leiderschapstaken toegewezen en de resterende taken worden op een traditioneel patriarchische wijze verdeeld tussen mannen en vrouwen (Musick & Wilson, 2008). De tweedeling in mannentaken en vrouwentaken wordt geformuleerd in hypothesen 18 en 19.

H18: Vrouwen vervullen binnen vrijwilligersorganisaties vaker taken verbonden met fondsen werven en collecteren, kantoorwerk en administratie, bezoeken afleggen of gezelschap houden, therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging.

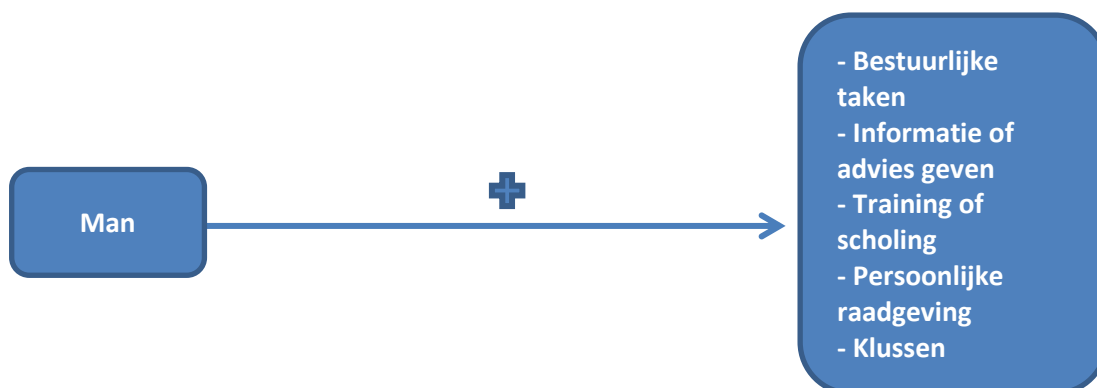
H19: Mannen vervullen binnen vrijwilligersorganisaties vaker verbonden met bestuurlijke taken, informatie of advies geven, training of scholing, persoonlijke raadgeving en klussen.

Figuur 18 en 19 tonen het conceptueel model van de derde deelvraag 'Verschillen mannen en vrouwen in de taken die zij binnen vrijwilligersorganisaties vervullen?'.

Figuur 21: Conceptueel model hypothese 18

Figuur 22: Conceptueel model hypothese 19

2.6 Van theorie naar empirie

In dit hoofdstuk zijn de theorieën uiteengezet aan de hand waarvan het doen van vrijwilligerswerk verklaard zal gaan worden. Het doen van vrijwilligerswerk zal onderzocht worden aan de hand van een psychologische benadering, die stelt dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen vanwege hun sterkere prosociale motivaties. Op basis van een sociologische benadering wordt verwacht dat

mannen meer vrijwilligerswerk zullen doen, omdat zij een groter sociaal netwerk hebben dat hen op de een of andere manier in contact brengt met vrijwilligerswerk. Een economische verklaring stelt ook dat meer mannen vrijwilligerswerk zullen doen, omdat mannen over meer middelen beschikken, waardoor zij zich het doen van vrijwilligerswerk makkelijker kunnen veroorloven dan vrouwen.

Daarnaast zijn er twee theorieën die het exploratieve deel van dit onderzoek zullen leiden. Aan de hand van Wymers theorie zal gekeken worden hoe de voorkeuren van mannen en vrouwen in Nederland ten aanzien van vrijwilligersorganisaties er uitzien. De taken die mannen en vrouwen binnen vrijwilligersorganisaties hebben, wordt besproken in het licht van onderzoek van Eagly.

Het volgende hoofdstuk zal gewijd worden aan de methodologische verantwoording van dit onderzoek. Hier wordt beschreven hoe de verschillende concepten uit de theorie geoperationaliseerd worden. Daarna volgen de resultaten van de analyses en tenslotte de conclusies.

Vrijwilligers gezocht (m/v)

3. Methodologische verantwoording

Dit onderzoek naar de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk is kwantitatief van aard en zal gebruik maken van de data van het *Geven in Nederland*-onderzoek (Schuyt, Gouwenberg & Bekkers, 2011). Het *Geven in Nederland*-onderzoek is een longitudinaal onderzoek dat sinds 1995 elke twee jaar wordt uitgevoerd. De gegevens voor het onderzoek worden verzameld in de twee jaren voor elke editie. Dat betekent dat de gegevens voor deze achtste editie, *Geven in Nederland 2011*, verzameld zijn in 2009 en 2010. Het onderzoek wordt uitgevoerd onder respondenten van de panelgroep NIPObase van TNS NIPO. TNS NIPObase is een database van ruim 200.000 respondenten die maximaal drie keer per maand benaderd worden om, tegen een kleine beloning, mee te doen aan onderzoek van TNS NIPO. Van alle respondenten is tevens een groot aantal achtergrondgegevens beschikbaar, zoals sociodemografische kenmerken, waardenoriëntaties en responsgedrag.

Hoewel de eerste drie edities van het *Geven in Nederland*-onderzoek een cross-sectionele opzet kennen, waarbij voor elke editie een nieuwe groep respondenten werd ondervraagd, wordt sinds 2001 een longitudinale opzet aangehouden waarbij zoveel mogelijk dezelfde respondenten deelnemen aan het onderzoek. Aan de in dit onderzoek gebruikte en meest recente editie van het *Geven in Nederland*-onderzoek (*Geven in Nederland Panel Studie 2010/GINPS10*) hebben in totaal 1.765 respondenten deelgenomen. Van deze 1.765 respondenten hebben er 1.207 ook deelgenomen aan de vorige editie (*GINPS08*) van het *Geven in Nederland*-onderzoek. Van 73 respondenten zijn de gegevens verzameld in een aanvullende steekproef onder protestantse huishoudens in 2002. Deze doelgroep is echter buiten de analyses gehouden, omdat zij mogelijk de resultaten vertekenen. De laatste editie van het *Geven in Nederland*-onderzoek telt 458 respondenten die voor het eerst deelnamen aan een *Geven in Nederland Panel Studie*.

Aan de hand van een vragenlijst worden de gegevens van deelnemers aan de GINPS verzameld. De vragenlijst kunnen respondenten thuis op hun eigen computer invullen, waarna de resultaten worden teruggestuurd naar de centrale computers van TNS NIPO. Om de waarde van longitudinaal onderzoek te behouden is de vragenlijst van het *Geven in Nederland*-onderzoek op fundamentele punten sinds 1995 ongewijzigd gebleven. De vragenlijst bevat vijf verschillende modules; elk gericht op verschillende aspecten van het onderzoek. De modules hebben betrekking op sociale en filantropische waarden, geven aan goede doelen, opvattingen over geven, vrijwilligerswerk en tenslotte op achtergrondkenmerken van respondenten. In de module die betrekking heeft op vrijwilligerswerk wordt respondenten gevraagd in welke sectoren zij de afgelopen twaalf maanden vrijwilligerswerk hebben verricht. Om ook een beeld te krijgen van de

werkzaamheden die respondenten uitvoeren, wordt, indien is aangegeven dat zij in minimaal één sector vrijwilligerswerk hebben verricht, een lijst van elf verschillende soorten taken voorgelegd waaruit de respondent kan kiezen.

De schattingen ten aanzien van vrijwilligerswerk in Nederland worden vervolgens gedaan op basis van de antwoorden van respondenten gegeven in de module 'vrijwilligerswerk' en betreft alleen respondenten die zowel aan GINPS08 als GINPS10 hebben deelgenomen (N=1.207). Als gevolg een selectieve uitval in de longitudinale groep zijn deze respondenten niet geheel representatief voor alle respondenten en daarom kunnen de geschatte gemiddelden in de longitudinale groep iets afwijken van de geschatte gemiddelden van de totale groep. Echter, de onderzoekers melden geen selectieve uitval wat betreft vrijwilligerswerk en derhalve zijn er geen vertekeningen in de schattingen ten aanzien van vrijwilligerswerk (Schuyt, Gouwenberg & Bekkers, 2011). In de inleiding van de module over vrijwilligerswerk worden respondenten ingelicht over het verschil tussen, enerzijds, formeel vrijwilligerswerk en verschillende andere vormen van betrokkenheid bij (maatschappelijke) organisaties en, anderzijds, informele vrijwilligerswerk en ongeorganiseerde hulp aan burens, familieleden, vrienden en kennissen. In de vragenlijst wordt vrijwilligerswerk gedefinieerd als 'werkzaamheden waarvoor u geen salaris of loon ontvangt, maar eventueel wel een kleine onkostenvergoeding'. Daar de schattingen ten aanzien van vrijwilligerswerk op basis van het *Geven in Nederland*-onderzoek sterk overeenkomen met de schattingen van ander onderzoek, het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) van het CBS, de meetinstrumenten in het *Geven in Nederland*-onderzoek hoge betrouwbaarheids- en correlatiecoëfficiënten kennen, kunnen de gegevens verkregen uit de vragenlijsten als valide en betrouwbaar beschouwd worden.

3.1 Operationalisatie kernbegrippen

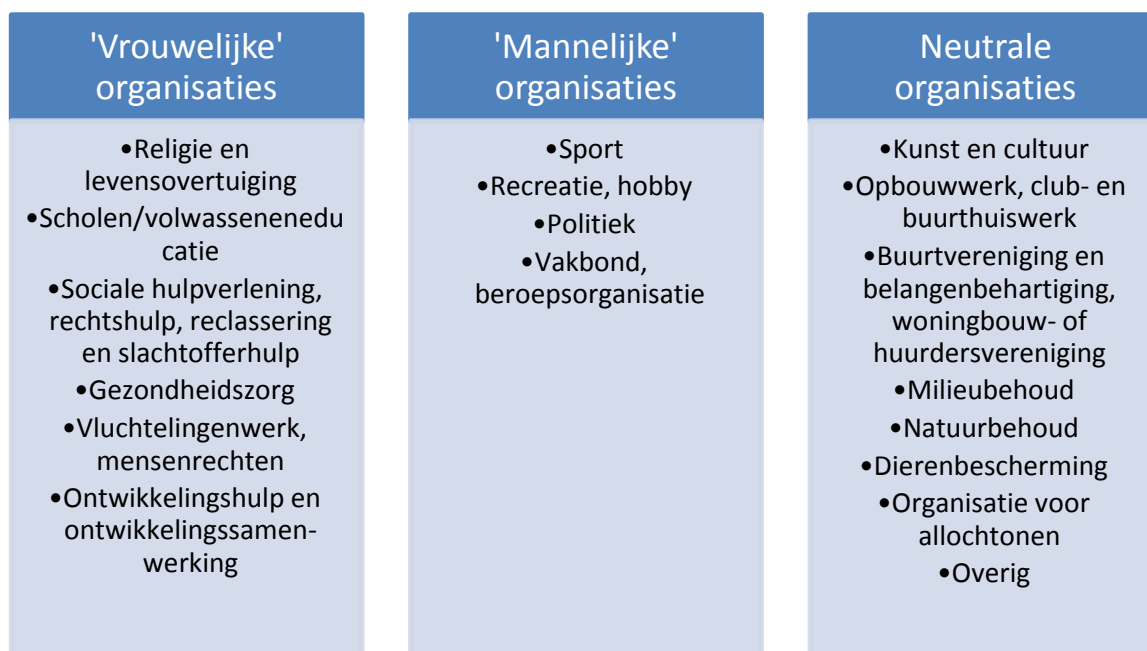
In deze paragraaf zal beschreven worden hoe de theoretische kernbegrippen uit de probleemstelling geoperationaliseerd worden. Omdat gebruik gaat worden gemaakt van een bestaande dataset zal de operationalisatie in veel gevallen overeenkomen met die in het *Geven in Nederland*-onderzoek.

3.1.1 Afhankelijke variabelen

Drie aspecten van vrijwilligerswerk zijn voor dit onderzoek van belang, zoals in deze in de drie deelvragen naar voren komen. De eerste deelvraag onderzoekt of vrouwen in Nederland meer en vaker vrijwilligerswerk doen dan mannen. Om deze vraag te kunnen beantwoorden, zullen

verschillende vragen in het *Geven in Nederland*-onderzoek gebruikt worden. Een eerste vraag zal toetsen of de respondent in de afgelopen twaalf maanden actief is geweest als vrijwilliger, een tweede vraag informeert naar de frequentie waarmee dit in de afgelopen twaalf maanden gedaan is en een derde vraag stelt het aantal uren vast dat respondenten het afgelopen jaar normaal gesproken per maand besteedden aan het doen van vrijwilligerswerk. Hieruit ontstaan drie variabelen: *vrijwilligerswerk* (0= geen vrijwilliger en 1= vrijwilliger), *vrijwilligers frequentie* (gehercodeerd naar aantal malen per maand) en *vrijwilligersuren* (in uren per maand).

Het tweede aspect van vrijwilligerswerk dat middels de tweede deelvraag onderzocht wordt is of mannen en vrouwen verschillen in het soort vrijwilligersorganisaties waarvoor zij vrijwilligerswerk doen. De vragenlijst van het *Geven in Nederland*-onderzoek bevat een vraag die respondenten de mogelijkheid geeft aan te geven op welk gebied(en) of sector(en) de vrijwilligersorganisatie(s) waarvoor zij in de afgelopen twaalf maanden actief zijn geweest opereert. Hiertoe krijgen respondenten achttien keuzemogelijkheden, variërend van sport, gezondheidszorg en milieubehoud tot politiek, scholen/volwasseneneducatie en dierenbescherming. Van deze achttien antwoordmogelijkheden zijn achttien dummyvariabelen aangemaakt (*organisatie sport, organisatie gezondheidszorg, organisatie sociale hulpverlening, organisatie scholen/volwasseneneducatie, organisatie kunst en cultuur, organisatie opbouwwerk, etc.*) waarbij de waarde 1 aangeeft dat respondenten in de desbetreffende sector voor een vrijwilligersorganisatie actief zijn geweest en de waarde 0 wanneer zij dit niet zijn geweest. In figuur 20 is te zien hoe vrijwilligersorganisaties ingedeeld zijn in 'vrouwelijke' organisaties, 'mannelijke' organisaties en neutrale organisaties aan de hand van hypothesen 15 en 16:

Figuur 23: Indeling vrijwilligersorganisaties in 'vrouwelijke', 'mannelijke' en neutrale organisaties

Het derde aspect van vrijwilligerswerk, tenslotte, dat wordt onderzocht is of er een verschil waarneembaar is tussen mannen en vrouwen wat betreft de taken die zij binnen vrijwilligersorganisaties vervullen. Er zijn twee vragen opgenomen in de vragenlijst van het *Geven in Nederland*-onderzoek die meer kunnen vertellen over deze taken die mannen en vrouwen binnen vrijwilligersorganisaties vervullen. Zo kunnen respondenten aangeven welke activiteiten zij in de afgelopen twaalf maanden verricht hebben als vrijwilliger. Hierbij dienen zij echter wel een selectie te maken uit de twaalf geboden antwoordmogelijkheden, waaronder fondsen werven/collecteren, bestuurlijke taken, klussen en persoonlijke raadgeving. Om de vraag te kunnen beantwoorden of vrouwen inderdaad vaker typische vrouwentaken doen binnen vrijwilligersorganisaties en mannen typische mannentaken, dienen de antwoordmogelijkheden te worden ingedeeld in drie categorieën: 'vrouwentaken', 'mannentaken' en neutrale taken. Figuur 21 laat deze indeling zien. Evenals bij de operationalisering van de verschillende soorten vrijwilligersorganisaties worden van de twaalf mogelijke vrijwilligerstaken dummyvariabelen aangemaakt (*taak collecteren en werven, taak bestuurlijk, taak kantoorwerk en administratie, taak informatie of advies, taak campagne voeren, etc.*) waarbij de waarde 1 aangeeft dat respondenten in de desbetreffende werkzaamheden voor een vrijwilligersorganisatie hebben uitgevoerd. In navolging van hypothesen 17 en 18 wordt de volgende driedeling gemaakt:

Figuur 24: Indeling vrijwilligerstaken in typisch 'vrouwelijke', 'mannelijke' en neutrale taken

3.1.2 Onafhankelijke variabelen

Van de indicatoren voor motivaties, sociaal kapitaal en middelen wordt aangenomen dat deze een invloed hebben op de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk. In het vorige hoofdstuk zijn deze concepten uitgebreid behandeld. Nu zal uiteengezet worden op welke manier deze concepten omgezet worden in meetbare variabelen.

Tot het hoofdconcept motivatie behoren de concepten empathisch betrokkenheid, altruïstische waarden, gegeneraliseerd vertrouwen, religiositeit en het principe van zorg. Het empathisch vermogen van respondenten wordt gemeten aan de hand van enkele items uit Davis' (1983) Interpersonal Reactivity Index (IRI). De IRI is een schaal die empathie meet op basis van scores voor vier verschillende dimensies van empathie: het perspectief nemen van anderen ('perspective taking'), de empathische zorg voor anderen ('empathic concern'), de confrontatie met emoties van anderen ('personal distress') en de identificatie met emoties en acties van fictieve personen ('fantasy'). De eerste en laatste dimensie, perspective taking en fantasy, zijn gericht op non-affectieve, cognitieve elementen van empathie, terwijl de tweede en derde, empathic concern en personal distress, de emotionele aspecten van empathie meten (Davis, Luce, & Kraus, 1994; Alterman, McDermott, Cacciola, & Rutherford, 2003). Voor dit onderzoek zullen items toebehorend aan empathic concern gebruikt worden en de *Geven in Nederland*-vragenlijst bevat vier stellingen die het empathisch vermogen meten met behulp van een Likertschaal met vijf antwoordmogelijkheden variërend van 'past helemaal niet bij mij' tot 'past helemaal bij mij'. Dit zijn stellingen als 'Ik voel vaak bezorgdheid voor mensen die het minder goed hebben dan ik' en 'Ik word vaak geraakt door wat

andere mensen meemaken'. Deze vier items vormen samen een betrouwbare schaal (Cronbachs $\alpha=0,79$). De scores op de vier items zijn gemiddeld en vormen samen de schaal *empathie*.

Acht om en om negatief en positief geformuleerde stellingen als 'Ik streef ernaar te werken voor het welzijn van de maatschappij' en 'Ik vind het belangrijk mij in te spannen voor anderen' meten de altruïstische waarden van respondenten. Samen vormen deze acht stellingen de schaal *altruïstische waarden* (Cronbachs $\alpha 0,79$) en hierbij wordt dezelfde Likertschaal gebruikt als bij *empathie*, dat wil zeggen met vijf antwoordcategorieën oplopend van 'past helemaal niet bij mij' tot 'past helemaal bij mij'. Deze acht vragen zijn een selectie van vragen afkomstig uit de Survey of Interpersonal Values (Gordon, 1976) en zijn later door Lindeman (1995) en Bekkers (2003) aangepast en vertaald naar het Nederlands.

Het gegeneraliseerd vertrouwen van respondenten wordt gemeten aan de hand van de stellingen 'In het algemeen zijn de meeste mensen wel te vertrouwen' en 'Je kunt niet voorzichtig genoeg zijn in de omgang met andere mensen', waarbij de vijf antwoordcategorieën een Likertschaal vormen. De laagste waarde wordt ingevuld wanneer een respondent het met een stelling 'helemaal mee oneens' is en de hoogste waarde indien de respondent het met een stelling 'helemaal mee eens' is. Deze twee items vormen samen de schaal *vertrouwen* (Spearman's $\rho 0,47$).

Om vast te stellen of respondenten religieus zijn wordt hen de vraag voorgelegd of zij zichzelf beschouwen als behorend tot een kerk- of geloofsgemeenschap. Indien deze vraag positief beantwoord wordt, kunnen respondenten in de hierop volgende vraag aangeven welke kerk- of geloofsgemeenschap is. De antwoordmogelijkheden hierbij zijn: 'Rooms-Katholiek', 'Protestantse Kerk in Nederland', 'Humanisme', 'Moslim', 'Hindoe', 'Boeddhist' en 'Anders, nl...'. Hieruit worden de vier dummyvariabelen *rooms katholiek*, *protestants*, *anders* en *niet religieus* gecreëerd, waarbij *overig* bestaat uit de antwoordmogelijkheden 'Moslim', 'Hindoe' en 'Boeddhist'. De referentiecategorie in de analyses is in dit geval de groep respondenten die aangegeven heeft niet religieus te zijn.

Het concept het principe van zorg omhelst de geïnternaliseerde waarde dat men anderen in nood dient te helpen en heeft betrekking op een cognitief proces waarbij een bewuste beoordeling van een situatie vanuit de morele standaard gemaakt wordt (Wilhelm & Bekkers, 2010). Het principe van zorg moet dus gezien worden als een moreel principe. Dit concept wordt gemeten middels vier stellingen, zoals 'Mensen moeten bereid zijn om anderen te helpen die het minder goed hebben' of 'Iedereen heeft de verantwoordelijkheid om anderen te helpen wanneer zij hulp nodig hebben', waarbij ter beantwoording gebruik wordt gemaakt van een Likertschaal. De vijf antwoordcategorieën variëren van 'helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens'. De scores op de vier items vormen tezamen de schaal *principe van zorg* (Cronbachs $\alpha 0,86$).

Tenslotte vormen zeventien items de Volunteer Functions Inventory. Deze schaal, ontwikkeld door Clary & Snyder *et al.* (1998), meet de motivaties van respondenten ten aanzien van vrijwilligerswerk die samenhangen met de zes concepten waarden, leren, zelfbevestiging, zelfbescherming, carrière en sociaal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een Likertschaal met vijf antwoordmogelijkheden. De selectie van zeventien stellingen uit de VFI bestaat uit stellingen als 'Via mijn vrijwilligerswerk kan ik uitdragen dat ik het belangrijk vind om andere mensen te helpen' (waarden), 'Mijn vrijwilligerswerk verschaft mij nieuwe inzichten' (leren), 'Mijn vrijwilligerswerk geeft mij het gevoel dat ik er toe doe, dat ik ergens belangrijk voor ben' (zelfbevestiging), 'Mijn vrijwilligerswerk is een prettige afleiding van eigen problemen' (zelfbescherming), 'Mijn vrijwilligerswerk staat goed op mijn c.v.' (carrière) en 'In mijn sociale omgeving is het vanzelfsprekend dat je vrijwilligerswerk doet' (sociaal). De zeventien items vormen zes afzonderlijke schalen, ingedeeld volgens de zes hierboven beschreven concepten: *VFI waarden* (3 items, Cronbachs α 0,89), *VFI leren* (3 items, α 0,85), *VFI zelfbevestiging* (3 items, α 0,91), *VFI zelfbescherming* (3 items, α 0,83), *VFI carrière* (3 items, α 0,79) en *VFI sociaal* (2 items, Spearman's ρ 0,52).

Het concept sociaal kapitaal zal worden samengesteld uit vier verschillende concepten, te weten het formele netwerk, het hebben van kinderen, gevraagd worden en het bezoek aan religieuze diensten. Om de omvang van het algemene sociale netwerk van een respondent vast te stellen bevat de *Geven in Nederland*-vragenlijst een onderdeel waarbij respondenten aan kunnen geven met welke beroepen zij dagelijks in aanraking komen. Uit een lijst van 21 beroepen moeten respondenten aangeven of familieleden, vrienden of kennissen een van deze beroepen hebben. Deze lijst is gebaseerd op de positie-generator van Lin en Dumin (1986) om sociaal kapitaal te meten en aangepast voor Nederlandse respondenten door Van der Gaag en Sijnders (2003). De nauwste banden krijgen de hoogste score, dus de score 3 voor familieleden, score 2 voor vrienden, score 1 voor kennissen en de score 0 voor wanneer men niemand met dat beroep kent. Hoe hoger de score over alle beroepen samengenomen, des te uitgebreider iemands sociaal netwerk is. Omdat de scores voor familieleden, vrienden en kennissen variëren kan een hoge totaalscore ook een indicatie bieden van de afstand van respondenten tot zijn of haar netwerkleden. De variabele die hieruit gecreëerd wordt, *algemeen sociaal netwerk*, is het cumulatief van de scores op de positie-generator.

Het hebben van kinderen van vier jaar of ouder kan een positief effect hebben op het doen van vrijwilligerswerk, omdat kinderen ouders meetrekken in sociale netwerken. Het *Geven in Nederland*-onderzoek vraagt respondenten of zij thuiswonende kinderen hebben. Indien respondenten aangeven thuiswonende kinderen te hebben krijgen zij een vervolgvraag met vier leeftijdscategorieën: '0-3 jaar', '4-11 jaar', '12-17 jaar' en '18 jaar en ouder'. Ook kan bij elke

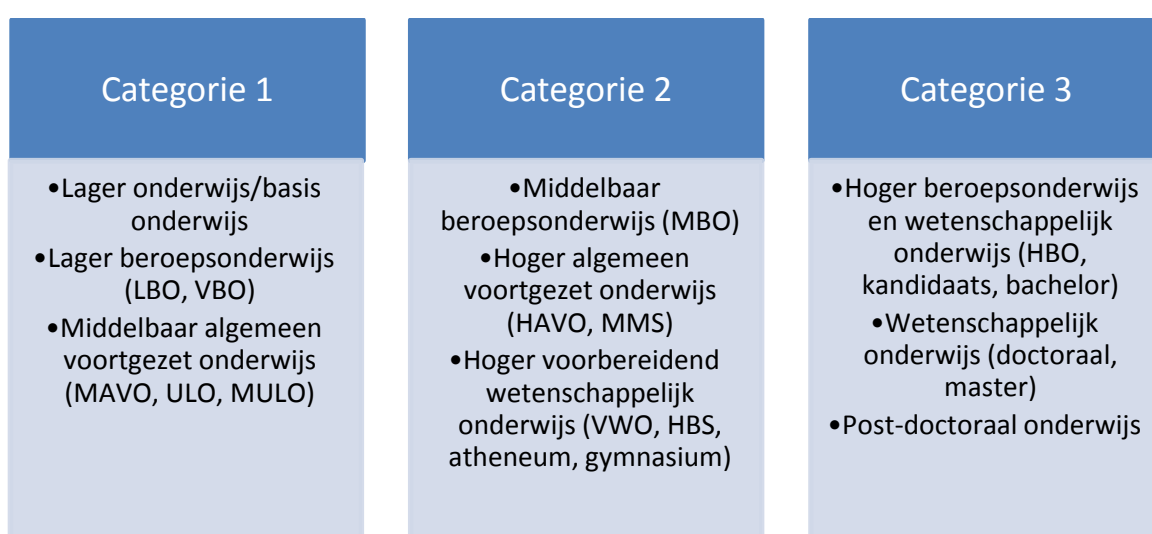
leeftijdscategorie het aantal kinderen ingevuld worden. De scores worden gehercodeerd tot twee dummyvariabelen, waarbij *kind tot vier jaar* de aanwezigheid van een of meerdere thuiswonende kinderen in de leeftijd van 0 tot 3 jaar indiceert en *kind vanaf vier jaar* een positief antwoord op een van de leeftijdscategorieën '4-11 jaar', '12-17 jaar' en '18 jaar en ouder' betekent. De referentiecategorie hierbij zijn respondenten zonder kinderen.

Gevraagd worden is een belangrijk aspect in het verklaren van de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk. Er zijn daarom ook een aantal vragen in de vragenlijst opgenomen om de verzoeken om vrijwilligerswerk te doen aan respondenten in kaart te brengen. Zo worden respondenten die aan de vorige editie van het *Geven in Nederland*-onderzoek in 2008 hebben meegedaan gevraagd of zij in de afgelopen twee jaar gevraagd zijn om vrijwilligerswerk te doen. 'Nieuwe' respondenten wordt gevraagd of zij ooit zijn gevraagd om vrijwilligerswerk te doen. Daarna wordt gevraagd of dit verzoek minder dan een jaar geleden, een tot twee jaar geleden of langer dan twee jaar geleden gedaan is en door wie, waarbij de vijf antwoordmogelijkheden 'partner', 'familielid', 'vriend/kennis', 'collega' of 'iemand anders' zijn. Een vervolgvraag geeft respondenten de mogelijkheid aan te geven wat voor soort vrijwilligerswerk zij gevraagd zijn, op welk terrein de vrijwilligersorganisatie waarvoor zij gevraagd zijn actief was (met dezelfde achttien keuzemogelijkheden als op de vraag of respondenten in de afgelopen twaalf maanden actief zijn geweest als vrijwilliger) en of de respondent en de persoon die de respondent gevraagd had destijds zelf lid waren van de desbetreffende organisatie. Het wel of niet gevraagd worden voor vrijwilligerswerk is van belang bij het beantwoorden van de eerste deelvraag. Daarom wordt de dummyvariabele, *gevraagd*, aangemaakt uit een positief antwoord op de vraag of respondenten in de afgelopen twee jaar of ooit gevraagd zijn, waarbij de waarde 0 betekent dat de respondent niet gevraagd is en de waarde 1 dat de respondent wel gevraagd is.

De laatste indicator voor sociaal kapitaal is het bezoek aan religieuze diensten. Frequent bezoek aan religieuze diensten heeft een positief verband met het doen van vrijwilligerswerk, omdat mensen die regelmatig religieuze diensten bezoeken een sterkere sociale druk ervaren om vrijwilligerswerk te doen, vaker gevraagd worden om vrijwilligerswerk te doen, tot een sociaal netwerk behoren waar het belang van vrijwilligerswerk onderkend wordt en waarin veel mensen vrijwilligerswerk doen. Zowel respondenten die aangegeven hebben zichzelf te beschouwen als behorend tot een kerk- of geloofsgemeenschap als respondenten die aangegeven hebben zichzelf niet te beschouwen als behorend tot een kerk- of geloofsgemeenschap worden gevraagd hoe vaak zij de laatste tijd naar de kerk, moskee of tempel gaan. De zes mogelijke antwoordcategorieën zijn hierbij '(vrijwel) nooit', 'een of enkele malen per jaar', 'twee of drie keer per maand', 'ongeveer een keer per maand', 'ongeveer een keer per week' en 'vaker dan een keer per week'. De scores van

respondenten zijn gehercodeerd naar het aantal bezoeken aan religieuze diensten per maand en vormen de nieuwe variabele *bezoek religieuze diensten*.

Middelen, tenslotte, bestaat uit de vier concepten opleiding, inkomen, vrije tijd en welvaart. Opleiding, de meest consistente en sterkste voorspellende factor voor het doen van vrijwilligerswerk, wordt op basis van een indicator van intelligentie vastgesteld. Respondenten worden gevraagd naar het hoogst behaalde diploma van henzelf en hun eventuele partner. De negen antwoordcategorieën zijn voor de data-analyse gehercodeerd en teruggebracht naar drie categorieën. Figuur 22 toont een overzicht van deze indeling. Er worden dummyvariabelen van deze drie categorieën aangemaakt.

Figuur 25: Indeling opleidingscategorieën

Het vaststellen van het inkomen van respondenten begint met het bepalen van hun inkomenssituatie. Hebben zij betaald werk (fulltime of parttime), ontvangen zij een uitkering (bijstandsuitkering, werkloosheidsuitkering, arbeidsongeschiktheidsuitkering, ouderdomsuitkering, studiefinanciering of andere uitkering), alimentatie, of doen zij het huishouden? Elk antwoord, 'ik doe het huishouden' uitgezonderd, wordt gevolgd door de vraag te schatten hoeveel men hier netto per maand voor ontvangt. Indien een respondent geen bedrag noemt of aangeeft dit niet te weten, krijgt hij of zij acht inkomenscategorieën voorgelegd waarbij respondenten gevraagd wordt aan te geven in welke categorie hun persoonlijke netto maandinkomen valt.

Omdat het hebben van voldoende vrije tijd het makkelijker maakt voor mensen om vrijwilligerswerk te doen, is het van belang een beeld te krijgen van de hoeveelheid vrije tijd die respondenten beschikbaar hebben. Hoewel in de vragenlijst niet expliciet wordt gevraagd naar de hoeveelheid vrije tijd van respondenten, zou dit op een andere manier achterhaald kunnen worden. Dit kan gedaan worden door na te gaan of respondenten een betaalde baan hebben en zo ja, hoeveel

uren zij betaald werk per week verrichten. Dit is mogelijk, omdat respondenten in de vragenlijst ook op hebben moeten geven hoeveel uur per week zij betaald werk verrichten. Dit zou een belangrijke indicator kunnen zijn voor de beschikbare vrije tijd van respondenten. Zodoende wordt de variabele *uren betaald werk per week* aangemaakt uit het opgegeven aantal betaalde werkuren per week door respondenten. Zoals eerder gesteld, zou het hebben thuiswonende kinderen tot vier jaar oud negatief uitwerken op de beschikbare vrije tijd. Ook dit zal onderzocht moeten worden met behulp van de al eerder genoemde dummyvariabele *kind tot vier jaar*.

De perceptie van financiële zekerheid wordt gemeten aan de hand van de vraag 'Hoe financieel zeker voelt u zich op een schaal van 1 tot 10?'. Belangrijk is hierbij niet de daadwerkelijke, objectieve financiële situatie, maar de door de respondent gepercipieerde, subjectieve financiële situatie. Daarom worden respondenten gevraagd aan te geven hoe financieel zeker zij zich voelen op een schaal van 1 tot 10. Hieruit ontstaat de variabele *financiële zekerheid*, met waarden oplopend van 1 tot en met 10.

3.2 Analysetechnieken

Het beantwoorden van de drie deelvragen brengt meerdere analysetechnieken met zich mee, voornamelijk omdat dit onderzoek verschillende afhankelijke variabelen bevat. De eerste deelvraag 'Doen vrouwen meer en vaker vrijwilligerswerk dan mannen in Nederland en zo ja, waarom?', heeft een binaire afhankelijke variabele (het wel of niet doen van vrijwilligerswerk), die verklaard gaat worden aan de hand van mediërende variabelen die de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk volgens de geformuleerde hypothesen zouden moeten verklaren. Allereerst zullen de afzonderlijke scores (en significantie) van mannen en vrouwen op de variabelen van motivatie, sociaal kapitaal en middelen onderzocht en getoetst worden door middel van een t-toets voor onafhankelijke steekproeven. Deze toets zal ook gebruikt worden om een beeld te krijgen van de frequentie waarmee mannen en vrouwen per maand vrijwilligerswerk doen en van het aantal uren dat zij per maand kwijt zijn aan vrijwilligerswerk. Om de invloed van geslacht en de interveniërende variabelen op het doen van vrijwilligerswerk te onderzoeken zullen daarnaast logistische regressieanalyses uitgevoerd worden. Tenslotte, om te kunnen toetsen of de interveniërende variabelen de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk beïnvloeden zal in Stata een toets voor mediatie met behulp van de KHB-methode (Karlson, Holm & Breen, 2010a, 2010b) uitgevoerd worden. De KHB-methode ontbindt de effecten van variabelen in niet-lineaire kansmodellen door het totale effect van een variabele te ontleden in een direct en een indirect effect. Dit is nodig om hypothesen

Vrijwilligers gezocht (m/v)

1 tot en met 8 en 11 tot en met 15 te beantwoorden. Deze veronderstellen immers een effect via deze variabelen op de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk.

De tweede en derde deelvraag, welke zich richten op vrijwilligersorganisaties (de tweede) en vrijwilligerstaken (de derde) en relatie tot geslacht worden beantwoord met behulp van kruis- of contingentietabellen (in SPSS crosstabs).

Vrijwilligers gezocht (m/v)

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten uit de data-analyse gepresenteerd worden. Allereerst zal kort een beeld gevormd worden van de respondenten- en vrijwilligersgroep middels beschrijvende statistieken, gevolgd door een overzicht van geslachtsverschillen in relatie tot vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerstaken. Daarna zullen de verschillen tussen mannen en vrouwen in de onafhankelijke variabelen, behorend tot de concepten motivatie, sociaal kapitaal en middelen, behandeld worden. Met gebruik van de t-toets voor onafhankelijke steekproeven is onderzocht of de verschillen tussen mannen en vrouwen ten aanzien van vrijwilligersorganisaties, vrijwilligerstaken, motivatie, sociaal kapitaal en middelen statistisch significant zijn. Tot slot zullen de resultaten verkregen uit de logistische regressieanalyses gepresenteerd worden, waarin de invloed van de aan motivatie, sociaal kapitaal en middelen gerelateerde variabelen op de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk geanalyseerd is.

4.1 Beschrijvende analyses

4.1.1 Vrijwilligers en geslacht

Aan het onderzoek hebben in totaal 1692 respondenten hun medewerking verleend. Vrouwen zijn hierbij licht in de meerderheid, met 863 vrouwen tegen 829 mannen. In tabel 1 staan de percentages vrijwilligers onder mannen en vrouwen genoteerd. Onder de respondenten zijn meer vrouwelijke vrijwilligers dan mannelijke vrijwilligers. Van alle mannelijke respondenten doet 43.3% vrijwilligerswerk. Onder vrouwelijke respondenten ligt dit percentage op 46.8%. In totaal geven 763 respondenten, 45.1% van het totaal, aan vrijwilligerswerk te hebben gedaan in de afgelopen twaalf maanden. Van de in totaal 763 vrijwilligers is bijna 53% van vrouw, hetgeen neerkomt op 404 vrouwen tegen 359 mannen. Hoewel zowel in relatieve als absolute termen vrouwen iets meer vrijwilligerswerk doen dan mannen, is dit verschil niet significant gebleken.

Tabel 1: Vrijwilligerswerk en geslacht (N=1692)

	Totaal	Percentage vrijwilligers	
		Mannen	Vrouwen
Van alle respondenten	45.1	43.3	46.8
Van vrijwilligers	100.0	47.1	52.9

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

Tabel 2 laat de resultaten zien van de t-toets tussen *geslacht* en de *frequentie waarmee men vrijwilligerswerk doet* (per maand) en *het aantal uur dat men vrijwilligerswerk doet* (per maand) en *vrijwilligersuren*. Uit deze analyses komen een aantal significante verschillen tussen mannen en vrouwen naar voren. Zo is een significant verschil tussen mannen en vrouwen waarneembaar wat betreft het aantal uren dat mannen en vrouwen per maand besteden aan vrijwilligerswerk. Mannen zijn gemiddeld 8,5 uur per maand kwijt aan het doen van vrijwilligerswerk. Het algemene gemiddelde van alle respondenten ligt bijna een uur lager en het vrouwelijke gemiddelde twee uur lager. Wanneer alleen vrijwilligers in beschouwing worden genomen worden de verschillen tussen mannen en vrouwen groter. Mannelijke vrijwilligers besteden 22,5 uur aan vrijwilligerswerk, vrouwelijke vrijwilligers 18,4 uur.

Tabel 2: Vrijwilligersfrequentie, vrijwilligersuren en geslacht

Variabele	Range	Alle respondenten				Alleen vrijwilligers		
		Totaal gem.	S.d.	Gem. mannen	Gem. vrouwen	Totaal gem.	Gem. mannen	Gem. vrouwen
Vrijwilligersfrequentie	0-8.7	1.67	2.98	1.70	1.64	3.7	3.9	3.5
Vrijwilligersuren	0-200	7.6	26.2	8.5*	6.7	20.5	22.5*	18.4

*=p<0.05; **=p<0.01; ***=p<0.001

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

Tussen vrijwilligers onderling bestaan grote verschillen ten aanzien van het aantal uren vrijwilligerswerk dat per maand gedaan wordt. Het grootste deel van de vrijwilligers is tot 50 uur per maand actief als vrijwilliger, maar er zijn ook enkele uitschieters. Zo geeft een vrouwelijke respondent aan maandelijks 200 uur te besteden aan haar vrijwilligersfunctie, die betrekking heeft op het informeren of adviseren van mensen binnen een organisatie op het gebied van recreatie en hobby. Anderzijds zijn er ook veertig respondenten die maar 1 uur per week vrijwilligerswerk verrichten. Bijna de helft van de vrijwilligers, 304 respondenten, besteedt niet meer dan 10 uur per maand aan vrijwilligerswerk.

4.1.2 Vrijwilligersorganisaties en geslacht

Ten aanzien van de keuze voor vrijwilligersorganisaties zijn er significante verschillen waarneembaar tussen mannen en vrouwen. In een aantal vrijwilligersorganisaties is het aandeel mannen significant groter dan vrouwen. Het gaat hierbij om vrijwilligersorganisaties op het gebied van sport,

Vrijwilligers gezocht (m/v)

buurtvereniging en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersvereniging, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties en recreatie en hobby. Andere vrijwilligersorganisaties kennen significant meer vrouwelijke vrijwilligers dan mannelijke vrijwilligers. Dit zijn voornamelijk organisaties op het gebied van gezondheidszorg, scholen en volwasseneneducatie, dierenbescherming en vluchtelingenwerk en mensenrechten.

Wat betreft het aantal vrijwilligersorganisaties waarvoor vrijwilligers zich inspinnen zijn kleine, doch significante, verschillen geconstateerd. Wanneer gefocust wordt op alleen vrijwilligers kan gesteld worden dat mannen zich gemiddeld voor meer organisaties inspinnen dan vrouwen. Wanneer echter alle respondenten in beschouwing worden genomen is dit verschil niet langer significant.

Tabel 3: Vrijwilligersorganisatie en geslacht (N=1692)

	Percentage vrijwilligers		
	Totaal	Mannen	Vrouwen
Sport	12.8	14.6*	11.0
Recreatie, hobby	6.7	8.2*	5.3
Buurtvereniging en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersvereniging	4.4	5.9**	2.9
Politiek	2.0	3.0**	0.9
Vakbond, beroepsorganisatie	1.4	2.4***	0.5
Milieubehoud	0.3	0.6*	0.0
Gezondheidszorg	6.9	4.7	8.9***
Scholen, volwasseneneducatie	6.0	3.5	8.3***
Dierenbescherming	1.4	0.7	2.0*
Vluchtelingenwerk, mensenrechten	0.9	0.2	1.5**
Sociale hulpverlening, rechtshulp, reclassering en slachtofferhulp	2.4	1.9	2.9
Kunst en cultuur	4.6	5.6	3.7
Opbouwwerk, club- en buurthuiswerk	2.8	3.5	2.2
Natuurbehoud	1.2	1.5	0.9
Religie en levensovertuiging	7.7	7.0	8.3
Organisatie voor allochtonen	0.4	0.5	0.2
Ontwikkelingshulp en ontwikkelingssamenwerking	1.2	1.2	1.2
Overig	7.3	6.5	8.0
Gem. aantal organisaties (alle respondenten)	0.70	0.72	0.69
Gem. aantal organisaties (alleen vrijwilligers)	1.47	1.58**	1.38

*=p<0.05; **=p<0.01; ***=p<0.001

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

Bovenstaande resultaten zijn deels in lijn met de vooraf gestelde verwachtingen geformuleerd in hypothesen 13 en 14, waar vrijwilligersorganisaties zijn ingedeeld in typisch 'vrouwelijke', 'mannelijke' en neutrale organisaties. Verwacht werd dat vrouwen meer dan mannen vrijwilligerswerk zouden doen voor organisaties op het gebied van gezondheidszorg, scholen en volwasseneneducatie, sociale hulpverlening, rechtshulp, reclassering en slachtofferhulp, vluchtelingenwerk en mensenrechten, religie en levensovertuiging en ontwikkelingshulp en ontwikkelingssamenwerking. Uit de data-analyse blijkt dat vrouwen significant meer vrijwilligerswerk

Vrijwilligers gezocht (m/v)

doen voor organisaties op het gebied van gezondheidszorg, scholen en volwasseneneducatie, dierenbescherming en vluchtelingenwerk en mensenrechten.

In hypothese 14 werd gesteld dat mannen meer vrijwilligerswerk zouden doen voor vrijwilligersorganisaties op het gebied sport, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties en recreatie en hobby. Deze verwachting is volledig uitgekomen. Zoals hierboven omschreven en te zien is in tabel 3 zijn mannen daarnaast ook oververtegenwoordigd in organisaties op het gebied van buurtverenigingen en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersvereniging en milieubehoud. Deze werden in de hypothesen, bij gebrek aan sturende theorieën, in de categorie neutrale organisaties geplaatst.

4.1.3 Vrijwilligerstaken en geslacht

De derde deelvraag van dit onderzoek richt zich op geslachtsverschillen in relatie tot de taken die binnen vrijwilligersorganisaties uitgevoerd worden. Ook in dit opzicht zijn een aantal verschillen tussen en mannen en vrouwen significant gebleken. Mannen houden zich gemiddeld vaker bezig met bestuurlijke taken en klussen. Taken die vrouwen gemiddeld vaker doen zijn fondsen werven en collecteren, bezoeken afleggen of gezelschap houden en therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging.

Tabel 4: Vrijwilligerstaken en geslacht (N=1692)

	Percentage vrijwilligers		
	Totaal	Mannen	Vrouwe n
Bestuurlijke taken	12.8	15.9***	9.7
Klussen	9.0	11.7***	6.4
Fondsen werven, collecteren	5.7	3.3	8.0***
Bezoeken afleggen of gezelschap houden	5.8	3.7	7.8***
Therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging	3.0	1.8	4.2**
Kantoorwerk, administratie	9.2	8.4	10.0
Informatie of advies geven	5.7	6.6	4.9
Belangen behartigen of campagne voeren	3.1	3.5	2.7
Training of scholing	6.7	7.2	6.4
Vervoer bieden	7.4	8.0	6.8
Persoonlijke raadgeving	2.8	3.3	2.3
Andere activiteiten	13.7	11.3	15.9**
Gem. aantal taken (alle respondenten)	0.848	0.847	0.849
Gem. aantal taken (alleen vrijwilligers)	1.96	1.99	1.94

*=p<0,05; **=p<0,01; ***=p<0,001

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

In hypothese 15 werd de verwachting uitgesproken dat vrouwen binnen vrijwilligersorganisaties zich meer zouden toeleggen op taken als fondsen werven en collecteren,

kantoorwerk en administratie, bezoeken afleggen of gezelschap houden en therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging. Dit is, op kantoorwerk en administratie na, ook gebleken. Hypothese 16 houdt verband met de verwachting dat mannen vaker bestuurlijke taken zouden hebben, informatie of advies geven, training of scholing bieden, mensen voorzien van persoonlijke raadgeving of helpen klussen. Alleen de verwachtingen ten aanzien van bestuurlijke taken en klussen blijken te kloppen. Hoewel mannen wel vaker informatie of advies geven, training of scholing en persoonlijke raadgeving bieden dan vrouwen is dit verschil niet significant.

4.1.4 Motivatie

In tabel 5 staan de gemiddelde scores op de schalen en variabelen gerelateerd aan het concept motivatie. Dit concept zou de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk deels moeten verklaren. Omdat vrouwen in het algemeen hoger scoren op de meeste prosociale motivaties, kan verwacht worden dat zij op onderstaande schalen en variabelen (*vertrouwen* en *VFI carrière* uitgezonderd) een hogere gemiddelde score hebben dan mannen. In lijn met de verwachtingen scoren vrouwen significant hoger op *empathie*, *altruïstische waarden* en het *principe van zorg*. De kleine verschillen op de overige indicatoren, *vertrouwen* en de verschillende VFI schalen, zijn daarentegen niet significant gebleken.

Tabel 5: Onafhankelijke variabelen motivatie en geslacht (N=1692)

	Range	Totaal gem.	Alle respondenten			Alleen vrijwilligers	
			S.d.	Gem. mannen	Gem. vrouwen	Gem. mannen	Gem. vrouwen
Empathie	1.25-5	3.64	0.67	3.45	3.83***	3.63	3.93***
Altruïstische waarden	1.25-5	3.48	0.55	3.35	3.61***	3.55	3.74***
Vertrouwen	1-5	3.03	0.74	3.03	3.04	3.15	3.18
Principe van zorg	1-5	3.56	0.67	3.45	3.66***	3.62	3.78**
VFI sociaal	1-5	3.08	0.82	3.05	3.12	3.57	3.56
VFI zelfbescherming ¹	1-5	2.98	0.81	-	-	2.95	3.00
VFI waarden ¹	1-5	3.32	0.82	-	-	3.27	3.36
VFI carrière ¹	1-5	2.53	0.89	-	-	2.49	2.56
VFI leren ¹	1-5	3.39	0.81	-	-	3.35	3.41
VFI zelfbevestiging ¹	1-5	3.41	0.81	-	-	3.37	3.45

*=p<0,05; **=p<0,01; ***=p<0,001; ¹= N=731

Scores van VFI variabelen (sociaal uitgezonderd) worden niet weergegeven voor alleen vrijwilligers. Alleen vrijwilligers hebben deze VFI vragen namelijk beantwoord, waaruit de schalen gevormd zijn. Dit betekent dat de weergegeven range, het totale gemiddelde en de standaard deviatie in deze vijf gevallen gebaseerd zijn op de scores van alleen vrijwilligers en niet van alle respondenten..

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

In tabel 6 staan de percentages mannen en vrouwen dat zich rekent tot een van de kerk- of geloofsgemeenschappen. Hier zijn geen significante verschillen aangetroffen tussen mannen en vrouwen, ook niet wanneer alleen vrijwilligers in beschouwing worden genomen.

Tabel 6: Religiositeit en geslacht (N=1692)

	Percentage alle respondenten			Percentage alleen vrijwilligers		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
Katholiek	14.6	13.2	16.0	16.5	15.6	17.3
Protestants	10.1	10.0	10.2	15.9	14.8	16.8
Overige religie	5.8	5.8	5.8	8.5	8.4	8.7

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

4.1.5 Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal werd middels twee concepten gemeten; algemeen sociaal netwerk en religieus sociaal netwerk. Thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar kunnen een positief hebben op de grootte van een sociaal netwerk, zowel algemeen als religieus. Gevraagd worden is een schakel tussen (algemene en religieuze) sociale netwerken en het doen van vrijwilligerswerk, omdat mensen vaak vanuit hun sociale netwerken verzoeken krijgen om vrijwilligerswerk te doen. Op basis van deze data zijn echter geen significante verschillen aangetroffen tussen mannen en vrouwen ten aanzien van de omvang van hun algemeen en/of religieus sociaal netwerk. Opvallend (hoewel niet significant) is wel dat wanneer alleen vrijwilligers in de analyse betrokken worden, mannen gemiddeld een groter algemeen sociaal netwerk hebben dan vrouwen. Tabel 7 en 8 laten de resultaten van de analyses op sociaal kapitaal zien.

Tabel 7: Onafhankelijke variabelen sociaal kapitaal en geslacht (N=1692)

	Range	Totaal gem.	Alle respondenten			Alleen vrijwilligers	
			S.d.	Gem. mannen	Gem. vrouwen	Gem. mannen	Gem. vrouwen
Algemeen sociaal netwerk	0-68	17.0	10.0	16.8	17.2	19.4	19.0
Religieus sociaal netwerk	0-8.67	0.54	1.67	0.51	0.57	8.6	10.0

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

Uit onderstaande tabel, tabel 8, blijkt dat ongeveer twee derde van alle vrijwilligers onder de respondenten wel eens gevraagd is om vrijwilligerswerk te doen. Op basis van deze data kan echter niet geconcludeerd worden dat vrijwilligers statistisch significant vaker gevraagd worden vrijwilligerswerk te verrichten. Daarnaast, zo is uit onderstaande tabel af te lezen, hebben vrouwen significant vaker thuiswonende kinderen van 4 jaar of ouder. Deze percentages lopen op wanneer

niet alle respondenten in beschouwing worden genomen, maar alleen wordt gekeken naar vrijwilligers.

Tabel 8: Gevraagd worden, thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar en geslacht (N=1692)

	Percentage alle respondenten			Percentage alleen vrijwilligers		
	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen
Gevraagd worden	36.7	35.1	38.2	66.3	66.6	66.1
Thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar	31.7	27.6	35.6***	36.3	30.6	41.3***

*=p<0,05; **=p<0,01; ***=p<0,001

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

4.1.6 Middelen

Opleiding, inkomen, perceptie van financiële zekerheid en vrije tijd vormen samen het concept middelen. De gemiddelde scores op deze indicatoren staan genoteerd in tabel 9. Uit de gegevens in de tabel valt allereerst op te maken dat geslachtsverschillen in *inkomen* en *aantal uren betaald werk per week* significant zijn. Over alle respondenten genomen verdienen mannen significant meer dan vrouwen. Mannen verdienen gemiddeld ongeveer 1640 euro per maand, terwijl vrouwen gemiddeld ongeveer 995 euro per maand verdienen. Vrijwilligers verdienen gemiddeld genomen meer dan niet-vrijwilligers en dit geldt voor zowel mannelijke vrijwilligers als vrouwelijke vrijwilligers.

Naast het verschil in inkomen van mannen en vrouwen, is het verschil in het aantal uren dat zij per maand werken ook significant in het voordeel van mannen; gemiddeld 22,5 uur per week voor mannen tegen gemiddeld 15.3 uur per week voor vrouwen. Gezien het feit dat vrijwilligers gemiddeld minder uren per week betaalde arbeid verrichten heeft het doen van vrijwilligerswerk een negatief verband met het aantal uren dat men per week betaald werk verricht. Vrijwilligers werken over het geheel genomen minder uren per week en verdienen gemiddeld toch iets meer dan niet-vrijwilligers.

Tabel 9: Onafhankelijke variabelen middelen en geslacht (N=1692)

	Range	Alle respondenten				Alleen vrijwilligers	
		Totaal gem.	S.d.	Gem. mannen	Gem. vrouwen	Gem. mannen	Gem. vrouwen
Opleiding	1-3	1.9	0.76	1.93	1.89	2.04	1.99
Inkomen	0-7000	1310.97	840.07	1639.83***	995.06	1702.60***	1018.40
Perceptie financiële zekerheid	1-10	6.37	1.875	6.46	6.28	6.64	6.40
Aantal uren betaald werk per week	0-100	18.9	17.7	22.5***	15.3	19.11***	14.68

*=p<0,05; **=p<0,01; ***=p<0,001

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

4.2 Logistische regressieanalyse

Tabel 10 toont de resultaten van de logistische regressieanalyse. Met deze analyse wordt onderzocht of de variabelen en schalen die tot de concepten motivatie, sociaal kapitaal en middelen behoren een positieve relatie kennen met het doen van vrijwilligerswerk en welke gevolgen dit heeft voor de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk. In de tabel is te zien welke variabelen meegenomen zijn in de analyse en wat de verklarende waarde van deze variabelen is. Bovenin staan de verschillende modellen. Elk model neemt verschillende variabelen mee, steeds behorend tot één van de drie concepten (motivatie, sociaal kapitaal en middelen). In het laatste model zijn alle concepten betrokken in de analyse. In alle modellen wordt gecontroleerd voor leeftijd. De waarden in de tabel zijn weergegeven als kansverhoudingen (odds ratio). Bij een positieve relatie is de waarde groter dan 1, bij een negatieve relatie ligt de waarde tussen de 0 en de 1. De waarden moeten als volgt geïnterpreteerd worden: bijvoorbeeld, in model 2a is af te lezen dat protestanten een 3,111 keer zo grote kans hebben om vrijwilligerswerk te doen als niet-protestanten. Een ander voorbeeld: wanneer in model 2a de waarde voor altruïstische waarden met één eenheid omhoog gaat, wordt de kans op het doen van vrijwilligerswerk 2,489 groter. De Nagelkerke R^2 , onderaan in de tabel, is de determinatiecoëfficiënt. Deze geeft weer welk percentage van de variabiliteit wordt verklaard door het statistische model. In model 2a is dit bijvoorbeeld 16%.

In model 1 is alleen de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk geanalyseerd, waarbij evenals in alle andere modellen wordt gecontroleerd voor leeftijd. De positieve waarde voor vrouw in dit model geeft aan dat vrouwen vaker vrijwilligerswerk doen dan mannen. De relatie tussen vrouw en het doen van vrijwilligerswerk is daarnaast ook statistisch significant gebleken. Hoewel dit een zwakke statistisch significante relatie betreft is dit wel het enige model waarin de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk significant is. Dit betekent dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen, wanneer alleen gecontroleerd wordt voor leeftijd. Geslacht en leeftijd verklaren slechts 1,3% van de variantie.

In model 2 wordt gecontroleerd voor motivatie. Omdat er sprake lijkt te zijn van multicollineariteit tussen de variabelen *empathie* en *altruïstische waarden* worden er, naast een model (model 2a) die beide variabelen bevat, twee aparte modellen (model 2b & 2c) geanalyseerd waarin de relaties van deze variabelen los van elkaar getoetst worden. Aanwijzingen voor deze multicollineariteit zijn te vinden in het feit dat *empathie* statistisch insignificant wordt zodra *altruïstische waarden* aan het model wordt toegevoegd, terwijl deze variabelen los van elkaar beide sterk statistisch significant zijn. Er kan getoetst worden voor multicollineariteit door in SPSS een lineaire regressieanalyse uit te voeren met dezelfde variabelen als in deze binaire logistische

regressieanalyse gebruikt zijn (Pallant, 2011). De correlatie tussen twee in de analyse opgenomen variabelen mag hierbij niet boven de 0,7 uitkomen. Uit deze analyse blijkt dat *empathie* en *altruïstische waarden* een correlatie met elkaar kennen van 0,665. Dit impliceert dat er net geen 'officiële' sprake is van multicollineariteit tussen deze twee variabelen. Uit dezelfde resultaten komt overigens naar voren dat het *principe van zorg* ook sterk correleert met de twee eerder genoemde variabelen *empathie* ($r=0,626$) en *altruïstische waarden* ($r=0,646$). Deze waarden zijn allen net niet sterk genoeg om van multicollineariteit te spreken. Sommige multicollineaire relaties zijn niet altijd goed waar te nemen door uitsluitend te kijken naar sterke correlaties tussen variabelen (Pallant, 2011). Een andere manier om deze moeilijk waarneembare multicollineaire relaties bloot te leggen, is door SPSS dezelfde analyse te laten uitvoeren maar hierbij te focussen op de collineaire statistieken ('collinearity statistics') in de tabel 'coëfficiënten' van de output. De waarde van de tolerantie van een variabele mag hierbij niet onder de 0,1 komen en de waarde van de VIF ('variance inflation factor') mag niet groter zijn dan 10. Alle drie de variabelen voldoen aan deze voorwaarden, hetgeen betekent dat er strikt genomen geen sprake is van multicollineariteit. Ondanks dat er strikt genomen geen sprake is van multicollineariteit zal de relatie tussen *empathie* en *altruïstische waarden* in de analyses wel als zodanig behandeld worden, waardoor er verschillende modellen voor motivatie geanalyseerd worden. Omdat controleren voor multicollineariteit zou betekenen dat vier verschillende modellen voor motivatie en vier verschillende complete modellen opgenomen en geanalyseerd zouden moeten worden, wordt om de overzichtelijkheid te bewaren een deel van de geanalyseerde modellen in tabel 12 en 13 van de bijlage weergegeven. Het betreft de modellen waarin de relaties van *empathie* en *principe van zorg* 'zonder multicollineariteit' nader bestudeerd worden.

Omdat de VFI variabelen, *VFI sociaal* uitgezonderd, alleen gegevens van vrijwilligers ($N=731$) bevat, zullen deze variabelen niet opgenomen worden in de analyses. Het toevoegen van deze variabelen aan de analyse zal er namelijk voor zorgen dat selectieve uitval op deze indicatoren de resultaten vertekent.

In alle motivatie-modellen valt op dat de (niet significante) relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk negatief wordt, omdat de indicatoren van motivatie blijkbaar in zekere mate verklaren waarom vrouwen vrijwilligerswerk doen. Alle variabelen hebben in tenminste een model een statistisch significante relatie met vrijwilligerswerk. Zo zijn de relaties tussen *empathie* (model 2b), *altruïstische waarden* (model 2a, 2c en 2d), *vertrouwen* (model 2a, 2b en 2c), *principe van zorg* (model 2b), *katholiek* (model 2a, 2b en 2c), *protestants* (model 2a, 2b en 2c) en *overige religie* (model 2a, 2b en 2c) en het doen van vrijwilligerswerk significant. De verklaarde variantie voor deze modellen ligt tussen de 13% voor model 2b en 16% voor modellen 2a en 2c.

Tabel 10: Logistische regressieanalyse van vrijwilligerswerk (N=1692)

	(1)	(2a) Motivatie	(2b) Motivatie zonder <i>altruïstische waarden</i>	(2c) Motivatie zonder <i>empathie</i>	(3) Sociaal kapitaal	(4) Middelen	(5) Compleet model
Vrouw	1.196[^]	.931	.944	.935	1.092	1.172	.858
<i>Motivatie</i>							
Empathie		1.026	1.380^{**}				.990
Altruïstische waarden		2.489^{***}		2.522^{***}			2.044^{***}
Vertrouwen		1.370^{***}	1.460^{***}	1.368^{***}			1.307^{**}
Principe van zorg		.966	1.251[*]	.975			.927
Niet religieus (ref.)		-	-	-			-
Katholiek		1.397[*]	1.414[*]	1.400[*]			1.232
Protestants		3.111^{***}	3.262^{***}	3.110^{***}			2.170^{**}
Overige religie		2.539^{***}	2.629^{***}	2.542^{***}			1.264
<i>Sociaal kapitaal</i>							
Algemeen sociaal netwerk					1.023^{***}		1.018^{**}
Religieus sociaal netwerk					1.287^{***}		1.182^{**}
Gevraagd worden voor vrijwilligerswerk					12.176^{***}		10.946^{***}
Geen thuiswonende kinderen (ref.)					-		-
Thuiswonende kinderen tot 4 jaar					.608[*]		.583[*]
Thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar					1.459^{**}		1.669^{***}
<i>Middelen</i>							
Opleiding (basisonderwijs/LBO/MAVO) (ref.)						-	-
Opleiding (mbo/havo/vwo)						1.551^{***}	1.213
Opleiding (hbo/wo/postdoc)						2.241^{***}	1.298
Inkomen						1.164[^]	1.120
Perceptie financiële zekerheid						1.049[^]	1.016
Aantal uren betaald werk per week						.981^{***}	.983^{***}
R ² (Nagelkerke)	.013	.160	.131	.160	.414	.062	.457

[^]=p<0.1, * =p<0.05; **=p<0.01; ***=p<0.001; gecontroleerd voor leeftijd

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

In model 3 worden alleen de variabelen behorend tot het concept sociaal kapitaal meegenomen in de logistische regressieanalyse. Alle vier de indicatoren voor sociaal kapitaal zijn statistisch significant op minimaal $p < 0,05$. Evenals in het vorige model wordt in model 3 de (niet significante) relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk minder sterk dan in het eerste model zonder indicatoren. Een klein deel van de verklaring voor het doen van vrijwilligerswerk door vrouwen zit dus verhuuld in een van de indicatoren voor sociaal kapitaal, maar deze verklaart niet alles. Dit is waarom de relatie voor vrouwen positief blijft. *Thuiswonende kinderen tot 4 jaar* heeft zoals verwacht een significant negatieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk en het hebben van *thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar* blijkt een significant positieve relatie te hebben met het doen van vrijwilligerswerk. Hiermee wordt ondersteuning gevonden voor hypothesen 8 en 9. Het *algemeen sociaal netwerk* en het *religieus sociaal netwerk* hebben, zoals verwacht, een positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk. *Gevraagd worden voor vrijwilligerswerk* is de sterkste voorspeller voor het doen van vrijwilligerswerk. Respondenten die gevraagd om vrijwilligerswerk te doen hebben een ruim twaalf keer zo grote kans om vrijwilligerswerk te doen dan respondenten die geen verzoek gehad hebben. Dit model verklaart 41,4% van de variantie.

De variabelen die samen het concept middelen vormen worden opgenomen in model 4. In dit model blijken alle relaties statistisch significant te zijn, al zijn sommige statistisch wat sterker dan andere. Opvallend is dat de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk in dit model niet sterker positief wordt. De concepten opgenomen in dit model zouden, zoals bijbehorende hypothesen geformuleerd zijn, de relatie tussen mannen en het doen van vrijwilligerswerk moeten verklaren, waardoor de coëfficiënt voor vrouw sterker positief zou moeten worden. Deze is nu, hoewel niet significant, zwakker dan in model 1, waar geen variabelen (controlevariabele leeftijd uitgezonderd) in de analyse zijn opgenomen. Een hbo, wo of postdoctorale opleiding heeft in dit model de sterkste invloed op het doen van vrijwilligerswerk (ten opzichte van de referentiecategorie: respondenten met het hoogst behaalde diploma in het basisonderwijs, lager beroepsonderwijs of middelbaar algemeen voortgezet onderwijs). Uit de analyses blijkt daarnaast dat de indicator voor vrije tijd, *aantal uren betaald werk per week*, een significante negatieve relatie kent met vrijwilligerswerk. De twee opleidingsvariabelen hebben ook een significant positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk, ten opzichte van de referentiegroep. De relatie tussen het doen van vrijwilligerswerk en de *perceptie van financiële zekerheid en inkomen*, tenslotte, is, hoewel zwak, significant en positief. De verklarende waarde van dit model is laag vergeleken met de andere modellen, namelijk 6,2%.

Wanneer gecontroleerd wordt voor alle drie de hoofdconcepten motivatie, sociaal kapitaal en middelen, zoals in het complete model 5 het geval is, ontstaat er een sterkere, doch niet significante, negatieve relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk. In dit model hebben

de variabelen de meeste verklaringswaarde voor de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk. Dit zou moeten betekenen dat, gecontroleerd voor alle variabelen, mannen een sterkere neiging hebben dan vrouwen om vrijwilligerswerk te doen. Echter, omdat de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk niet statistisch significant is gebleken kunnen hier geen gegronde uitspraken over gedaan worden. In het complete model van model 5, neemt het aantal significante relaties af, vooral voor de indicatoren van middelen waar alleen het aantal uren betaald werk per week een significante relatie met het doen van vrijwilligerswerk behoudt. De significante relaties van de indicatoren van middelen worden dus verklaard door de indicatoren van de andere twee concepten; motivatie en sociaal kapitaal. Opvallend is ook dat de significantie van de religieuze denominaties (katholiek, protestants en overige religie) afneemt. Dit komt door het toevoegen van het religieus sociaal netwerk, die de relatie tussen de religieuze denominaties en het doen van vrijwilligerswerk deels verklaart. Dit zou daarnaast kunnen indiceren dat structurele verschillen tussen religieuze sociale netwerken een rol spelen in de verklaring voor het wel of niet doen van vrijwilligerswerk. 45,7% van de variantie wordt middels dit model verklaard.

Uit dit model wordt duidelijk dat in Nederland een psychologische en sociologische benadering voor het doen van vrijwilligerswerk het best verklaren waarom men vrijwilligers doet. Een economische verklaring lijkt hierin minder van toepassing.

4.3 Toets voor mediatie (KHB-methode)

In Stata kan met behulp van de KHB-methode (Karlson, Holm & Breen, 2010a, 2010b) getoetst worden of er mediërende relaties bestaan tussen geslacht en de indicatoren voor motivatie, sociaal kapitaal en middelen. De KHB-methode ontbindt de effecten van variabelen in niet-lineaire kansmodellen door het totale effect van een variabele te ontleden in een direct en een indirect effect. Een statistisch significante waarde voor het indirecte effect van vrouw kan uitwijzen of de opgenomen variabelen in het model mediëren op de relaties. De statistisch significante variabelen verklaren het indirecte positieve of negatieve effect van vrouwen op het doen van vrijwilligerswerk. De waarden voor het totale, directe en indirecte effect zijn evenals de waarden voor de verschillende variabelen zijn net als in tabel 10 weergegeven als kansverhoudingen (odds ratio).

In tabel 11 staan de resultaten van de toets voor mediatie met behulp van de KHB-methode. Evenals in de logistische regressieanalyse zijn drie verschillende modellen voor motivatie, een model voor sociaal kapitaal, een model voor middelen en een compleet model geanalyseerd. Er zijn drie verschillende modellen voor motivatie geanalyseerd vanwege de multicollineariteit tussen empathie en altruïstische waarden. In deze zes modellen wordt gecontroleerd voor mediatie van de variabelen op de relaties met geslacht. Hoewel de relatie van geslacht met het doen van vrijwilligerswerk in geen enkele van de modellen in tabel 10 statistisch significant is (model 1 uitgezonderd, maar deze wordt niet geanalyseerd), zullen de resultaten van de toets voor mediatie evenwel besproken worden. Echter, omdat de waarde van het indirect effect van vrouw in model 4 van tabel 11 niet significant is, zal dit model niet besproken worden.

Wanneer met de logistische regressieanalyse gecontroleerd wordt voor motivatie, wordt de relatie tussen vrouwen en vrijwilligerswerk negatief (zie tabel 10, model 2a, 2b en 2c). Dit betekent dat de indicatoren voor motivatie de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk deels verklaren. De negatieve waarden voor vrouwen in tabel 10 komen overeen met de negatieve waarden voor het totaal effect van vrouwen in tabel 11 (model 2a, 2b en 2c). In twee modellen is er sprake van mediatie van altruïstische waarden op de relatie tussen vrouwen en vrijwilligerswerk (model 2a en 2c). Het positieve indirecte effect van vrouwen met het doen van vrijwilligerswerk wordt in model 2a en 2c dus verklaard door altruïstische waarden. In model 2b mediëren het empathisch vermogen en het principe van zorg op de positieve relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk. Uit deze drie modellen waarin gecontroleerd wordt voor mediatie van indicatoren voor motivatie wordt duidelijk dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen door een sterker empathisch vermogen, altruïstische waarden en principe van zorg.

Door in de logistische regressieanalyse te controleren voor sociaal kapitaal blijft de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk positief (zie tabel 10, model 3), maar wordt

zwakker ten opzichte van de waarde in model 1 van tabel 10. De indicatoren verklaren dus minder dan de indicatoren voor motivatie de relatie tussen vrouw en vrijwilligerswerk. Wanneer in model 3 van tabel 11 gecontroleerd wordt voor mediatie van sociaal kapitaal op de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk valt op dat alleen het hebben van thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar significant is. Het hebben van thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar (ten opzichte van het niet hebben van thuiswonende kinderen) zorgt er dus voor dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.

In het complete model is de waarde van het totale effect van vrouw op vrijwilligerswerk negatief (tabel 11, model 5). Dit houdt in dat de variabelen opgenomen in de analyse een deel van de verklaring bevatten waarom vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen. In model 5 van de toets voor mediatie komt naar voren dat de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk wordt gemedieerd door het indirecte effect van vrouw, in dit geval via altruïstische waarden, het hebben van thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar en het aantal uren betaald werk per week. Dit betekent dat vrouwen om drie redenen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen. Vrouwen hebben allereerst sterkere altruïstische waarden dan mannen en doen daarom meer vrijwilligerswerk dan mannen. Ook omdat het hebben van thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar vrouwen meer dan mannen betreft in het doen van vrijwilligerswerk doen vrouwen meer vrijwilligerswerk dan mannen. Tenslotte, omdat vrouwen minder uren betaald werk verrichten dan mannen doen zij meer vrijwilligerswerk dan mannen.

Tabel 11: Toets voor mediatie van de onafhankelijke variabelen op de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk met behulp van de KHB methode (N=1692)

	(2a) Motivatie	(2b) Motivatie zonder altruïstische waarden	(2c) Motivatie zonder empathie	(3) Sociaal kapitaal	(4) Middelen	(5) Compleet model
Totaal effect vrouw	.931	.994	.935	1.092	1.172	.858
Direct effect vrouw	1.221[^]	1.218[^]	1.221[^]	1.268[^]	1.208[^]	1.284[*]
Indirect effect vrouw	1.312^{***}	1.225^{***}	1.306^{***}	1.161[*]	1.031	1.496^{***}
Componenten van het indirect effect						
<u>Motivatie</u>						
Empathie	1.011	1.139^{**}				.996
Altruïstische waarden	1.279^{***}		1.284^{***}			1.212^{***}
Vertrouwen	1.006	1.007	1.006			1.005
Principe van zorg	.992	1.050[*]	.994			.984
Niet religieus (ref.)	-	-	-			-
Katholiek	1.014	1.014	1.014			1.008
Protestants	1.006	1.006	1.006			1.004
Overig religie	.997	.997	.997			.999
<u>Sociaal kapitaal</u>						
Algemeen sociaal netwerk				1.008		1.006
Religieus sociaal netwerk				1.014		1.009
Gevraagd worden voor vrijwilligerswerk				1.097		1.093
Geen thuiswonende kinderen (ref.)				-		-
Thuiswonende kinderen tot 4 jaar				1.004		1.004
Thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar				1.031[*]		1.043^{**}
<u>Middelen</u>						
Opleiding (basisonderwijs/LBO/MAVO) (ref.)					-	-
Opleiding (mbo/havo/vwo)					.997	.999
Opleiding (hbo/wo/postdoc)					.974	.992
Inkomen					.908[^]	.930
Perceptie financiële zekerheid					.993	.998
Aantal uren betaald werk per week					1.177^{***}	1.160^{***}

[^]=p<0.1, ^{*}=p<0.05; ^{**}=p<0.01; ^{***}=p<0.001; gecontroleerd voor leeftijd

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

4.4 Hypothesen

De uitkomsten hebben wisselende resultaten laten zien wat betreft de toetsing van de in hoofdstuk 2 geformuleerde hypothesen. Deze zullen in deze paragraaf besproken worden. Over het geheel genomen kunnen de meeste hypothesen niet aangenomen worden. Omdat dit onderzoek een uitgebreid aantal hypothesen kent, worden ter verduidelijking de consequenties van de resultaten voor de negentien hypothesen in tabel 26 nogmaals uiteengezet.

Vrouwen zijn zoals vooraf verwacht werd sterker empathisch betrokken dan mannen. Wegens multicollineariteit tussen empathie, altruïstische waarden en het principe van zorg, wordt de coëfficiënt van empathie niet significant in het complete model van tabel 11 (model 5). Wanneer echter altruïstische waarden en het principe van zorg buiten de analyses gehouden wordt wel een statistisch significante relatie gevonden tussen empathie en het doen van vrijwilligerswerk (zie tabel 19 en 20 in de bijlage, model 5d). Vrouwen doen dus meer vrijwilligerswerk dan mannen, omdat zij een sterkere empathische betrokkenheid hebben dan mannen. Hiermee wordt steun gevonden voor hypothese 1.

Ook hypothese 2 kan worden aangenomen. In de complete modellen van de logistische regressieanalyse en toets voor mediatie is de waarde van de relatie tussen altruïstische waarden en vrijwilligerswerk significant en positief. In het geval van de toets voor mediatie kan aangenomen worden dat vrouwen meer vrijwilligerswerk dan mannen doen, omdat zij sterkere altruïstische waarden hebben dan mannen.

Er wordt geen steun gevonden voor hypothese 3. Mannen hebben niet significant meer vertrouwen dan vrouwen en bovendien wordt uit tabel 11 duidelijk dat vertrouwen niet leidt tot een grotere kans om vrijwilligerswerk te doen.

Ook hypothese 4 kan op basis van de resultaten niet aangenomen worden. Vrouwen zijn niet religieuzer dan mannen zoals verwacht werd. Tevens verklaart religiositeit niet waarom mannen of vrouwen meer vrijwilligerswerk doen.

Evenals in de relatie tussen empathie en altruïstische waarden lijkt er sprake te zijn van multicollineariteit. Dit zorgt ervoor dat het principe van zorg in geen van de modellen in tabel 10 en 11 een significant positieve relatie heeft met het doen van vrijwilligerswerk (model 2b in tabel 10 en 11 uitgezonderd). Wanneer empathie en altruïstische waarden buiten de analyses worden gehouden wordt de coëfficiënt voor het principe van zorg echter wel significant en positief (zie model 5c in tabel 19 en 20 in de bijlage). In model 5c van tabel 20 medieert deze zelfs op de relatie tussen vrouwen en het doen van vrijwilligerswerk. In andere woorden: wanneer rekening wordt gehouden met multicollineaire relaties met empathie en altruïstische waarden, verklaart het principe van zorg

waarom vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen. Hiermee wordt ook hypothese 5 ondersteund.

Hypothese 6 vervalt, omdat gebleken is dat deze variabelen wegens selectieve uitval niet opgenomen kunnen worden in de analyses. De VFI variabelen zouden de resultaten vertekenen, omdat alleen vrijwilligers deze vragen beantwoord hebben.

Voor hypothese 7 wordt geen steun gevonden. Een groter algemeen sociaal netwerk leidt wel tot het doen van meer vrijwilligerswerk (model 3, tabel 10), maar deze variabele verklaart niet dat, zoals aangenomen werd, mannen meer vrijwilligerswerk zouden doen dan vrouwen (model 3, tabel 11).

Het religieus sociaal netwerk verklaart eveneens niet waarom vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen en andersom (model 3, tabel 10). Een groter religieus sociaal netwerk heeft echter wel een positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk, maar omdat de coëfficiënt in de toets van mediatie niet significant wordt (model 3, tabel 11), kan hypothese 8 niet aangenomen worden.

Het hebben van thuiswonende kinderen van 4 jaar of ouder zorgt er zoals verwacht voor dat respondenten meer vrijwilligerswerk doen (model 3, tabel 10). Andersom zorgt het hebben van kinderen jonger dan 4 jaar voor een negatieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk (model 3, tabel 10). Dit is voldoende om hypothesen 9 en 10 aan te nemen. Uit model 3 van tabel 11 komt bovendien naar voren dat vrouwen vaker vrijwilligerswerk doen dan mannen door het hebben thuiswonende kinderen van 4 jaar of ouder.

Gevraagd worden kent een sterke positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk (tabel 10). Het is echter niet gebleken dat, zoals in de verwachting gesteld werd, vrouwen significant vaker gevraagd worden voor vrijwilligerswerk dan mannen. Hierdoor wordt in de toets van mediatie ook geen significante relatie gevonden tussen gevraagd worden voor vrijwilligerswerk en geslacht. Hypothese 11 wordt dus niet aangenomen.

Voor hypothese 12, dat mannen meer vrijwilligerswerk zouden doen dan vrouwen omdat zij hoger opgeleid zijn dan vrouwen, wordt ook geen steun gevonden. Mannen respectievelijk vrouwen blijken niet significant hoger opgeleid te zijn dan de andere sekse en ook de toets voor mediatie wijst uit dat deze variabele niet verklaart waarom mannen of vrouwen meer vrijwilligerswerk zouden doen.

Vooraf werd de verwachting uitgesproken dat mannen meer vrijwilligerswerk zouden doen dan vrouwen omdat zij een hoger inkomen hebben dan vrouwen (tabel 9). Mannen hebben inderdaad een hoger inkomen dan vrouwen, maar hierdoor doen zij niet meer vrijwilligerswerk dan mannen. Hypothese 13 kan dus niet aangenomen worden.

Het aantal uren betaald werk per week is geoperationaliseerd als indicator voor de hoeveelheid vrije tijd. Hoe minder uren men per week betaald werk zou verrichten, des te meer vrije tijd men zou hebben. Omdat mannen meer vrije tijd tot hun beschikking zouden hebben dan vrouwen, werd verwacht dat het hebben van meer vrije tijd een van de verklaringen zou zijn waarom mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen. Dit is echter niet gebleken. Uit de resultaten (tabel 11) komt wel naar voren dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen, omdat zij minder uren betaald werk per week verrichten dan mannen. Hiermee zou verondersteld kunnen worden dat vrouwen meer vrije tijd hebben dan mannen, hetgeen ingaat met wat in de literatuur bekend is. Op dit punt zal in de discussie nader op teruggekomen worden. Hypothese 14 kan in ieder geval niet aangenomen worden.

Volgens hypothese 15 zouden mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen, omdat mannen zich financieel zekerder zouden voelen dan vrouwen. Noch is bewijs gevonden voor het feit dat mannen zich financieel zekerder voelen dan vrouwen, noch bevestigen de resultaten dat dit voordeel in financiële zekerheid voor mannen leidt tot het doen van meer vrijwilligerswerk dan vrouwen. Hiermee wordt dus geen ondersteuning gevonden voor hypothese 15.

De geformuleerde hypothesen ten aanzien van de keuzes voor vrijwilligersorganisaties van mannen en vrouwen worden grotendeels ondersteund. Vrouwen doen meer dan mannen vrijwilligerswerk voor organisaties op het gebied van gezondheidszorg, scholen en volwasseneneducatie, dierenbescherming en vluchtelingenwerk en mensenrechten. Daarnaast is uit de resultaten naar voren gekomen dat, hoewel niet in de hypothese geformuleerd, vrouwen ook significant meer vrijwilligerswerk doen dan mannen op het gebied van dierenbescherming. Verwacht werd dat vrouwen dit ook zouden doen voor vrijwilligersorganisaties op het gebied van religie en sociale hulpverlening. Omdat dit niet gebleken is wordt hypothese 16 deels aangenomen. Hypothese 17 kan worden aangenomen, omdat inderdaad gebleken is dat mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen op het gebied van sport, recreatie, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties. Dit is in overeenstemming met de vooraf gestelde hypothese. Daar komt bij dat mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen op het gebied van milieubehoud en buurtvereniging en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersvereniging. Hierover zijn vooraf geen verwachtingen gesteld.

Wat betreft de taken die vrijwilligers binnen vrijwilligersorganisaties vervullen, komen de vooraf geformuleerde verwachtingen deels uit. Verwacht werd dat vrouwen significant meer dan mannen taken zouden hebben als fondsen werven en collecteren, kantoorwerk en administratie, bezoeken afleggen of gezelschap houden en therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging. Alleen de vooraf gestelde verwachting ten aanzien van kantoorwerk en administratie blijkt niet uit te komen. Hypothese 18 wordt dus grotendeels aangenomen. Mannen hebben significant vaker

bestuurlijke taken en klussen zij vaker voor vrijwilligersorganisaties dan vrouwen. Er zijn geen significante geslachtsverschillen in het voordeel van mannen aangetroffen op de taken informatie of advies geven, training of scholing en persoonlijke raadgeving. Mannen doen dus twee van de vijf taken (waarover vooraf verwachtingen bestonden) meer dan vrouwen, hetgeen betekent dat hypothese 19 deels aangenomen kan worden.

Tabel 26: Overzicht toetsing van de hypothesen

	Hypothese	Resultaat
H1	Omdat vrouwen sterker empathische betrokken zijn dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	+
H2	Omdat vrouwen sterkere altruïstische waarden hebben dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	+
H3	Omdat mannen meer gegeneraliseerd vertrouwen in anderen hebben dan vrouwen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.	-
H4	Omdat vrouwen religieuzer zijn dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	-
H5	Omdat vrouwen een sterker principe van zorg hebben dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	+/-
H6	Omdat vrouwen sterker gemotiveerd zijn op de concepten waarde, leren, sociaal, zelfbevestiging en zelfbescherming uit de VFI dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	-
H7	Omdat mannen een groter algemeen sociaal netwerk hebben dan vrouwen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.	-
H8	Omdat vrouwen vaker religieuze diensten bezoeken dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	-
H9	Het hebben van thuiswonende kinderen van 4 jaar of ouder heeft een positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk	+
H10	Het hebben van thuiswonende kinderen tot 4 jaar oud heeft een negatieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk	+

Vrijwilligers gezocht (m/v)

H11	Omdat vrouwen vaker gevraagd worden om vrijwilligerswerk te doen dan mannen, zullen zij meer vrijwilligerswerk doen dan mannen.	-
H12	Omdat mannen in het algemeen hoger opgeleid zijn dan op vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.	-
H13	Omdat mannen in het algemeen een hoger inkomen hebben dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.	-
H14	Omdat mannen meer vrije tijd tot hun beschikking hebben dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.	-
H15	Omdat mannen zich financieel veiliger en zekerder voelen dan vrouwen, zullen mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.	-
H16	Vrouwen doen vaker dan mannen vrijwilligerswerk op het gebied van religie, onderwijs, sociale hulpverlening, gezondheidszorg, vluchtelingenwerk, mensenrechten, ontwikkelingshulp en ontwikkelingssamenwerking	+/-
H17	Mannen doen vaker dan vrouwen vrijwilligerswerk op het gebied van sport, recreatie, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties.	+
H18	Vrouwen vervullen binnen vrijwilligersorganisaties vaker taken verbonden met fondsen werven en collecteren, kantoorwerk en administratie, bezoeken afleggen of gezelschap houden, therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging.	+/-
H19	Mannen vervullen binnen vrijwilligersorganisaties vaker verbonden met bestuurlijke taken, informatie of advies geven, training of scholing, persoonlijke raadgeving en klussen.	+/-

Vrijwilligers gezocht (m/v)

5.0 Conclusie en discussie

Het doel van dit onderzoek was om meer inzicht te krijgen in de geslachtsverschillen in pro sociaal gedrag. Hiertoe werd gefocust op één vorm van pro sociaal gedrag, namelijk vrijwilligerswerk. De probleemstelling van dit onderzoek was erop gericht de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland te verklaren. De probleemstelling luidde daarom ook:

Wat is de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland?

Middels drie deelvragen is getracht deze vraag te beantwoorden, waarbij de tweede en derde deelvraag exploratief waren en ten doel hadden kennis te vergaren over geslachtsverschillen ten aanzien van vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerstaken. Deze deelvragen werden als volgt geformuleerd:

1. Doen vrouwen meer en vaker vrijwilligerswerk dan mannen in Nederland en zo ja, waarom?
2. Verschillen mannen en vrouwen in het type vrijwilligersorganisaties waarvoor zij vrijwilligerswerk doen?
3. Verschillen mannen en vrouwen in de taken die zij binnen vrijwilligersorganisaties vervullen?

Zoals in hoofdstuk 1 ook al uiteen is gezet, hebben wereldwijd uitgevoerde onderzoeken naar geslacht en vrijwilligerswerk wisselende resultaten laten zien. Zo is aangetoond dat in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen, maar dat mannen meer uren vrijwilligerswerk doen dan vrouwen (Wilson & Musick, 2008). In Australië doen meer vrouwen dan mannen vrijwilligerswerk en zij besteden hier daarnaast ook meer tijd aan (Australian Bureau of Statistics, 2002). In Canada is geen verschil waarneembaar wat betreft het aantal mannen en vrouwen dat vrijwilligerswerk doet, maar dat mannen wel meer uren vrijwilligerswerk doen dan vrouwen (Goddard, 1994; Reed & Selbee, 2000; Boraas, 2003). In Japan, tenslotte, verrichten iets meer vrouwen dan mannen vrijwilligerswerk (Statistics Bureau, 2002). Recentelijk hebben Einolf en Wiepking (2012) op basis van data uit het European Social Survey 2003, verkregen uit 21 Europese landen en Israël, aangetoond dat mannen over het geheel genomen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen. De eerste deelvraag is geformuleerd naar aanleiding van deze wisselende uitkomsten in internationale onderzoeken.

In dit onderzoek zijn geen significante verschillen gevonden ten aanzien van de vraag of vrouwen *meer* vrijwilligerswerk doen dan mannen in Nederland. Absoluut en relatief gezien doen meer vrouwelijke respondenten in dit onderzoek vrijwilligerswerk, maar dit verschil is niet statistisch significant. Ten aanzien van de vraag of vrouwen *vaker* vrijwilligerswerk doen dan mannen in Nederland zijn wel significante verschillen gevonden. Mannen in Nederland besteden gemiddeld meer uren per maand aan het verrichten van vrijwilligerswerk.

De indicatoren voor motivatie, sociaal kapitaal en middelen blijken niet dezelfde verklaringswaarde te hebben als in andere onderzoeken (Einolf & Wiepking, 2012; Musick & Wilson, 2008) waarin deze concepten worden opgenomen in het analyseren van de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk. Een aantal zijn niet significant, anderen hebben niet het verwachte positieve of negatieve effect en weer anderen hebben een zwakke coëfficiënt waar een sterkere coëfficiënt verwacht werd.

Wat betekenen de resultaten voor de indicatoren voor het concept motivatie? In navolging van Greeno en Maccoby (1993) vindt dit onderzoek in Nederland bewijs voor sterkere empathische betrokkenheid en altruïstische waarden van vrouwen in tegenstelling tot mannen. Wanneer de empathische betrokkenheid en de altruïstische waarden van vrijwilligers vergeleken worden met die van niet-vrijwilligers valt op dat vrijwilligers hoger scoren op deze schalen dan niet-vrijwilligers. Dit is in lijn met bevindingen van Musick en Wilson (2008). Dat het geen toeval is dat vrijwilligers sterkere empathische betrokkenheid en altruïstische waarden hebben dan niet-vrijwilligers blijkt ook uit de logistische regressieanalyse en de toets voor mediatie. Bewijs voor een sterker gegeneraliseerd vertrouwen van mannen ten opzichte van vrouwen in Nederland is, in tegenstelling tot de bestudeerde literatuur (Einolf & Wiepking, 2012), niet gevonden in dit onderzoek. Het kleine verschil tussen mannen en vrouwen is niet significant. Ook het beeld dat vrijwilligers over het geheel genomen meer gegeneraliseerd vertrouwen hebben dan niet-vrijwilligers (Anheier & Kendall, 2002; Dekker, 2004; Smidt, 1999; Wollebaek & Selle, 2003) komt niet naar voren uit deze data. Religiositeit zou door middel van compassie met anderen een positieve relatie moeten hebben met vrijwilligerswerk (Musick & Wilson, 2008). In dit onderzoek wordt deze relatie alleen gevonden voor de protestantse religieuze denominatie. Daarnaast blijkt dat in tegenstelling tot de literatuur (Argyle & Beit-Hallahmi, 1975; Batson, Schoenrade & Ventis, 1993; Beit-Hallahmi & Argyle, 1997; Brown, 1987; Francis, 1993; Paloutzian, 1996) vrouwen in Nederland niet significant religieuzer zijn dan mannen. Dit zou kunnen betekenen dat geslachtsverschillen in religiositeit inderdaad cultureel-specifiek zijn (Loewenthal, MacLeod & Cinnirella, 2001) en verschillen tussen landen door de manier waarop religie in de samenleving ingebed is (Musick & Wilson, 2008). Vrouwen hebben, tenslotte, in overeenstemming met sociologische theorieën een sterker principe van zorg dan mannen (Skoie *et al.*, 2002; Wilhelm & Bekkers, 2010; Mesch *et al.*, 2011) en dit leidt er inderdaad toe dat zij meer

vrijwilligerswerk doen dan mannen. Want gecontroleerd voor multicollineariteit met empathische betrokkenheid en altruïstische waarden kan gesteld worden dat het principe van zorg een positieve relatie kent met het doen van vrijwilligerswerk, zoals Batson (1994) stelt.

De meeste relaties tussen sociaal kapitaal en geslacht en/of het doen van vrijwilligerswerk, zoals beschreven in sociologisch onderzoek, worden niet gevonden op basis van deze data. Mannen in Nederland hebben geen groter algemeen sociaal netwerk, in tegenstelling tot wat onderzoek uit de Verenigde Staten van Verba, Schlozman en Brady (1995) en Musick en Wilson (2008) uitgewezen heeft. Het algemeen sociaal netwerk van respondenten leidt in Nederland tevens niet tot een grotere kans (voor zowel mannen als vrouwen) op het doen van vrijwilligerswerk. Ook een uitgebreid religieus sociaal netwerk leidt er niet toe dat vrouwen in Nederland meer vrijwilligerswerk doen dan mannen, of andersom. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat er in Nederland geen significante geslachtsverschillen gevonden zijn op de grootte van het religieus sociaal netwerk. Deze verschillen zijn wel gevonden in de Verenigde Staten en in Europa over het geheel genomen (Einolf & Wiepking, 2012). In Nederland bestaan dus in feite geen verschillen tussen mannen en vrouwen wat betreft de frequentie waarmee zij per maand religieuze diensten bezoeken, want aan de hand van de frequentie van het bezoek aan religieuze diensten per maand is dit concept gemeten. In overeenstemming met bevindingen van Einolf en Wiepking (2012) trekken thuiswonende kinderen van vier jaar of ouder hun ouders mee in sociale netwerken waarin vrijwilligerswerk gedaan en aangemoedigd wordt, zoals blijkt uit de toets voor mediatie met de KHB methode. Wanneer er daarentegen kinderen jonger dan vier jaar in het huishouden aanwezig zijn, zijn ouders minder geneigd vrijwilligerswerk te doen, omdat thuiswonende kinderen tot vier jaar ouders vrije tijd kosten (Brady, Verba & Schlozman, 1995). Er wordt echter geen bewijs gevonden dat juist mannen *of* vrouwen hierdoor minder vrijwilligerswerk door doen. Het 'mechanisme' dat in de sociologische literatuur over sociale netwerken verantwoordelijk is voor de positieve relatie met het doen van vrijwilligerswerk zijn de verzoeken die men krijgt om vrijwilligerswerk te doen (Apinunmahakul & Devlin, 2008; Bekkers, 2005; Bekkers & Wiepking, 2011; Bryant, Jeon-Slaughter, Kang & Tax, 2003; Musick & Wilson, 2008; Okun, Pugliese & Rook, 2007; Rossi, 2001; Wymer, 1999). Uit dit onderzoek blijkt dat er geen verschil is tussen mannen en vrouwen wat betreft het aantal verzoeken dat men krijgt om vrijwilligerswerk te doen. Gevraagd worden om vrijwilligerswerk te doen zorgt er niettemin wel voor dat veel mensen daadwerkelijk vrijwilligerswerk gaan doen.

Bestudering van de literatuur leidde tot de verwachting dat, op basis van het voordeel dat mannen ten opzichte van vrouwen hebben op het gebied van opleiding, inkomen, de perceptie van financiële zekerheid en vrije tijd, verklaard zou worden waarom mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen. Dit blijkt niet volledig het geval te zijn. Zo zijn mannen zijn niet significant hoger opgeleid dan vrouwen. Opleiding zou volgens Musick en Wilson (2008) de sterkste voorspeller

moeten zijn voor het doen van vrijwilligerswerk. De significante positieve relaties verdwijnen in het complete model van de logistische regressieanalyse. Dit betekent dat de positieve relatie tussen opleiding en het doen van vrijwilligerswerk in het complete model door andere variabelen wordt verklaard. De resultaten vinden noch dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen dan mannen door hun hogere opleiding ten opzichte van mannen (Barkan, 2004; U.S. Bureau of Labor Statistics, 2002), noch dat mannen door hun gemiddeld hogere opleiding meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen (Caiazza & Hartmann, 2001; Schlozman, Burns & Verba, 1995). Vrouwen lijken juist meer vrije tijd te hebben dan mannen, al lijkt het plausibel dat de operationalisering van dit concept hieraan ten grondslag ligt. Mannen voelen zich ook niet financieel zekerder dan vrouwen. Kennelijk gaat dit voor Europa wel op (Einolf & Wiepking, 2012) maar wanneer alleen Nederland wordt onderzocht niet. Mannen verdienen wel meer dan vrouwen, maar dit leidt er in tegenstelling tot wat uit de literatuur (Musick & Wilson, 2008) volgt niet toe dat zij over het geheel genomen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen. Alleen wanneer in de toets voor mediatie uitsluitend voor middelen wordt gecontroleerd doen mannen meer vrijwilligerswerk dan vrouwen vanwege hun hogere inkomen.

Mannen en vrouwen verschillen in voorkeuren voor het type vrijwilligersorganisatie waarvoor zij vrijwilligerswerk doen. Mannen kiezen meer dan vrouwen voor vrijwilligersorganisaties op het gebied van sport, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties en recreatie en hobby. Andersom doen vrouwen significant vaker vrijwilligerswerk voor organisaties op het gebied van gezondheidszorg, scholen en volwasseneneducatie, dierenbescherming en vluchtelingenwerk en mensenrechten.

Dit is deels in lijn met de verwachtingen, zoals geformuleerd in de hypothesen. Dit omdat de verwachting was dat mannen meer vrijwilligerswerk zouden doen voor maatschappelijke organisaties op het gebied van sport, recreatie, politiek en vakbonden of beroepsorganisaties. Bovendien wijzen de resultaten uit dat mannen ook op het gebied van milieubehoud, buurtverenigingen en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersverenigingen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen.

Het feit dat mannen oververtegenwoordigd zijn op het gebied van buurtverenigingen en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersverenigingen zou te maken kunnen hebben met het feit dat deze organisaties elementen van bestuur bevatten, in dit geval het bestuur van de woonomgeving. En omdat mannen zich sterker dan vrouwen aangetrokken voelen tot bestuurlijke functies (Musick & Wilson, 2008), zoals in paragraaf 2.5 besproken is, zou het plausibel kunnen zijn dat dit de reden is waarom mannen meer dan vrouwen aanwezig zijn in buurtverenigingen en belangenbehartiging, woningbouw- of huurdersverenigingen. Het significante verschil tussen mannen en vrouwen op het gebied van milieubehoud zou deels te wijten kunnen zijn aan het feit dat

onder de respondenten geen vrouwelijke vrijwilligers te vinden zijn die voor organisaties op het gebied van milieubehoud actief zijn, waardoor de (slechts) vijf mannelijke vrijwilligers een significant verschil teweegbrengen.

Vooraf werd gesteld dat op basis van de literatuur verwacht zou kunnen worden dat vrouwen meer dan mannen vrijwilligerswerk doen voor organisaties op het gebied van religie, onderwijs, sociale hulpverlening, gezondheidszorg, vluchtelingenwerk/mensenrechten en ontwikkelingshulp/ontwikkelingssamenwerking. Deze verwachting is ten dele bevestigd. Vrouwen doen inderdaad meer vrijwilligerswerk voor maatschappelijke organisaties op het gebied van onderwijs (scholen, volwasseneneducatie), gezondheidszorg, vluchtelingenwerk/mensenrechten en ontwikkelingshulp/ontwikkelingssamenwerking dan mannen, maar tegen de verwachtingen in niet voor organisaties op het gebied van religie, sociale hulpverlening en ontwikkelingshulp/ontwikkelingssamenwerking. De resultaten wijzen tenslotte uit dat vrouwen meer dan mannen vrijwilligerswerk doen voor organisaties op het gebied van dierenbescherming terwijl hier vooraf geen verwachting over bestond.

Hoe verhouden de resultaten uit dit onderzoek zich tot de theorie en het onderzoek van Wymer (2011)? De resultaten uit Wymers onderzoek bleken achteraf moeilijk te vertalen naar werkbare hypothesen voor dit onderzoek. Hypothesen werden daarom vooral geformuleerd op basis van onderzoek van Musick en Wilson (2008). Concluderend kan gesteld worden dat de resultaten de theorie deels bevestigen. Over het geheel genomen doen mannen en vrouwen vrijwilligerswerk voor organisaties op verschillende gebieden. Het feit dat mannen en vrouwen an sich verschillen in hun keuze voor vrijwilligersorganisaties is in overeenstemming met de theorie van Wymer (2011). Dezelfde mechanismen verantwoordelijk voor dit verschil, zoals in Wymers onderzoek beschreven zijn, kunnen middels dit onderzoek echter niet bevestigd worden. Hiervoor kent de data van het *Geven in Nederland*-onderzoek zijn beperkingen. Dit onderzoek bevestigt Musick en Wilson (2008) in hun bevindingen dat mannen meer vrijwilligerswerk doen voor organisaties gerelateerd aan hun beroep. Bevestiging wordt ook gevonden voor het feit dat mannen meer vrijwilligerswerk doen dan vrouwen voor organisaties op het gebied van sport en recreatie en vrouwen meer voor organisaties op het gebied van onderwijs (Einolf & Wiepking, 2012). In navolging van Wymer (2011) wordt gevonden dat vrouwen meer vrijwilligerswerk doen voor organisaties op het gebied van gezondheidszorg en vluchtelingenwerk en mensenrechten, omdat zij een voorkeur hebben voor organisaties actief te zijn die mensen in nood helpen en hulpbehoevende mensen ondersteunen.

Ook ten aanzien van de taken die mannen en vrouwen binnen vrijwilligersorganisaties hebben bestaan significante verschillen. In de hypothesen aangaande deze deelvraag werd een indeling gemaakt van 'typisch mannelijke', 'typisch vrouwelijke' taken en neutrale taken. Evenals de

hypothese van tweede deelvraag, worden de hypothesen van deze deelvraag ook deels door de resultaten bevestigd.

Mannen doen binnen vrijwilligersorganisaties vaker bestuurlijke taken en klus- en onderhoudswerk dan vrouwen. Dit is in overeenstemming met de verwachtingen. De resultaten stemmen echter niet overeen met de verwachting dat mannen ook vaker informatie of advies geven, training of scholing bieden of mensen van persoonlijke raadgeving voorzien. Hoewel blijkt dat mannen ook deze taken vaker hebben, is dit verschil niet significant.

Vrouwen collecteren vaker of werven fondsen, leggen bezoeken af of houden mensen gezelschap. Daarnaast houden vrouwen zich ook meer bezig met therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging dan mannen. Deze verschillen werden verwacht en onderschrijven de hypothesen deels. Het verwachte verschil in kantoorwerk en administratieve taken bleek echter niet significant te zijn.

Concluderend kan gesteld worden dat mannen en vrouwen in Nederland ietwat andere taken op zich nemen binnen vrijwilligersorganisaties. Mannen in Nederland hebben binnen vrijwilligersorganisaties vaker bestuurlijke taken en klus- en onderhoudswerk. Op het gebied van fondsen werven en collecteren, bezoeken afleggen of mensen gezelschap houden en therapeutische activiteiten of persoonlijke verzorging zijn vrouwen actiever dan mannen. Dit bevestigt het beeld uit andere onderzoeken dat mannen in het algemeen leiderschapstaken toegewezen krijgen en de resterende taken volgens een traditioneel patriarchisch patroon verdeeld worden tussen mannen en vrouwen, hetgeen een traditioneel patroon van arbeidssegregatie in maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties lijkt te bevestigen (Blee, 2002; Cable, 1992; Gaskin & Smith, 1994; Goddard, 1994; Haezwindt, 2002; Hooghe, 2001; Mailloux, Horak & Godin, 2002; McAdam, 1992; Musick & Wilson, 2008; Rotolo & Wilson, 2007; Smith, 1998; U.S. Bureau of Statistics, 2003).

De uitkomsten zijn ook in lijn met de theorie van Eagly (2009). Zij stelde dat mannen en vrouwen verschillen in de manier waarop prosociaal gedrag ten uiting komt. Uit dit onderzoek komt naar voren dat mannen en vrouwen deels op een verschillende manier hun vrijwilligerswerk (als vorm van prosociaal gedrag) vervullen. Prosociaal gedrag van vrouwen is communaal en relationeel: vriendschappelijk, onzelfzuchtig, betrokken met anderen en emotioneel expressief (Eagly, 2009). Dit uit zich in taken waarin vrouwen een relatie met anderen kunnen opbouwen en hun emotionele 'voordeel' ten opzichte van mannen in kunnen zetten, zoals ook uit de resultaten blijkt. Vrouwen doen vaker dan mannen bezoeken afleggen, gezelschap houden, therapeutische activiteiten en persoonlijke verzorging. Er wordt ook bevestiging voor de theorie van Wymer (2011) gevonden, ook al wordt zijn theorie niet gebruikt om deze deelvraag te beantwoorden. Wymer stelde dat vrouwen graag vrijwilligerswerk doen voor organisaties die mensen in nood helpen en hulpbehoevende mensen ondersteunen. Ook dit blijkt uit het feit dat vrouwen meer dan mannen

bezoeken afleggen, gezelschap houden, therapeutische activiteiten en persoonlijke verzorging. Het *agentic* prosociaal gedrag van mannen kan getypeerd worden als resultaatgericht, assertief, competitief, dominant en heerszuchtig. Sociale banden van mannen draaien daarom meer om het verbeteren van de eigen hiërarchische positie en het bereiken van een collectief doel (Eagly, 2009). Prosociaal gedrag van mannen is daarnaast kracht intensief, waarbij mannen hun voordeel in grootte en kracht kunnen inzetten in prosociaal gedrag. Dit laatste uit zich in het feit dat mannen meer dan vrouwen klussen als vrijwilliger. Dat mannen meer dan vrouwen bestuurlijk taken hebben houdt misschien verband met de resultaatgerichte, assertieve, competitieve, dominante en heerszuchtige kenmerken van het mannelijk prosociaal gedrag, maar kan ook het gevolg zijn van de patriarchische verdeling van vrijwilligerstaken. Al met al zijn er duidelijk verschillen aangetroffen tussen mannen en vrouwen ten aanzien van vrijwilligerstaken en dit lijkt te bevestigen dat mannen en vrouwen verschillen in de manier waarop prosociaal gedrag vorm heeft (Eagly 2009).

Het beantwoorden van de deelvragen maakt het mogelijk de probleemstelling van dit onderzoek te beantwoorden: *“Wat is de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland?”*. Op basis van de resultaten kan worden gesteld dat niet is aangetoond dat een van de twee seksen significant meer vrijwilligerswerk doet dan de ander. Mannen besteden wel meer tijd aan vrijwilligerswerk dan vrouwen. Vrouwen doen vrijwilligerswerk door hun sterke altruïstische waarden, omdat hun thuiswonende kinderen van vier jaar of ouder hun meetrokken in netwerken waar vrijwilligerswerk wordt gestimuleerd en omdat zij minder uur per week betaald werk doen dan mannen. Waarom mannen vrijwilligerswerk doen is middels de resultaten van dit onderzoek niet vast te stellen. Mannen doen veelal vrijwilligerswerk voor vrijwilligersorganisaties op het gebied van sport, politiek, vakbonden en beroepsorganisaties en recreatie en hobby; vrouwen voor organisaties op het gebied van gezondheidszorg, scholen en volwasseneneducatie, dierenbescherming en vluchtelingenwerk en mensenrechten. Tenslotte, is er een traditioneel patroon van arbeidssegregatie in maatschappelijke en vrijwilligersorganisaties waarneembaar, waarbij mannen vaker bestuurlijke taken hebben en meer klussen en vrouwen zich meer toespitsen op fondsen werven, collecteren, bezoeken afleggen, gezelschap houden, therapeutische activiteiten en persoonlijke verzorging.

Dy hypothesen van dit onderzoek zijn gefundeerd en veelal in overstemming op bevindingen uit ander onderzoek. De concepten die in die onderzoeken de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk verklaren lijken in dit onderzoek echter minder verklaringswaarde te hebben. De meeste zijn zelfs niet statistisch significant gebleken. De vraag is waarom dezelfde concepten, zoals

gebruikt in andere onderzoeken, in dit onderzoek niet bijdragen aan de verklaring van de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk. Hiervoor zijn een aantal redenen te bedenken.

Sommige concepten die in ander onderzoek een significante bijdrage leveren op de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk bleken met de dataset van het *Geven in Nederland*-onderzoek (GINPS) niet goed te operationaliseren. Een voorbeeld hiervan is het concept vrije tijd. De dataset bevatte geen directe indicatoren voor 'vrije tijd' en er is daarom gekozen hiervoor het aantal uren dat men per week betaald arbeid verricht te analyseren. Echter, het aantal uren dat iemand per week betaald arbeid verricht is op zichzelf staand geen goede indicator voor het concept vrije tijd. Om een voorbeeld te geven: iemand die 40 uur per week werkt, maar hulp in de huishouding heeft, kan meer vrije tijd hebben dan iemand die 20 uur per week werkt, maar dit niet heeft. Iemand die parttime 16 uur per week werkt kan meer vrije tijd hebben dan iemand die geen baan heeft (en dus 0 uren werkt), maar wekelijks 40 uur aan een studie besteedt. Wanneer alleen het aantal uren dat iemand betaald werk verricht wordt gebruikt als indicator, rijzen er echter ook andere vragen op. Hoeveel zijn respondenten bijvoorbeeld dagelijks kwijt aan het woon/werk verkeer? Heeft de respondent een partner die voor het huishouden zorgt en daarmee de respondent een groot deel van zijn of haar huishoudelijke taken doet ontlasten (aannemelijk resulterend in meer vrije tijd)? Hebben respondenten misschien tijdrovende hobby's of verplichtingen? Is er een ziek of gehandicapt familielid/gezinslid waarvan de verzorging veel tijd kost? Verdienen respondenten zoveel dat ze zich misschien hulp in de huishouding kunnen veroorloven? Er zijn allerlei zaken te bedenken die invloed hebben op de relatie tussen het aantal uren dat iemand betaald werk verricht en de hoeveelheid vrije tijd die men heeft. De GINPS dataset bevat een aantal indicatoren die het aantal arbeidsuren als indicator voor vrije tijd eventueel aan zouden kunnen vullen. Dit concept zou misschien beter vorm gegeven kunnen worden door in de operationalisatie meerdere (relevante) indicatoren toe te voegen.

De VFI gerelateerde vragen die in de vragenlijst opgenomen waren maten de motivaties die aan vrijwilligerswerk ten grondslag liggen. Deze indicatoren, zo bleek helaas pas na de theoretische inkadering van het concept, waren in de logistische regressieanalyse en de toets voor mediatie van dit onderzoek helaas onbruikbaar. In het GINPS kregen alleen respondenten die aangegeven hadden vrijwilligerswerk te doen de VFI vragen in de vragenlijst. Hierdoor hebben alleen 731 vrijwilligers deze vragen beantwoord, waardoor de VFI schalen uitsluitend uit scores van vrijwilligers bestaan. De VFI concepten meten dus alleen welke motivaties meespelen voor vrijwilligers om vrijwilligerswerk te doen. Deze selectieve uitval zorgde naast vertekeningen van de analyses ook voor een vermindering in het aantal geanalyseerde respondenten met ruim de helft. Daarom is besloten de VFI variabelen niet te betrekken in de analyses, hoewel deze in potentie misschien een indicatie hadden kunnen geven over welke VFI concepten van belang zouden kunnen zijn voor mannen en vrouwen.

Echter, de naar alle waarschijnlijkheid belangrijkste reden waarom de gebruikte concepten in dit onderzoek de relatie tussen geslacht en het doen van vrijwilligerswerk niet geheel verklaren is misschien wel het feit dat de meeste gebruikte concepten gevormd en getoetst zijn in onderzoek uitgevoerd buiten Nederland. Zoals ook Musick en Wilson (2008) en Einolf en Wiepking (2012) benadrukken, bestaan er belangrijke verschillen tussen samenlevingen. Verschillen die in onderzoek uitgevoerd in het ene land uit kunnen wijzen dat bepaalde concepten relevant en significant zijn voor de verklaring van een relatie, terwijl deze in ander onderzoek uit een ander land meer, minder of geheel andere verklaringen vindt voor een zekere relatie. Zoals Anheier & Salamon (1999) ook stelden heeft de manier waarop de verzorgingsstaat en maatschappij van een land ingericht is consequenties voor de manier waarop vrijwilligerswerk gezien wordt: in het ene uiterste geval een taak van de overheid, in het andere een taak van burgers. Musick en Wilson (2008) bevestigen dit gegeven en voegen eraan toe dat aan de verschillen tussen samenlevingen drie soorten ten grondslag liggen. De structurele theorie stelt dat ervaring met democratie, het politieke regime, de inrichting van de verzorgingsstaat, de economische ontwikkelingen, mate van inkomensongelijkheid, leeftijdsstructuur en etnische diversiteit voor deze verschillen zorgen. Een culturele theorie ziet de verschillen als gevolg van verschillen ten aanzien van postmaterialisme, politieke waarden, attitudes ten opzichte van filantropie, vertrouwen en religie. De laatste theorie, tenslotte, stelt dat individuele eigenschappen ook invloed hebben op de verschillen tussen samenlevingen door verschillen in geslachtsrollen, opleiding, arbeid, bezoek aan religieuze diensten en leeftijd.

Dit onderzoek had als doel een bijdrage te leveren aan betere sociologisch begrip van de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in Nederland. Het sterkste punt van dit onderzoek is daarom het feit dat dit het eerste onderzoek van zijn soort is dat op Nederlandse data uitgevoerd is. De mechanismen die voor mannen en vrouwen leiden tot het doen van vrijwilligerswerk zijn deels in kaart gebracht. Na onderzoek naar de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk (Wilson & Musick, 2008), Australië (Australian Bureau of Statistics, 2002), Canada (Goddard, 1994; Reed & Selbee, 2000; Boraas, 2003), Japan (Statistics Bureau, 2002) en 21 Europese landen en Israël tezamen (Einolf & Wiepking, 2012) is dit het eerste onderzoek dat deze relatie analyseert in Nederland. Hiermee baant dit onderzoek de weg voor toekomstige onderzoeken naar deze relatie en kan met behoud van de goede punten en aanpassing van de zwakke punten uit dit onderzoek tot succesvollere vervolgonderzoeken gekomen worden. Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek op basis van opgedane kennis en ervaringen uit dit onderzoek kunnen dit succes ook bespoedigen.

Een van de eerste aanbevelingen voor toekomstig onderzoek die in gedachten springt heeft betrekking op de vorming van concepten. Het zou mogelijk kunnen zijn dat met de huidige GINPS

data deze probleemstelling niet beantwoord kan worden of dat deze in zijn huidige vorm niet toereikend is, maar aan de andere kant is de dataset met honderden variabelen dermate uitgebreid dat deze in potentie meer verklarende waarde zou kunnen hebben. Sommige concepten, zoals de hoeveelheid vrije tijd, zouden beter vormgegeven kunnen worden. De GINPS dataset bevat wel informatie over mannen, vrouwen, hun voorkeuren voor vrijwilligersorganisaties en de vrijwilligerstaken die zij hebben, maar weinig informatie over de beweegredenen voor het doen van vrijwilligerswerk en de keuzes voor vrijwilligersorganisaties en taken. De laatste aanbeveling, tenslotte, houdt verband met de doelstelling betere inzichten te krijgen in het prosociaal gedrag van mannen en vrouwen. Toekomstig onderzoek naar prosociaal gedrag zou zich naast formele hulp, bijvoorbeeld het doen van vrijwilligerswerk, ook kunnen richten op informele hulp, zoals hulp aan bureaus en vrienden. De GINPS dataset bevat naast data over formele hulp namelijk ook veel data over informele hulp. Dat dit tot een beter begrip van het prosociaal gedrag van mannen en vrouwen kan leiden is in lijn met Eagly (2009) die stelt dat verschillen in het prosociaal gedrag van mannen en vrouwen goed zichtbaar zijn ten aanzien van informele of formele hulp. Prosociaal gedrag van mannen komt meer tot uiting in formele hulp, terwijl vrouwelijk prosociaal gedrag eerder tot uiting komt in informele hulp (Eagly, 2009). Een nog completer beeld ten aanzien van geslachtsverschillen in prosociaal gedrag zou echter verkregen kunnen worden door zowel formele als informele hulp te betrekken in het onderzoek, hetgeen met de GINPS dataset zeker mogelijk is.

Succesvolle onderzoeken naar het fenomeen vrijwilligerswerk in Nederland zouden niet alleen ten goede kunnen komen aan het welzijn en de beleidsvoering van vrijwilligersorganisaties in Nederland, overheidsorganen die betrekking hebben op vrijwilligers of vrijwilligerswerk of de duizenden Nederlandse vrijwilligers zelf, maar, gezien de huidige maatschappelijke situatie aan misschien zelfs de gehele Nederlandse samenleving. Met een in toenemende mate vergrijzende bevolking, zullen er waarschijnlijk steeds minder financiële middelen voor handen zijn om de verzorgingsstaat draaiende te houden. Bezuinigingen in het onderwijs, gezondheidszorg, natuurbehoud, ouderen- en gehandicaptenzorg en andere sectoren zouden kunnen leiden tot verdunning van het personeelsbestand. Om deze gaten op te vullen en daarmee de continuïteit van deze maatschappelijk belangrijke taken te waarborgen, kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan het wervingsbeleid van vrijwilligersorganisaties. Met de opgedane kennis omtrent voorkeuren van mannen en vrouwen ten aanzien van vrijwilligersorganisaties en vrijwilligerstaken kan het wervingsbeleid van vrijwilligersorganisaties beter vorm gegeven worden.

Vrijwilligers gezocht (m/v)

Bibliografie

- Alterman, A., McDermott, P., Cacciola, J., & Rutherford, M. (2003). Latent Structure of the Davis Interpersonal Reactivity Index in Methadone Maintenance Patients . *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 25 , 257-265.
- Anheier, H., & Kendall, J. (2002). Interpersonal trust and voluntary associations: examining three approaches. *The British Journal of Sociology*, 53, 343-362.
- Anheier, H., & Salamon, L. (1999). Volunteering in cross-national perspective: Initial comparisons. *Law and Contemporary Problems*, 62, 43-65.
- Apinunmahakul, A., & Devlin, R. (2008). Social networks and private philanthropy. *Journal of Public Economics*, 92, 309-328.
- Argyle, M., & Beit-Hallahmi, B. (1975). *The Social psychology of religion*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Australian Bureau of Statistics. (2002). *Australian Social Trends 2002: Voluntary Work*. Canberra: Australian Bureau of Statistics.
- Barkan, S. (2004). Explaining Public Support for the Environmental Movement: A Civic Voluntarism Model. *Social Science Quarterly*, 85, 913-937.
- Baron-Cohen, S. (2003). *The essential difference: Men women and the extreme male brain*. London: Penguin.
- Baron-Cohen, S. (2005). *The essential difference: The male and female brain*. Retrieved Maart 7, 2012, from Phi Kappa Phi Forum: http://autismresearchcentre.com/docs/papers/2005_BC_PhiKappaPhiForum.pdf
- Bass, S., & Caro, F. (2001). Productive aging: A conceptual framework. In N. Morrow-Howell, J. Hinterlong, & M. Sherridan, *Productive Aging* (pp. 37-80). Baltimore: Johns Hopkins Press.
- Batson, C., & Powell, A. (1998). Altruism and prosocial behavior. In D. Gilbert, & S. Fiske, *The handbook of social psychology* (pp. 282-315). New York: Oxford University Press.
- Batson, C., Schoenrade, P., & Ventis, W. (1993). *Religion and the individual: A social-psychological perspective*. Oxford: Oxford University Press.
- Batson, D. (1994). Why Act for the Public Good? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 603-610.

- Becker, P., & Dhingra, P. (2001). Religious Involvement and Volunteering: Implications for Civil Society. *Sociology of Religion*, 62, 315-335.
- Beit-Hallahmi, B., & Argyle, M. (1997). *The Psychology of Religious Belief, Behaviour and Experience*. London: Routledge.
- Bekkers, R. (2003). De bijdragen der kerckelijken. In T. Schuyt, *Geven in Nederland 2003: Giften, Legaten, Sponsoring en Vrijwilligerswerk* (pp. 141-172). Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Bekkers, R. (2005). Participation in voluntary associations: Relations with resources, personality and political values. *Political Psychology*, 26, 439-454.
- Bekkers, R. (2011). Geven van tijd: vrijwilligerswerk. In T. Schuyt, B. Gouwenberg, & R. Bekkers, *Geven in Nederland 2011* (pp. 96-110). Amsterdam: Reed Business bv.
- Bekkers, R., & Boezeman, E. (2011). Geven van tijd: vrijwilligerswerk. In T. Schuyt, B. Gouwenberg, & R. Bekkers, *Geven in Nederland 2011* (pp. 96-110). Amsterdam: Reed Business.
- Bekkers, R., & Wiepking, P. (2011). A literature review of empirical studies of philanthropy: Eight mechanisms that drive charitable giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40, 924-973.
- Bekkers, R., Schuyt, T., & Gouwenberg, B. (2002-2010). Geven in Nederland Panel Survey (GINPS). Amsterdam: VU Filantropische Studies.
- Bittman, M., & Wajcman, J. (2000). The Rush Hour: The Character of Leisure Time and Gender Equity. *Social Forces*, 79, 165-189.
- Blee, K. (2002). *Inside Organized Racism: Women in the Hate Movement*. Berkeley: University of California Press.
- Boraas, S. (2003). Volunteerism in the United States. *Monthly Labor Review*, 126, 3-11.
- Brady, H., Verba, S., & Schlozman, K. (1995). Beyond Ses: A Resource Model of Political Participation. *American Political Science Review*, 89, 271-294.
- Brizendine, L. (2006). *The female brain*. New York: Random House Inc.
- Brizendine, L. (2010). *The male brain*. New York: Random House Inc.
- Brown, E., & Ferris, J. (2007). Social capital and philanthropy: An analysis of the impact of social capital on individual giving and volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 85-99.
- Brown, L. (1987). *The Psychology of Religious Belief*. London: Academic Press.

- Bryant, K., Jeon-Slaughter, H., Kang, H., & Tax, A. (2003). Participation in Philanthropic Activities: Donating Money and Time. *Journal of Consumer Policy*, 26, 43-73.
- Byrnes, J., Miller, D., & Schafer, W. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 125, 367-383.
- Cable, S. (1992). Women's Social Movement Involvement. *The Sociological Quarterly*, 33, 35-51.
- Cahill, L. (2005). His brain, her brain. *Scientific American*, 292, 40-47.
- Caiazza, A., & Hartmann, H. (2001). *Gender and Civic Participation*. Racine: Paper voor het symposium Work, Family, and Democracy gesponsord door de Johnson Family Foundation.
- Chambre, S. (1987). *Good Deeds in Old Age*. Lexington: D.C. Heath and Co.
- Clary, E., & Snyder, M. (1991). A functional analysis of altruism and prosocial behavior: The case of volunteerism. *Review of personality and social psychology*, 12, 119-148.
- Clary, E., & Snyder, M. (1999). The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8, 156-159.
- Clary, E., Snyder, M., & Ridge, R. (1992). Volunteers' motivations: A functional strategy for the recruitment, placement, and retention of volunteers. *Nonprofit Management and Leadership*, 2, 333-350.
- Clary, E., Snyder, M., Ridge, R., Copeland, J., Stukas, A., Haugen, J., et al. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1416-1530.
- Cnaan, R., Kasternakis, A., & Wineberg, R. (1993). Religious People, Religious Congregations, and Volunteerism in Human Services: Is There a Link? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 22, 33-51.
- Cohn, S., Barkan, S., & Whitaker, W. (1993). Activists against hunger: Membership characteristics of a national social movement organization. *Sociological Forum*, 8, 113-131.
- Cooke, B., Tabibnia, G., & Breedlove, S. (1999). A brain sexual dimorphism controlled by adult circulating androgens. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 96.

- Cooke, B., Tabibnia, G., & Breedlove, S. (1999). A brain sexual dimorphism controlled by adult circulating androgens. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, *96*, 7538-7540.
- Davis, M. (1983). Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for a Multidimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *44*, 113-126.
- Davis, M. (1994). *Empathy: A social psychological approach*. Madison,: Brown & Benchmark Publishers.
- Davis, M., Luce, C., & Kraus, S. (1994). The Heritability of Characteristics Associated with Dispositional Empathy. *Journal of Personality*, 369-391.
- Davis, M., Mitchell, K. V., Hall, J. A., Lothert, J., Snapp, T., & Meyer, M. (1999). Empathy, expectations, and situational preferences: Personality influences on the decision to participate in volunteer helping behaviors. *Journal of Personality*, *67*, 469-503.
- Day, K., & Devlin, R. (1996). Volunteerism and crowding out: Canadian econometric evidence. *Canadian Journal of Economics*, *29*, 37-53.
- Dekker, P. (2004). De civil society als terrein en taak. *In de Marge - Tijdschrift voor levenbeschouwing en wetenschap*, *13*, 15-21.
- Diekman, A. B., & Goodfriend, W. (2006). Rolling with the changes: A role congruity perspective on gender norms. *Psychology of Women Quarterly*, *30*, 369-383.
- Downton, J., & Wehr, P. (1997). *The persistent activist: How peace commitment develops and survives*. Boulder: Westview Press.
- Eagly, A. (2009). The his and hers of prosocial behavior: An examination of the social psychology of gender. *American Psychologist*, 642-658.
- Eagly, A., & Koenig, A. (2006). Social role theory of sex differences and similarities: Implication for prosocial behavior. In K. Dindia, & D. Canary, *Sex differences and similarities in communication*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Einolf, C. (2011). Gender differences in the correlates of volunteering and charitable giving. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, *40*, 1092-1112.
- Einolf, C., & Chambré, S. (2011). Who volunteers? Constructing a hybrid theory. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, *16*, 298-310.
- Einolf, C., & Wiepking, P. (2012, Januari 6). The Gendered Pathways of Prosocial Behavior.
- Eisenberg, N. (1992). *The Caring Child*. Cambridge: Harvard University Press.

- Eisenberg, N., & Fabes, R. (1998). Prosocial Development. In N. Eisenberg, *Handbook of Child Psychology* (pp. 701-778). New York: Wiley.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Fausto-Sterling, A. (1987). *Myths of gender: Biological theories about women and men*. New York: Basic Books.
- Fausto-Sterling, A. (1987). Society writes biology/biology constructs gender. *Daedalus*, 116, 61-76.
- Filipek, P., Richelme, C., Kennedy, D., & Caviness, V. (1994). The young adult human brain: An MRI-based morphometric analysis. *Cerebral Cortex*, 4, 344-360.
- Fischer, H. (1999). *The first sex: The natural talents of women and how they are changing the world*. New York: Random House Inc.
- Fischer, K., Rapkin, B., & Rappaport, J. (1991). Gender and work history in the placement and perceptions of elder community volunteers. *Psychology of Women Quarterly*, 15, 261-279.
- Fischer, L., & Schaffer, K. (1993). *Older Volunteers*. Newbury Park: Sage.
- Francis, L. (1993). Personality and religion among college students in the UK. *Personality and Individual Differences*, 14, 619-622.
- Gaskin, K., & Smith, J. (1994). *A new civic Europe?: A study of the extent and role of volunteering*. London: National Center for Volunteering.
- Geary, D. (1998). *Male, female: The evolution of human sex differences*. Washington D.C.: American Psychological Association.
- Goddard, E. (1994). *Voluntary work: A study carried out on behalf of the Home Office as part of the 1992 General Household Survey*. Office of Population Censuses and Surveys, Social Survey Division. London: Her Majesty's Stationery Office.
- Gordon, L. (1976). *Survey of interpersonal values: Revised Manual*. Chicago: Science Research Associates.
- Greeley, A. (1997). Coleman Revisited: Religious Structures as a Source of Social Capital. *American Behavioral Scientist*, 587-594.
- Greeno, C., & Maccoby, E. (1993). How Different Is the 'Different Voice'? In M. Larrabee, *An Ethic of Care* (pp. 193-198). New York: Routledge.

- Gurian, M., & Stevens, K. (2004). With boys and girls in mind. *Educational Leadership*, 62, 21-27.
- Gurian, M., Henley, P., & Trueman, T. (2001). *Boys and girls learn differently: A guide for teachers and parents*. San Francisco: Jossey-Bass Inc Pub.
- Haezwindt, P. (2002). Investing in each other and the community: The role of social capital. *Social Trends*, 33, 19-27.
- Hall, M., Knighton, T., Reed, P., Bussiere, P., Macrae, D., & Bowen, P. (1998). *Caring Canadians, Involved Canadians: Highlights from the 1997 National Survey of Giving, Volunteering and Participating*. Ottawa: Statistics Canada.
- Handy, F., Cnaan, R., Brudney, J., Ascoli, U., Meijs, L., & Ranade, S. (2000). Public Perception of 'Who Is a Volunteer': An Examination of the Net-Cost Approach from a Cross-Cultural Perspective. *Voluntas*, 11, 45-65.
- Havens, J., O'Herlihy, M., & Schervish, P. (2007). Charitable Giving: How Much, by Whom, to What, and How? In W. Powell, & R. Steinberg, *The Non-Profit Sector: A Research Handbook* (pp. 542-567). New Haven: Yale University Press.
- Herzog, A., & Morgan, J. (1993). Formal volunteer work among older Americans. In S. Bass, F. Caro, & Y. Chen, *Achieving a Productive Aging Society* (pp. 119-142). Westport: Auburn House.
- Hines, M., & Kaufman, F. (1994). Androgen and the development of human sex-typical behavior: rough-and-tumble play and sex of preferred playmates in children with congenital adrenal hyperplasia (CAH). *Child Development*, 65, 1042-1053.
- Hoge, R., Zech, C., McNamara, P., & Donahue, M. (1998). The Value of Volunteers as Resources for Congregations. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 37, 470-480.
- Hooghe, M. (2001). 'Not for Our Kind of People.' The sour grapes phenomenon as a causal mechanism for political passivity. In P. Dekker, & E. Uslaner, *Social Capital, Democracy and Everyday Life* (pp. 162-175). London: Routledge.
- Hook, J. (2004). Reconsidering the division of household labor: Incorporating volunteer work and informal support. *Journal of Marriage and Family*, 66, 101-117.
- Hrdy, S. (1999). *Mother nature: A history of mothers, infants, and natural selection*. New York: Pantheon Books.

- Independent Sector Nonprofit Sector Almanac. (2004). *Independent Sector Nonprofit Sector Almanac 2004*. Retrieved Maart 10, 2012, from Independent Sector:
<http://www.independentsector.org/PDFs/npemployment.pdf>
- Karlson, B., Holm, A., & Breen, R. (2010a). Total, Direct, and Indirect Effects in Logit Models. Working Paper Series. Aarhus: CSER DPU.
- Karlson, K., Holm, A., & Breen, R. (2010b). *Comparing Regression Coefficients Between Models using Logit and Probit: A New Method*. Retrieved Juni 21, 2012, from Social Science Research Network:
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1436349
- Kelly, S., Ostrowski, N., & Wilson, M. (1999). Gender differences in brain and behavior: Hormonal and neural bases. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 64, 655-664.
- Kimura, D. (1996). Sex, sexual orientation and sex hormones influence human cognitive function. *Current Opinion in Neurobiology*, 6, 259-263.
- Kimura, D. (2000). *Sex and cognition*. Cambridge: The MIT Press.
- Ladd, E. (1999). *The Ladd Report*. New York: Free Press.
- Lam, P. (2002). As the Flocks Gather: How Religion Affects Voluntary Association Participation. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 41, 405-422.
- Lasby, D. (2004). *The volunteer spirit in Canada: Motivations and barriers*. Toronto: Canadian Centre for Philanthropy.
- Lee, L., Piliavin, J., & Call, V. (1999). Giving Time, Money and Blood: Similarities and Differences. *Social Psychology Quarterly*, 62, 276-290.
- Lin, N., & Dumin, M. (1986). Access to Occupations Through Social Ties. *Social Networks*, 8, 365-385.
- Lindeman, E. (1995). *Participatie in vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Thela Thesis.
- Loewenthal, K., MacLeod, A., & Cinnirella, M. (2001). Are women more religious than men? Gender differences in religious activity among different religious groups in the UK. *Personality and Individual Differences*, 32,, 133-139.
- Maccoby, E. (1999). *The two sexes: Growing up apart, coming together*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mailloux, L., Horak, H., & Godin, C. (2002). *Motivation at the margins: Gender issues in the Canadian voluntary sector*. Retrieved Maart 9, 2012, from Voluntary Sector Initiative:
http://www.vsi-isbc.ca/eng/whats_new.cfm

- McAdam, D. (1992). Gender as a mediator of the activist experience: The case of freedom summer. *American Journal of Sociology*, 97, 1211-1240.
- Menchik, P., & Weisbrod, B. (1987). Volunteer labor supply. *Journal of Public Economics*, 32, 159-183.
- Mesch, D., Brown, M., Moore, Z., & Hayat, A. (2011). Gender differences in charitable giving. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 16, 345-355.
- Moen, P. (1997). Women's roles and resilience: trajectories of advantage or turning points. In I. Gotlib, & B. Wheaton, *Stress and Adversity over the Life Course* (pp. 133-156). Cambridge: Cambridge University Press.
- Moir, A., & Jessel, D. (1991). *Brain sex: The real difference between men and women*. New York: Carol Publishing Group.
- Moore, G., & Whitt, J. (2000). Gender and networks in a local voluntary-sector elite. *Voluntas*, 11, 309-328.
- Musick, M., & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Indianapolis: Indiana University Press.
- Nie, N., Junn, J., & Barry, K. (1996). *Education and democratic citizenship in America*. Chicago: University of Chicago Press.
- Niezink, L. (2008). *Considering others in need. On altruism, empathy and perspective taking*. (Dissertatie). Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- NL DOET. (2011, Maart 14). *1,2 miljoen vrijwillige uren tijdens NL DOET*. Retrieved Februari 2, 2012, from NL DOET:
<http://www.nldoet.nl/assets/nldoet/Toolkit%20pers/1%2C2%20miljoen%20vrijwillige%20uren%20tijdens%20NL%20DOET.doc>
- NL DOET. (2012, Januari 9). *Al 3067 klussen voor NL DOET*. Retrieved Februari 2, 2012, from NL DOET:
<http://www.nldoet.nl/assets/nldoet/toolkit%20pers/persbericht%2010%20jan%20nl%20doet%20verlenging%20en%20tussenstand.doc>
- Nock, S., Kingston, P., & Holian, L. (2008). The distribution of obligations. In A. Booth, A. Crouter, S. Bianchi, & J. Seltzer, *Intergenerational caregiving* (pp. 333-340). Washington, DC: Urban Institute.

- Odendahl, T., & Youmans, S. (1994). Women on nonprofit boards. In T. Odendahl, & M. O'Neill, *Women and power in the nonprofit sector* (pp. 183-221). San Francisco: Jossey-Bass.
- Okun, M., Pugliese, J., & Rook, K. (2007). Unpacking the relation between extraversion and volunteering in later life: The role of social capital. *Personality and Individual Differences, 42*, 1467-1477.
- Ostrower, F. (2002). *Trustees of culture: Power, wealth, and status on elite arts boards*. Chicago: University of Chicago Press.
- Pallant, J. (2011). *SPSS SURVIVAL MANUAL. A step by step guide to data analysis using SPSS. 4th edition*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Paloutzian, R. (1996). *Invitation to the psychology of religion*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Payton, R. (1988). *Philanthropy: Voluntary Action for the Public Good*. New York: MacMillian.
- Pease, A., & Pease, B. (2001). *Why men don't listen and women can't read maps: How were different and what to do about it*. New York: Broadway.
- Pease, A., & Pease, B. (2002). *Why men lie and women cry*. London: Orion.
- Piliavin, J., & Callero, P. (1991). *Giving Blood: The Development of an Altruistic Identity*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Powell, M., & Ansic, D. (1997). Gender differences in risk behaviour in financial decision-making: An experimental analysis. *Journal of Economic Psychology, 18*, 605-628.
- Prentice, S., & Ferguson, E. (2000). Gender, and the Changing Welfare State: A Case-study in Child Daycare. In S. Neysmith, *Restructuring Caring Labour* (pp. 118-141). New York: Oxford University Press.
- Presser, H. (1994). Employment schedules among dual-earner spouses and the division of household labor by gender. *American Sociological Review, 59*, 348-364.
- Prouteau, L., & Wolff, F. (2006). Does Voluntary Work Pay Off in the Labor Market? *The Journal of Socio-Economics, 35*, 992-1013.
- Reed, P., & Selbee, K. (2000). *Volunteering in Canada in the 1990s: Change and Statis. Statistics Canada Research Report*. Ottawa: Statistics Canada.
- Reitsma-Street, M., Maczewski, M., & Neysmith, S. (2000). Promoting engagement: An organizational study of volunteers in community resource centres for children. *Children and Youth Services Review, 22*, 651-678.

- Reskin, B. (1993). Sex Segregation in the Workplace. *Annual Review of Sociology*, 19, 241-270.
- Rhoads, S. (2004). *Taking sex differences seriously*. New York: Encounter Books.
- Rijksoverheid. (n.d.). *Meer vrijwilligerswerk mogelijk maken*. Retrieved Februari 2, 2012, from Rijksoverheid:
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrijwilligerswerk/meer-vrijwilligerswerk-mogelijk-maken>
- Romero, C. (1986). The economics of volunteerism: A review. In Committee on Aging Society, *Productive roles in an older society* (pp. 23-51). Washington D.C.: National Academy Press.
- Rosenthal, S., Feiring, C., & Lewis, M. (1998). Political Volunteering From Late Adolescence to Young Adulthood. *Journal of Social Issues*, 54, 477-493.
- Rossi, A. (1985). *Gender and the life course*. New York: Aldine de Gruyter.
- Rossi, A. (2001). *Caring and doing for others: Social responsibility in the domains of work, family, and community*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rotolo, T., & Wilson, J. (2007). Job Segregation among Volunteers. *Niet gepubliceerd*.
- Sabbatini, R. M. (1997). Are there differences between the brains of males and females? *Brain & Mind Online Magazine*, 12.
- Sandor, E. (2011). *Part-time work in Europe. European Company Survey 2009*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Sax, L., & Todd, R. (2005). *Why gender matters*. New York: Doubleday.
- Schlaepfer, T., Harris, G., Tien, A., Peng, L., Lee, S., & Pearlson, G. (1995). Structural differences in the cerebral cortex of healthy female and male subjects: A magnetic resonance imaging study. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 61, 129-135.
- Schlozman, K., Burns, N., & Verba, S. (1995). Gender and the Pathways to Participation: The Role of Resources. *Journal of Politics*, 56, 267-293.
- Schuyt, T., Gouwenberg, B., & Bekkers, R. (2011). *Geven in Nederland 2011*. Amsterdam: Reed Business.
- Schwartz, S. (1977). Normative influences on altruism. *Advances in Experimental Social Psychology*, 10, 221-279.
- Schwartz, S., & Fleishman, J. (1978). Personal norms and the mediation of legitimacy effects on helping. *Social Psychology*, 41, 306-315.

- Skoe, E., Cumberland, A., Eisenberg, N., Hansen, K., & Perry, J. (2002). The influences of sex and gender-role identity on moral cognition and prosocial personality traits. *Sex Roles, 46*, 295-309.
- Smidt, C. (1999). Religion and Civic Engagement: A Comparative Analysis. *The annals of the American Academy of Political and Social Science, 565*, 176-192.
- Smith, D. (1982). Altruism, Volunteers and Volunteerism. In J. Harman, *Volunteerism in the Eighties* (pp. 23-44). Washington D.C.: University Press of America.
- Smith, D. (1994). Determinants of Voluntary Association Participation and Volunteering: A Literature Review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, 23*, 243-263.
- Smith, J. (1998). *The 1997 national survey of volunteering*. London: National Centre for Volunteering.
- Statistics Bureau, Ministry of Internal Affairs and Communications. (2002). *Survey on Time Use and Leisure Activities*. Retrieved Maart 5, 2012, from Statistics Bureau: <http://www.stat.go.jp/english/data/shakai/index.htm>
- Stein, R. (2002, September 30). Do men have anger in mind? *Washington Post*.
- Taylor, R. (2004). Extending Conceptual Boundaries: Work, Voluntary Work and Employment. *Work, Employment and Society, 18*, 29-49.
- Themudo, N. (2009). Gender and the Nonprofit Sector. *Nonprofit & Voluntary Sector Quarterly, 38*, 663-683.
- Thoits, P., & Hewitt, L. (2001). Volunteer Work and Well-Being. *Journal of Health and Social Behavior, 42*, 115-131.
- Tocqueville, A. de. (1835). *Democracy in America*. London: Saunders and Otley.
- Trivers, R. (1971). The evolution of reciprocal altruism. *Quarterly Review of Biology, 46*, 35-57.
- Tyre, P., & Scelfo, J. (2006). Why girls will be girls. *Newsweek, 148*, 46-47.
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (2002). *Volunteering in the United States*. Washington D.C.: Government Printing Office.
- U.S. Bureau of Labor Statistics. (2003). *Volunteering in the United States*. Washington D.C.: Government Printing Office.
- Udry, J. (1994). The nature of gender. *Demography, 31*, 561-573.
- Udry, J. (2000). Biological limits of gender construction. *American Sociological Review, 65*, 443-457.

- Udry, J., Morris, N., & Kovenock, J. (1995). Androgen effects on women's gendered behaviour. *Journal of Biosocial Science*, 27, 359-368.
- United Nations. (2000). *Background Note*. Retrieved Maart 7, 2012, from International Year of the Volunteer 2001: <http://www.iyv2001.org/sitemap/index.htm>
- Van der Gaag, M., & Snijders, T. (2003). A comparison of measures for individual social capital. *Creation and returns of Social Capital*, (pp. 30-31). Amsterdam.
- Verba, S., Schlozman, K., & Brady, H. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Democracy*. Cambridge: Harvard University Press.
- West, C., & Zimmerman, D. (1987). Doing gender. *Gender and society*, 1, 125-151.
- Wiepking, P., & Breeze, B. (2012). Feeling Poor, Acting Stingy: The Effect of Money Perceptions on Charitable Giving. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 17, 13-24.
- Wiepking, P., & Maas, I. (2009). Resources that Make You Generous: Effects of Social and Human Resources on Charitable Giving. *Social Forces*, 86, 1973-1996.
- Wilhelm, M., & Bekkers, R. (2010). Helping behavior, dispositional empathic concern, and the principle of care. *Social Psychology Quarterly*, 73, 11-32.
- Williams, J., & Best, D. (1990). *Sex and psyche: Gender and self viewed cross-culturally*. Newbury Park: Sage.
- Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240.
- Wilson, J., & Janoski, T. (1995). The Contribution of Religion to Volunteer Work. *Sociology of Religion*, 56, 137-152.
- Wilson, J., & Musick, M. (1997). Who cares? Toward an integrated theory of volunteer work. *American Sociological Review*, 62, 694-713.
- Wizemann, T., & Pardue, M. (2001). *Exploring the biological contributions to human health: Does sex matter*. Washington DC: National Academies Press.
- Wojcicki, E., Ferrara, B., & Schuldt, R. (2001). *Profile of Illinois: An Engaged State. Illinois Civic Engagement Benchmark Survey Results*. Springfield: University of Illinois at Springfield.
- Wollebaek, D., & Selle, P. (2003). The Importance of Passive Membership for Social Capital Formation. In M. Hooghe, & D. Stolle, *Generating Social Capital. Civil Society and Institutions in Comparative Perspective* (pp. 67-88). New York: Palgrave Macmillan.

- Woodson, J., & Gorski, R. (2000). Structural sex differences in the mammalian brain: Reconsidering the male/female dichotomy. In A. Matsumoto, *Sexual differentiation of the brain* (pp. 229-255). Boca Raton: CRC Press.
- Wuthnow, R. (1994). *God and Mammon in America*. New York: Free Press.
- Wuthnow, R. (1998). *Loose Connections*. Cambridge: Harvard University Press.
- Wymer, W. (1996). *Formal volunteering as a function of values, self-esteem, empathy, and facilitation*. Proefschrift: Indiana University.
- Wymer, W. (2011). The implications of sex differences on volunteer preferences. *Voluntas*, 22, 831-851.

Vrijwilligers gezocht (m/v)

Bijlage 1: Tabellen

Tabel 12: Logistische regressieanalyse van vrijwilligerswerk in logits (N=1692)

	(2d) Motivatie zonder <i>empathie</i> en <i>altruïstische</i> <i>waarden</i>	(5b) Compleet model zonder <i>altruïstische</i> <i>waarden</i>	(5c) Compleet model zonder <i>empathie</i> en <i>altruïstische</i> <i>waarden</i>	(5d) Compleet model zonder <i>altruïstische</i> <i>waarden</i> en <i>principe van</i> <i>zorg</i>
Vrouw	-.081	-.092	-.036	-.095
<i>Motivatie</i>				
Empathie	-	.224[^]	-	.291^{**}
Altruïstische waarden	-	-	-	-
Vertrouwen	.375^{***}	.313^{***}	.311^{***}	.332^{***}
Principe van zorg	.411^{***}	-.118	.247[*]	-
Niet religieus (ref.)	-	-	-	-
Katholiek	.375[*]	.207	.225	.205
Protestants	1.195^{***}	.780^{**}	.765^{**}	.807^{**}
Overige religie	.988^{***}	.229^{***}	.215	.265
<i>Sociaal kapitaal</i>				
Algemeen sociaal netwerk		.019^{**}	.019^{**}	.019^{**}
Religieus sociaal netwerk		.177^{**}	.184^{**}	.173^{**}
Gevraagd worden voor vrijwilligerswerk		2.403^{***}	2.405^{***}	2.404^{***}
Geen thuiswonende kinderen (ref.)		-	-	-
Thuiswonende kinderen tot 4 jaar		-.545[*]	-.542[*]	-.573^{**}
Thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar		.523^{***}	.520^{***}	.563^{***}
<i>Middelen</i>				
Opleiding (basisonderwijs/LBO/MAVO) (ref.)		-	-	-
Opleiding (mbo/havo/vwo)		.219	.225	.216
Opleiding (hbo/wo/postdoc)		.306	.306	.296
Inkomen		.120	.117	.123
Perceptie financiële zekerheid		.016	.017	.013
Aantal uren betaald werk per week		-.018^{***}	-.018^{***}	-.017^{***}
R ² (Nagelkerke)	.124	.448	.446	.447

[^]=p<0.1, ^{*}=p<0.05; ^{**}=p<0.01; ^{***}=p<0.001; gecontroleerd voor leeftijd

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

Tabel 13: Toets voor mediatie van de onafhankelijke variabelen op de relatie tussen geslacht en vrijwilligerswerk met behulp van de KHB methode in logits (N=1692)

	(2d) Motivatie zonder <i>empathie</i> en <i>altruïstische</i> <i>waarden</i>	(5b) Compleet model zonder <i>altruïstische</i> <i>waarden</i>	(5c) Compleet model zonder <i>empathie</i> en <i>altruïstische</i> <i>waarden</i>	(5d) Compleet model zonder <i>altruïstische</i> <i>waarden</i> en <i>principe van</i> <i>zorg</i>
Totaal effect vrouw	-.006	-.092	-.036	-.094
Direct effect vrouw	.197[^]	.254*	.253*	.254*
Indirect effect vrouw	.203***	.346***	.289**	.348**
Componenten van het indirect effect				
<u>Motivatie</u>				
Empathie	.130**	.091	-	.118**
Altruïstische waarden	-	-	-	-
Vertrouwen	.007	.006	.006	.006
Principe van zorg	.049*	-.026	.054*	-
Niet religieus (ref.)	-	-	-	-
Katholiek	.014	.008	.009	.009
Protestants	.006	.004	.004	.004
Overig religie	.003	-.001	-.001	-.001
<u>Sociaal kapitaal</u>				
Algemeen sociaal netwerk		.006	.007	.006
Religieus sociaal netwerk		.010	.010	.010
Gevraagd worden voor vrijwilligerswerk		.089	.089	.089
Geen thuiswonende kinderen (ref.)		-	-	-
Thuiswonende kinderen tot 4 jaar		.004	.004	.004
Thuiswonende kinderen vanaf 4 jaar		.042**	.042**	.043**
<u>Middelen</u>				
Opleiding (basisonderwijs/LBO/MAVO) (ref.)		-	-	-
Opleiding (mbo/havo/vwo)		-.001	-.001	-.001
Opleiding (hbo/wo/postdoc)		-.010	-.010	-.010
Inkomen		-.077	-.075	-.079
Perceptie financiële zekerheid		-.002	-.003	-.002
Aantal uren betaald werk per week		.151***	.153***	.153***

[^]=p<0.1, *=p<0.05; **=p<0.01; ***=p<0.001; gecontroleerd voor leeftijd

Bron: Geven in Nederland Panel Studie, 2010

